

การศึกษาการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนา
ระบบงานศาลยุติธรรม

โดย

นางสาวแสงเดือน ยิ่งสัมพันธ์เจริญ

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษาการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนา
ระบบงานศาลยุติธรรม

โดย

นางสาวแสงเดือน ยิ่งสัมพันธ์เจริญ

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

INFORMATION SYSTEM STUDY TO USE FOR THE WORK SYSTEM
DEVELOPMENT OF THE JUSTICE COURT

BY

MISS SAENGDUEAN YINGSUMPHUNCHAROEN

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF POLITICAL SCIENCE
(PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC AFFAIRS)
EXECUTIVE PROGRAM IN PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC AFFAIRS
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2016
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

การค้นคว้าอิสระ

ของ

นางสาวแสงเดือน ยิ่งสัมพันธ์เจริญ

เรื่อง

การศึกษาการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)

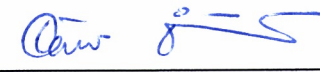
เมื่อ วันที่ วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุพิน เกชาคุปต์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ชำรงลักษณ์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภสวัสดิ์ ชัยวาลย์)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	การศึกษานำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ใน การพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม
ชื่อผู้เขียน	นางสาวแสงเดือน ยิ่งสัมพันธ์เจริญ
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร อารังลักษณ์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เน้นศึกษาในประเด็นหลัก 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นด้านการบริหารระบบงานและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของงานธุรการคดีของศาลยุติธรรม โดยมุ่งเน้นศึกษาที่ระบบงานศาลชั้นต้นซึ่งเป็นแหล่งตั้งต้นของข้อมูลคดีเป็นสำคัญ เพื่อให้ทราบถึงระบบการทำงานและระบบสารสนเทศของศาลชั้นต้นในปัจจุบันว่ามีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในเรื่องใดบ้าง ที่มีผลต่อการจะนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้พัฒนาระบบงาน เพื่อนำไปสู่วิธีการในการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องดังกล่าว การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลจากผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่มีผลต่อการจะนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม ได้แก่ วิธีการในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการขาดความรู้ความเข้าใจใ้ในการใช้งานระบบที่ถูกต้อง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนยังขาดความรู้ ทักษะ และการยอมรับต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อจำกัดของงบประมาณที่ไม่ได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาระบบงาน ความสามารถของโปรแกรมระบบงานและระบบฐานข้อมูลไม่รองรับต่อการปฏิบัติงานในปัจจุบัน อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในการสนับสนุนในการปฏิบัติงานยังไม่เพียงพอต่อการทำงานปัจจุบัน กฎหมายกับระเบียบการปฏิบัติงานยังมีข้อแตกต่างกัน ซึ่งปัญหาอุปสรรคต่างๆ เหล่านี้ส่งผลต่อระบบข้อมูลของศาลยุติธรรมที่ยังไม่มีการจัดเก็บเป็นระบบและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งในศาลที่อยู่ในระดับเดียวกัน และอยู่ต่างชั้นศาลไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้เชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ ผู้ศึกษาจึงมีเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1) ข้อเสนอในเชิงนโยบาย (จากผู้บริหารสารสนเทศระดับสูงในศาลสูง)

1.1) การพัฒนาระบบงานคดีดีของศาลยุติธรรมต้องได้รับความร่วมมือจากสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาคทั้ง 9 ภาคมาร่วมหารือและเป็นเจ้าภาพในการร่วมกันพัฒนาระบบร่วมกัน ผู้บริหารต้องเข้ามามีส่วนร่วมโดยกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบงานคดีร่วมกัน

1.2) การลดปริมาณกระดาษสำนวนคดี โดยทำความร่วมมือให้อัยการที่ส่งฟ้องคดีมีการส่งไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ด้วย เพื่อลดการพิมพ์ใหม่

1.3) มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการจัดทำคำพิพากษาที่เป็นประเด็นวินิจฉัยในข้อของกฎหมายเพื่อเป็นแนวทางในด้านกฎหมาย เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือนักกฎหมายสามารถใช้เป็นแนวทางในการทำงานและเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ตรงกันมากขึ้น

2) ข้อเสนอในทางปฏิบัติ

2.1) การพัฒนาระบบงานใหม่ ควรมีการเก็บรวบรวมสภาพปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาในภาพรวม โดยมีศึกษาระบบการทำงานของศาลชั้นต้นในแต่ละศาลเพื่อรับทราบปัญหาต่างๆ ทั้งหมด

2.2) ระบบฐานข้อมูล ควรออกแบบฐานข้อมูลกลางที่ใช้งานร่วมกันและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ พร้อมทั้งควรมีการพัฒนาโปรแกรมของศาลชั้นต้นให้มีการใช้งานเหมือนกันทั่วประเทศ และไม่ควรมีการถ่ายโอนข้อมูลจากระบบงานเดิมเข้าสู่ระบบงานใหม่ เพราะอาจเกิดปัญหาข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ ควรใช้ระบบงานเดิมควบคู่กันกับระบบงานใหม่

2.3) ในการพัฒนาระบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลและระดับการเข้าถึงข้อมูลเป็นสำคัญ

3) ข้อเสนอในทางเทคนิค

3.1) โปรแกรมระบบงานควรพัฒนาในรูปแบบ Web Application บนฐานข้อมูลที่เป็น Web Base เพราะง่ายต่อการบริหารจัดการ ควรใช้ระบบฐานข้อมูลที่มีการรองรับขนาดไฟล์ใหญ่ เช่น MySQL ที่เป็นระดับ Enterprise

3.2) การทำงานเป็นลักษณะ Virtualization ที่เป็นระดับ Cloud Computing ขององค์กร มีศูนย์ควบคุมในการบริหารจัดการส่วนกลาง แต่มีการแบ่งทรัพยากรในการบริหารให้กับภาคเป็นผู้ดำเนินการในส่วนที่รับผิดชอบ

คำสำคัญ: ศาลชั้นต้น, ระบบสารสนเทศ, การบริหารจัดการ

Independent Study Title	INFORMATION SYSTEM STUDY TO USE FOR THE WORK SYSTEM DEVELOPMENT OF THE JUSTICE COURT
Author	Ms. Saengduean Yingsumphuncharoen
Degree	Master of Political Science (Public Administration and Public Affairs)
Major Field/Faculty/University	Executive Program in Public Administration and Public Affairs Political Science Thammasat University
Independent Study Advisor	Professor Amporn Tamronglak, Ph.D.
Academic Years	2016

ABSTRACT

This independent research in the subject of the information technology system study to use for the court justice work system development. The objective is to study any problem and obstacle of working and leading IT to use in the justice court.

This study emphasizes to study 2 main issues, namely: Issue of work system management and IT of lawsuit administration work of the justice court by focus on the study of trial court work system which is the source of the lawsuit data to know the work system and information system of the trial court at present that has any problem, obstacle and limitation in what matter, which affect to the IT system use to develop work system, to know the way to solve the said problem. This study uses the qualitative research by individual in-depth interview. From the study result, found out that the important problem and obstacle that affect to the use of IT system to develop the work system of the justice court, namely: The method of work of the officers still lack of knowledge, lack of consideration to use the system correctly. Some officers

have no knowledge, skill and acceptance to use IT. The limitation of budget which the budget is not supported for the work system development. The capacity of work system program and database system does not support the present work. The computer tools are not enough to use to support the present work. The law and work regulation are different which are the problems that affect to the data system of the justice court due to there is no systematic data storage and no standard in the same court and the other court cannot use the data or exchange the data. So the researcher has 3 proposals to solve the said problems as follow:-

1) The Policy proposal (From the chief executive of information system of the Supreme Court)

1.1) The work system development of the justice court needs cooperation from 9 regional justice courts to discuss and develop the system mutually. The executive must participate to obviously set the vision and policy to support the mutual work system development.

1.2) To reduce the lawsuit papers quantity by the prosecutors cooperate to send electronic files as well to reduce the repeated typing.

1.3) To use IT to issue the decisions that is the judgment issue of the legal provision to be the legal guideline for the judges or the lawyers to use it as a guideline to work and understand the spirit of consistent law.

2) The practical proposal

2.1) The new work system development should have the problem collection and problem analysis in overall image and having the work system study of the trial court in each court to acknowledge all any problems.

2.2) The system database should be designed the central database to jointly use and be the same standard all over the country and should develop program of the trial court for use in the same standard and should not have the data transfer from old work system to new work system because it may cause the problem that data is incorrect, incomplete, should use the old work system at the same time with the new work system.

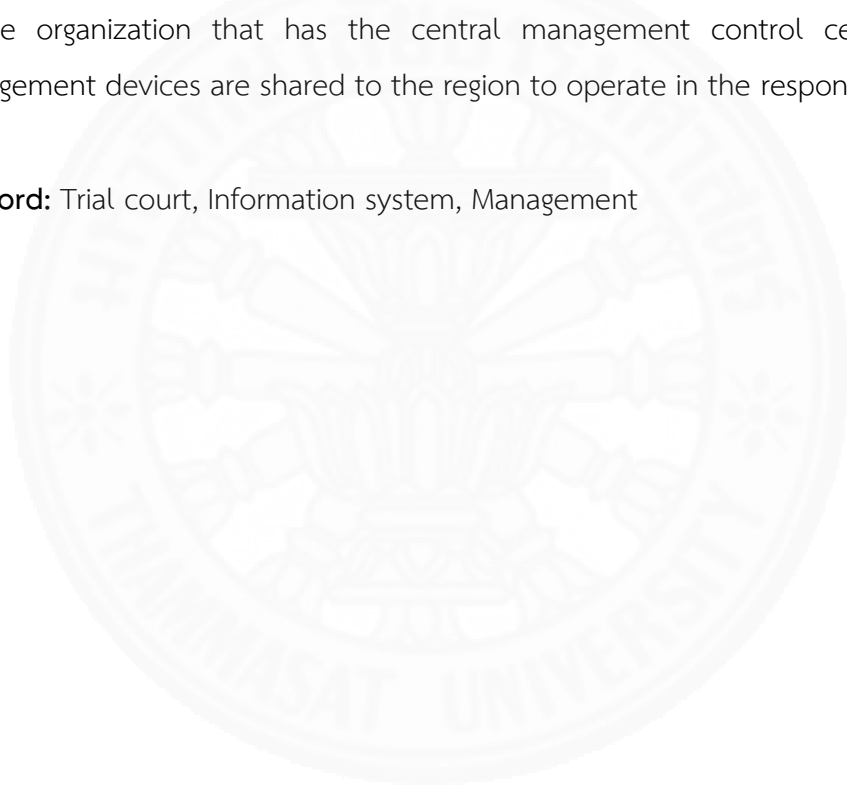
2.3) The system development must consider the data security and level of data access mainly.

3) The Technical proposal

3.1) The work system program should be developed in the format of Web application on the Web base database because it is easy for the management, should use the database system that can support the large file such as MySQL in the level of Enterprise.

3.2) The work feature is Virtualization at the level of Cloud computing of the organization that has the central management control center but the management devices are shared to the region to operate in the responsible part.

Keyword: Trial court, Information system, Management

กิตติกรรมประกาศ

งานค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ด้วยดี ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อรองศาสตราจารย์ ดร. สุพิณ เกชาคุปต์ ประธานกรรมการสอบในการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ ในการให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดจากการศึกษาข้อมูลการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ จนเกิดความสมบูรณ์ทุกประการ

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ชำรงลักษณะ อาจารย์ที่ปรึกษาในการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ที่ท่านให้ความกรุณาในการเสียสละเวลาและทุ่มเทอย่างมากในการให้คำปรึกษาแนะนำทั้งในด้านเครื่องมือในการวิจัย ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอันเป็นผลให้การค้นคว้าอิสระนี้เสร็จสมบูรณ์ทุกประการ

ขอขอบพระคุณอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ท่านได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา จนผู้ศึกษาสามารถนำหลักการและทฤษฎีต่างๆ มาประยุกต์ใช้และอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณท่านธนสิทธิ์ นิลกำแหง ประธานแผนกคัดเลือกตั้งในศาลฎีกา และประธานคณะทำงานพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศศาลฎีกา และกลุ่มบุคลากรด้านงานคดี และด้านคอมพิวเตอร์ของศาลยุติธรรมที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณบิดา มารดาที่อบรมสั่งสอนและสนับสนุนให้บุตรมีความตั้งใจใฝ่รู้ในการเพิ่มพูนวิชาความรู้ในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์การสุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือในการให้มาศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้ รวมถึงสำนักงานศาลยุติธรรมที่เป็นผู้สนับสนุนให้ทุนส่วนหนึ่งในการศึกษาในระดับปริญญาโทในครั้งนี้ ผู้ศึกษาหวังอย่างยิ่งว่าจะนำความรู้ที่ได้จากสถาบันแห่งนี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุดต่อการทำงานขององค์การต่อไป การค้นคว้าอิสระในครั้งนี้หากเกิดข้อผิดพลาดประการใด ผู้ค้นคว้าขอน้อมรับข้อผิดพลาดและขอตำหนิแต่เพียงผู้เดียว และยินดีที่รับคำแนะนำจากทุกท่าน เพื่อที่จะนำไปปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการค้นคว้าอิสระให้สมบูรณ์และถูกต้องในครั้งต่อไป

นางสาวแสงเดือน ยิ่งสัมพันธ์เจริญ

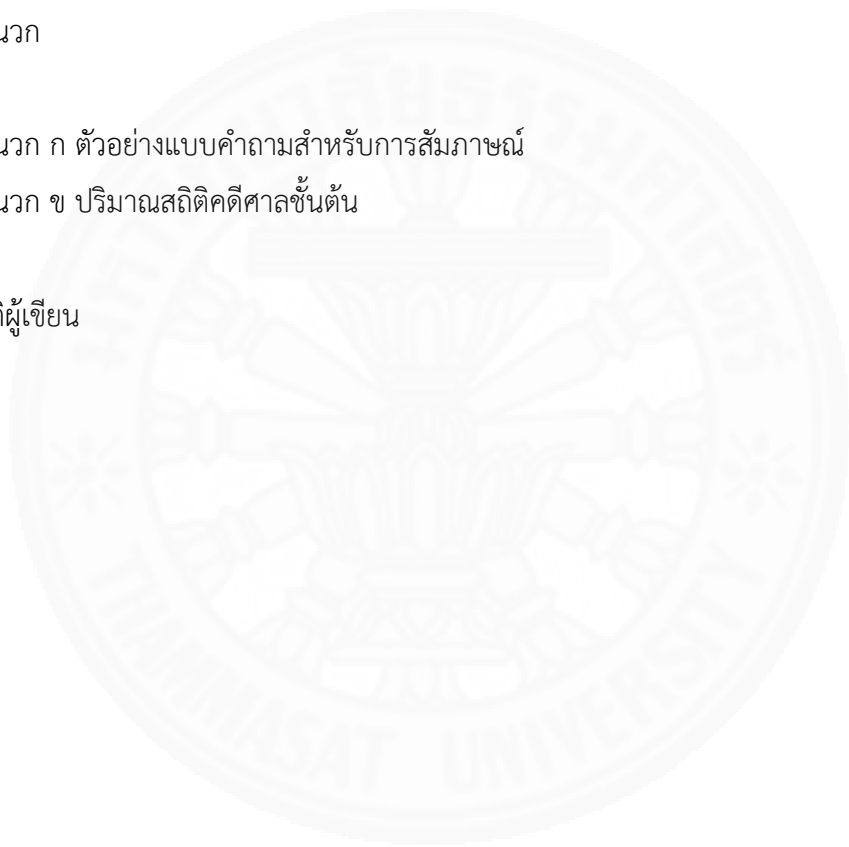
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 คำถามเพื่อการศึกษาวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	5
1.6 คำนิยามศัพท์ในการวิจัย	5

บทที่ 2	วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1	ศาลยุติธรรม	7
2.1.1	ความเป็นมาศาลยุติธรรม	7
2.1.2	โครงสร้างศาลยุติธรรม	8
2.1.3	การแบ่งชั้นศาลในศาลยุติธรรม	9
2.1.4	ลักษณะกระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรม	14
2.1.5	กระบวนการทำงานของศาล	15
2.1.6	ระบบสารสนเทศงานคดีของศาลยุติธรรม	18
2.2	นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ศาลยุติธรรม	19
2.2.1	นโยบายประธานศาลฎีกา	19
2.2.2	แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2557 - 2560	20
2.2.3	แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศ พ.ศ. 2558 - 2561	20
2.3	แนวคิดด้านโครงสร้างองค์กร	21
2.4	แนวคิดทฤษฎีระบบ	22
2.5	แนวคิดในการพัฒนาองค์กรและเปลี่ยนแปลงองค์กร	24
2.5.1	แนวคิดในการพัฒนาองค์กร	24
2.5.2	แนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์กร	25
2.6	แนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ	27
2.6.1	ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ	27
2.6.2	องค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศ	29
2.6.3	โครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยี	30
2.6.4	วัตถุประสงค์ในการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อ	30
2.6.5	องค์ประกอบสารสนเทศ	30
2.6.6	หลักการพัฒนาระบบสารสนเทศ	31
2.6.7	ระบบรักษาความปลอดภัยของสารสนเทศ	32
2.6.8	เครือข่ายคอมพิวเตอร์	35
2.6.9	แฟ้มข้อมูลและฐานข้อมูล	35

2.6.10 การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่	37
2.7 กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง	38
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระบบงานศาลยุติธรรม	39
2.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย	42
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	45
3.1 คำนิยามเชิงปฏิบัติการ	45
3.2 แหล่งข้อมูลในการวิจัย	46
3.2.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ	46
3.2.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ	46
3.3 ขอบเขตในการวิจัย	46
3.3.1 พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	46
3.3.2 กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย	47
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	48
3.5 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือการวิจัย	49
3.6 การวิเคราะห์และประมวลผล	50
3.7 คุณภาพเครื่องมือวิจัย	52
3.8 ข้อจำกัดในการวิจัย	52
บทที่ 4 รายงานผลการวิจัยและอภิปรายผล	54
4.1 รายงานผลการวิจัย	54
4.2 อภิปรายผล	70
4.3 ปัญหาและอุปสรรค	77

	(10)
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	79
5.1 สรุปการวิจัย	79
5.2 ข้อเสนอแนะ	79
รายการอ้างอิง	83
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ตัวอย่างแบบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์	87
ภาคผนวก ข ปริมาณสถิติคดีศาลชั้นต้น	88
ประวัติผู้เขียน	89

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 กลุ่มตัวอย่างประชากรในการสัมภาษณ์	47
3.2 แนวทางการวางประเด็นคำถามตามกรอบการวิจัย	49
3.3 ประเด็นคำถามในการวิจัยตามกรอบแนวคิดการวิจัย	51
4.1 สรุปสัมภาษณ์ประเด็นด้านบริหารจัดการระบบงาน	56
4.2 ปริมาณสถิติศาสตร์สุทธธรรมที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้น	57
4.3 สรุปผลการสัมภาษณ์ประเด็นปัญหาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	68

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ความเชื่อมโยงระบบงานศาล	11
2.2 การสำนวนคดีความศาลชั้นต้นคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกา	12
2.3 แสดงตัวแบบทฤษฎีระบบทั่วไป	23
2.4 ตัวแบบทั่วไปของการเปลี่ยนแปลงองค์การ	27
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	43

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการศึกษาวิจัย

ปัจจุบันสังคมโลกได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดๆ ก็สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง และรวดเร็ว โดยใช้เทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบงาน เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าในทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยจะเห็นได้จากการที่ประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนขึ้น เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาประเทศ จึงทำให้ประเทศไทยในฐานะสมาชิกของกลุ่ม จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในหลายๆ ด้าน เพราะประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักลงทุนในการเข้ามาร่วมลงทุน และมีการเปิดตลาดแรงงานเสรีในกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งจะทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน หรือประเทศที่มีความสนใจในการลงทุนเข้ามาสู่ประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น จึงมีแนวโน้มที่เศรษฐกิจจะมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมที่ต้องบังคับใช้กฎหมาย

ในด้านสังคมไทย คนไทยมีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการทำธุรกรรมต่างๆ กันอย่างกว้างขวางมากขึ้น ทำให้ภาครัฐเริ่มตระหนักและความสำคัญต่อบริบทของสังคมไทยและสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป จึงได้นำเอาเทคโนโลยีมาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย เพื่อการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการแข่งขันทางเศรษฐกิจระดับประเทศ และมุ่งใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริการของหน่วยงานภาครัฐแทนกระบวนการทำงานเดิมที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน เข้าถึงยาก มาสู่ยุคดิจิทัลที่การเข้าถึงข้อมูลต่างๆ จะต้องเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว ลดขั้นตอนการทำงานต่างๆ ให้มีความกระชับ รวดเร็ว และถูกต้อง ก่อให้เกิดความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรภาครัฐที่มีภารกิจในการพิทักษ์พิพากษาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนในด้านอรรถคดี ซึ่งปัจจุบันศาลยุติธรรมประสบปัญหาคดีล้นศาล จึงจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาระบบงานเพื่อให้การปฏิบัติงานสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะปัจจุบันองค์กรภาครัฐได้มีการปรับตัวในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบงานบริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ศาลยุติธรรมจึงต้องมีการปรับบริบทตามสภาพแวดล้อมที่เป็นไป โดยมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ

มาช่วยเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนในการทำงานของศาลยุติธรรมศาลมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาถึงสภาพปัญหาอุปสรรคต่างๆ เกี่ยวกับระบบงานสารสนเทศของศาลยุติธรรม โดยเฉพาะระบบงานสารสนเทศสำนวนคดีของศาลชั้นต้นที่มีการใช้อยู่ในปัจจุบันเพราะเป็นแหล่งข้อมูลคดีเริ่มต้น ว่ายังมีปัญหาอุปสรรคในด้านใดบ้างที่จะต้องมีการพัฒนาระบบงานใหม่โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและการให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งจากสภาพปัญหาของระบบงานปัจจุบันพบว่ามีปัญหาข้อขัดข้องอยู่มีหลายประการดังนี้

ประการแรก ปัญหาการเก็บรักษาและการติดตามความเคลื่อนไหวสำนวนคดี ด้วยศาลยุติธรรมปัจจุบันมีปริมาณคดีที่มีการรับฟ้องเพิ่มขึ้นทุกปี จากปริมาณสถิติคดีศาลยุติธรรมที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 -2559 (ดูในภาคผนวก ข) ซึ่งจากการศึกษาสถิติคดี ในปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลชั้นต้นเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 16.8 เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณคดีที่รับเข้าใหม่ของปีที่ผ่านมา จึงทำให้เห็นว่าศาลยุติธรรมต้องจัดหาพื้นที่ในการจัดเก็บรักษาสำนวนคดีเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลดทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2552 ได้กำหนดให้มีการเก็บรักษาสำนวนคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีคำตัดสินคดีที่ถึงที่สุดแล้วไว้ไม่น้อยกว่า 10 ปีถึงจะทำการปลดเผาทำลายได้ จึงทำให้ศาลชั้นต้นจะต้องมีการเก็บรักษาสำนวนคดีแพ่งและอาญาทั้งคดีที่ถึงที่สุดแล้ว คดีที่ค้างพิจารณา และคดีที่รับเข้าใหม่ด้วย ซึ่งแต่ละศาลจะมีความแตกต่างกันในระยะเวลาการเก็บรักษาสำนวนคดีแพ่งและอาญา คือ ศาลชั้นต้นจะเก็บรักษาสำนวนคดีความแพ่งและอาญาทุกสำนวนที่มีการรับเข้ามาตั้งแต่แรกตลอดไป จนกว่าจะเกิน 10 ปี ในขณะที่ในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกาจะมีเก็บรักษาสำนวนคดีความแพ่งและอาญาเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อคดีนั้นมีผลคำตัดสินในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาแล้ว สำนวนคดีความจะถูกส่งกลับคืนไปยังศาลชั้นต้นที่เป็นศาลตั้งต้นคดีเป็นผู้เก็บรักษา จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาถึงวิธีการเก็บรักษาและการติดตามความเคลื่อนไหวสำนวนคดีของศาลชั้นต้นมีปัญหาคือข้อขัดข้องในเรื่องใดบ้างในการปฏิบัติงาน

ประการที่สอง ปัญหาการแลกเปลี่ยนข้อมูลงานคดีระหว่างศาลผ่านระบบเครือข่ายศาลยุติธรรม เพื่อการใช้งานร่วมกันในการสืบค้นและตรวจสอบ ด้วยแต่ละศาลมีการทำงานที่เกี่ยวข้องในด้านงานคดี ทั้งศาลชั้นต้นกับศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นกับชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา และศาลชั้นต้นในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาคกับสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาค และสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาคกับหน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งปัจจุบันศาลแต่ละชั้นศาลยังไม่มีมีการเชื่อมโยงข้อมูลกัน จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาที่มาของปัญหาที่ไม่สามารถทำให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานในศาลยุติธรรมได้

ประการที่สาม ปัญหาการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรสายวิชาการและปัญหาจำนวนอัตรากำลังบุคลากรสนับสนุนในการปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยี ด้วยผู้บริหารระดับสูงของสายวิชาการมีการสนับสนุนให้มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งปัจจุบันสายวิชาการได้มีการพัฒนาระบบงานสารสนเทศมาช่วยในการสนับสนุนการทำงานของสายวิชาการเพิ่มมากขึ้น แต่การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสนับสนุนการทำงานก็กลายเป็นการเพิ่มภาระในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน และกลายเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มบุคลากรบางกลุ่มเท่านั้น จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาสภาพปัญหาว่าอะไรคือปัญหาอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การสายวิชาการต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะบุคลากรถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสนับสนุนในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับระบบงานสายวิชาการให้เกิดผลสำเร็จ

ประการที่สี่ ด้านความปลอดภัยของข้อมูล การที่สายวิชาการมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานสายวิชาการเพิ่มมากขึ้น เพื่อการสนับสนุนการปฏิบัติงานขององค์การของสายวิชาการและการให้บริการแก่ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนเกิดความสะดวกรวดเร็ว และเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ปัจจัยที่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในระบบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคปัจจุบัน คือ ระบบการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ด้วยปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีความทันสมัยเพิ่มมากขึ้น จากการรองรับข้อมูลขนาดเล็กไปสู่ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการใช้ข้อมูลร่วมกัน จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจถึงระบบสารสนเทศฯ ที่มีการใช้งานปัจจุบันว่ามีระบบการเข้าถึงข้อมูลอย่างไร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบงานใหม่ที่มีความปลอดภัยของข้อมูลมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญในการทำงานให้ของสายวิชาการ ซึ่งได้แก่ กระบวนการทำงาน ระบบโปรแกรมที่มีการใช้งานอยู่ในปัจจุบัน จากผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อให้รู้ถึงสภาพปัญหาที่แท้จริง และนำไปสู่แนวทางที่ในการแก้ไขปัญหา โดยจะเป็นประโยชน์ต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการพัฒนาระบบงานสายวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชน และเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของสายวิชาการ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานปัจจุบันของบุคลากรในสายวิชาการ (สายวิชาการ)

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในด้านต่างๆ ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในสายวิชาการ

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม

1.3 คำถามเพื่อการศึกษาวิจัย

1.3.1 จะใช้วิธีการใดในการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการสำนวนคดีความที่เพิ่มมากขึ้นสามารถจัดเก็บเป็นระบบและค้นหาได้สะดวก รวดเร็ว ยิ่งขึ้น

1.3.2 จะใช้วิธีการใดในการแก้ไขปัญหาให้ศาลในแต่ละชั้นศาลสามารถใช้ข้อมูลคดีร่วมกันได้

1.3.3 จะใช้วิธีการใดที่จะทำให้บุคลากรในองค์การยอมรับต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

1.3.4 จะใช้วิธีการใดที่จะทำให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นในการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศด้วยความปลอดภัยและสามารถรักษาความลับข้อมูลได้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระบบงานศาลยุติธรรมในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา โดยเน้นศึกษาระบบงานคดีและระบบงานสารสนเทศงานคดีของศาลชั้นต้นทั่วไปที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาคเป็นหลัก โดยเฉพาะศาลจังหวัดและศาลแขวงในส่วนภูมิภาคที่ยังอาจยังมีปัญหาในด้านปัจจัยสนับสนุนในหลายๆ ด้าน การศึกษาครั้งนี้ใช้เครื่องมือวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในศาลยุติธรรม ประกอบด้วยบุคลากร 3 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรในสำนักงานคดี ด้านคอมพิวเตอร์ และผู้บริหารสารสนเทศระดับสูง (Chief Information Officer : CIO) ของศาลสูง จำนวน 13 ราย และศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ บทความ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย ระเบียบ และแหล่งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ในการนำมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลในการสัมภาษณ์ การวิจัยในครั้งนี้ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ และเพื่อเป็นแนวทางในการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาที่แท้จริง ของข้อจำกัด ข้อขัดข้องต่างๆ ในการพัฒนาระบบงานเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลยุติธรรม

1.5.2 เป็นข้อมูลตัวอย่างในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ อันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ และวางแผนในการพัฒนาปรับปรุงระบบงานที่เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในระยะเวลาที่จำกัด

1.6 คำนิยามศัพท์ในการวิจัย

อำนาจความยุติธรรม หมายถึง ให้ความเป็นธรรม ความถูกต้อง
กระบวนการยุติธรรม หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานหรือการบริหารราชการอย่างเป็นระบบของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล คุมประพฤติ และราชทัณฑ์

ศาลยุติธรรม หมายถึง 3 ชั้นศาล ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา
ศาลสูง หมายถึง ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ศาลอุทธรณ์ชำนาญพิเศษ และศาลฎีกา
ศาลชั้นต้น หมายถึง ศาลเริ่มต้นคดีที่มีตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค (นอกเขตกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัด)

ระบบงานปัจจุบัน หมายถึง รูปแบบการปฏิบัติงาน และระบบการจัดเก็บข้อมูลมีความเป็นระบบและสามารถรองรับการทำงานได้อย่างทั่วถึง และง่ายต่อการปฏิบัติงานและการให้บริการ โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการพัฒนาระบบงานให้ดียิ่งขึ้น

เทคโนโลยี หมายถึง สิ่งที่คนสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการทำงานให้สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ระบบหรือกระบวนการต่าง ๆ

สารสนเทศหมายถึง ข้อมูลต่างๆ ที่มีการเก็บบันทึก และประมวลผลด้วยวิธีการใดๆ ไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ได้

คดี หมายถึง กระบวนพิจารณานับตั้งแต่มีคำฟ้องต่อศาล

คำฟ้อง หมายถึง กระบวนการที่โจทก์ได้ยื่นเสนอฟ้องต่อศาล ทั้งด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ ทั้งในชั้นศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา ทั้งในขณะที่เริ่มคดีหรือภายหลังจากเริ่มคดีแล้ว คำฟ้องแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ (1) คำฟ้องตั้งต้นคดี คือ คำฟ้อง คำร้องขอ คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้อง

ฎีกา จะยื่นที่ศาลชั้นต้นทั้งหมด คดีสามัญต้องฟ้องด้วยหนังสือ คติมนโสรเสามารถฟ้องเป็นหนังสือ หรือด้วยวาจาก็ได้ (2) คำฟ้องที่เสนอในภายหลัง คือ คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมฟ้อง ฟ้องแย้ง คำร้อง สอดเข้ามาในคดี คำขอให้พิจารณาคดีใหม่ เป็นต้น

คู่ความ หมายถึง บุคคลที่ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาลในคดีนั้นๆ

กระบวนการพิจารณา หมายถึง การกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี กระทำโดยคู่ความ ในคดีนั้นๆ หรือศาล หรือคำสั่งศาล

การพิจารณา หมายถึง กระบวนการพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่ง ก่อนมีคำตัดสิน ของศาล หรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

สำนวนความคดี หมายถึง สำนวนความคดีแพ่งและคดีอาญา

คติมนโสรเ หมายถึง คดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาทหรือคดีฟ้องขับไล่บุคคล ออกจากอสังหาริมทรัพย์ที่มีค่าเช่าขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 30,000 บาท

คดีแพ่ง หมายถึง คดีที่มีการโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง เช่น การฟ้องตามสัญญาเงินกู้ ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการทำละเมิด และการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแสดง กรรมสิทธิในที่ดิน วัตถุประสงค์ของการฟ้องก็เพื่อให้จำเลยชำระเงิน

คดีอาญา หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดและโทษซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมาย อาญาและกฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติต่างๆ

การเดินเผชิญสืบ หมายถึง การสืบพยานหลักฐาน เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องหรือร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นควรให้มีสืบพยานหลักฐานในประเด็นนั้นเพิ่มเติม โดยศาลที่รับคดีไว้จะเป็นทำหน้าที่ สืบพยานหลักฐานหรือจะส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน

โจทก์หรือจำเลย หมายถึง ตัวความ หากไม่ต้องการจะดำเนินคดีด้วยตนเองก็อาจ แต่งตั้งให้ทนายความกระทำการแทน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการความเปลี่ยนแปลงของทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น ทำให้การบริหารงานไม่สามารถหลีกเลี่ยงกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านได้ การศึกษาครั้งนี้ จึงพิจารณาองค์การในระบบเปิด (Open system) คือ ศึกษาองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์การ เพื่อช่วยให้เข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอก เพื่อที่จะหาวิธีการที่เหมาะสมและเป็นไปได้ที่สุดในสภาพแวดล้อมในช่วงเวลานั้น การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์การของศาลยุติธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการคดีขององค์การ โดยศึกษาหาแนวทางในการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มาใช้ในการพัฒนาระบบบริหารจัดการคดีศาลยุติธรรมเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการสนับสนุนงานอรรถคดีของศาลยุติธรรม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบและแนวทางในการวิเคราะห์ในการศึกษา ดังนี้

- 2.1 ระบบงานศาลยุติธรรม
- 2.2 นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ศาลยุติธรรม
- 2.3 แนวคิดด้านโครงสร้างองค์การ
- 2.4 แนวคิดทฤษฎีระบบ
- 2.5 แนวคิดในการพัฒนาองค์การและเปลี่ยนแปลงองค์การ
- 2.6 แนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2.7 กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระบบงานศาลยุติธรรม
- 2.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 ศาลยุติธรรม

2.1.1 ความเป็นมาของศาลยุติธรรม¹

ระบบศาลของไทยเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น

¹ สำนักงานศาลยุติธรรม, คู่มือแนะนำศาลยุติธรรม, 1-13.

ผู้ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีให้แก่ประชาชน จนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีการตั้งศาลขึ้นประจำหน่วยงานต่างๆ เพื่อพิจารณาพิพากษาคดี และเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชพระบรมราชโองการประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นและจัดระบบกฎหมายใหม่ โดยมีพระบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงเป็นกำลังสำคัญในการจัดรูปแบบกฎหมายและระบบศาลยุติธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 ได้มีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมแบ่งแยกงานศาลยุติธรรมออกจากกันเป็น 2 ฝ่าย คือ งานธุรการและงานตุลาการโดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมทำเป็นผู้รับผิดชอบงานธุรการ ส่วนงานตุลาการเป็นอำนาจของตุลาการโดยเฉพาะ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 275 ได้ให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาในด้านงานธุรการขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 5 เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2543 ได้ให้ศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2543 ศาลยุติธรรมจึงแยกออกจากกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่นั้นมา

2.1.2 โครงสร้างศาลยุติธรรม²

โครงสร้างลักษณะงานของศาลยุติธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนงานตุลาการและส่วนงานธุรการ ซึ่งก่อนวันที่ 20 สิงหาคม 2543 กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ หลังจากนั้นสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ งานส่วนธุรการจะมีหน้าที่ในการดูแลงานธุรการของศาลยุติธรรมในการส่งเสริมงานตุลาการและงานวิชาการของศาลยุติธรรม โดยมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนทั้งทางด้านบุคลากรและอุปกรณ์ต่างๆ แก่ส่วนงานตุลาการ ส่วนงานตุลาการรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 197 กำหนดให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ และมาตรา 218 กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง ได้แก่ คดีแพ่ง คดีอาญา คดีล้มละลาย และคดีประเภทอื่นที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม นอกเหนือจากคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ซึ่งได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครองและศาลทหาร

² ศาลยุติธรรม, “โครงสร้างศาลยุติธรรม,”

http://www.coj.go.th/home/file/structure_22052560.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2560).

2.1.3 การแบ่งชั้นศาลในศาลยุติธรรม³

ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 1 ได้มีการแบ่งศาลยุติธรรมออกเป็น 3 ชั้นศาล ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา และมาตรา 2 และมาตรา 3 ยังแบ่งศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ออกไปอีกหลายศาล ตั้งอยู่ที่วราขอาณาจักร การแบ่งชั้นศาลเป็นหลายชั้นและแบ่งศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ออกเป็นหลายศาล จึงได้มีพระธรรมนูญศาลยุติธรรมหรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลที่กำหนดเขตอำนาจศาลไว้รองรับ

ศาลชั้นต้นมีการแบ่งออกเป็นหลายศาลตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ก็เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่กระจายกันอยู่ทั่วทุกพื้นที่ในทุกจังหวัด เพื่อให้ศาลต่างๆ มีปริมาณคดีที่รับผิดชอบในจำนวนที่เหมาะสม เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จโดยเร็ว

การกำหนดชั้นของศาลไว้เป็น 3 ชั้นดังกล่าว เป็นการจัดลำดับชั้นของศาลในเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการฟ้องคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 2 บังคับให้การยื่นคำฟ้องต่อศาลต้องพิจารณาชั้นของศาล เพราะการยื่นฟ้องโดยปกติคดีจะต้องเริ่มที่ศาลชั้นต้นก่อนเสมอ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 170 วรรค 1 ไม่ให้ยื่นฟ้องคดีในศาลอื่นนอกจากศาลชั้นต้น และจะข้ามลำดับชั้นไม่ได้ นอกจากมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น การดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 และมาตรา 10 ที่กำหนดให้ยื่นฟ้องโดยตรงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 1 แบ่งศาลยุติธรรมออกเป็น 3 ชั้น คือ

- 1) ศาลชั้นต้นเป็นศาลเริ่มต้นคดีที่รับคำฟ้องไว้พิจารณาพิพากษา
- 2) ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่รับอุทธรณ์คำคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นไว้พิจารณาพิพากษา
- 3) ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดที่รับฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไว้พิจารณาพิพากษาเป็นที่สุด

2.1.3.1 ศาลชั้นต้น ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 2 กำหนดให้ศาลชั้นต้นประกอบด้วยหรือแบ่งออกเป็น

- (1) ศาลแพ่ง

³ไพโรจน์ วายุภาพ, *ระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด : 2554), 39-49.

- (2) ศาลแพ่งกรุงเทพใต้
- (3) ศาลแพ่งธนบุรี
- (4) ศาลอาญา
- (5) ศาลอาญากรุงเทพใต้
- (6) ศาลอาญาธนบุรี
- (7) ศาลจังหวัด
- (8) ศาลแขวง
- (9) ที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น

ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี เป็นศาลชั้นต้นที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

สำหรับศาลจังหวัดมีอยู่หลายศาล โดยในกรุงเทพมหานครมีศาลจังหวัดมีนบุรี ศาลจังหวัดตลิ่งชัน และศาลจังหวัดพระโขนงตั้งอยู่รวม 3 ศาล ศาลจังหวัดนอกนั้นตั้งอยู่นอกกรุงเทพมหานคร

ศาลแขวงในกรุงเทพมหานครมีศาลแขวงอยู่หลายศาล เช่น ศาลแขวงดุสิต ศาลแขวงพระนครเหนือ เป็นต้น จังหวัดที่อยู่นอกกรุงเทพมหานครบางจังหวัดก็จะมีศาลแขวงตั้งอยู่เช่น ศาลแขวงราชบุรี ศาลแขวงนครสวรรค์ เป็นต้น ศาลแขวงจัดตั้งขึ้นโดยขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงพ. ศ. 2499 มาตรา 3 ที่ให้ตั้งศาลแขวงขึ้นในทุกจังหวัด

สำหรับศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นๆ กำหนดให้เป็นศาลชั้นต้นตามมาตรา 2 ตอนท้าย หมายถึงศาลพิเศษหรือศาลชำนาญพิเศษ อันได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาค ศาลภาษีอากรกลาง ศาลภาษีอากรภาค ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาค ศาลล้มละลายกลาง และศาลล้มละลายภาค

ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่มีความสำคัญต่อคดีเป็นอย่างมากกล่าวคือ

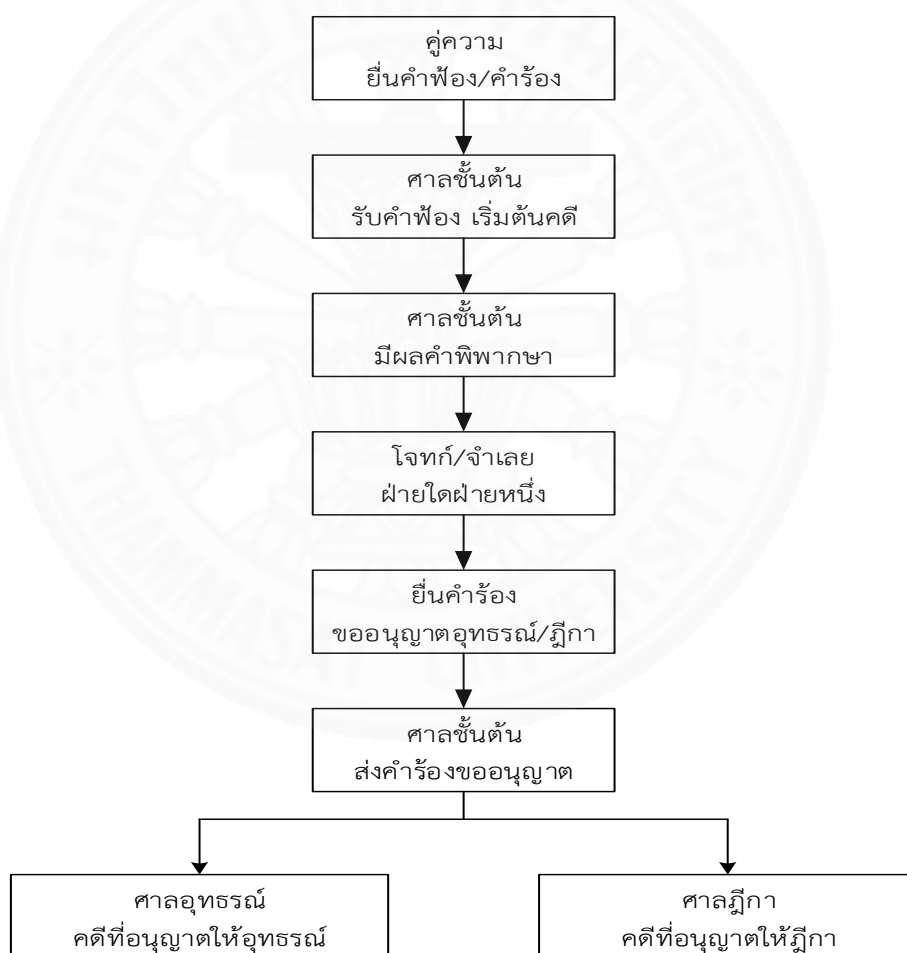
1) ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่มีอยู่ทุกท้องที่ทั่วราชอาณาจักร (ทั่วทุกพื้นที่ทุกจังหวัด) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเริ่มต้นคดีด้วยการยื่นคำฟ้อง คำร้องขอ คำร้องหรือคำขอที่ศาลชั้นต้นเหล่านั้นตั้งอยู่ใกล้ภูมิลำเนาหรือที่อยู่ของตนได้

2) ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่ทำการพิจารณาสืบพยานบันทึกเก็บไว้ในสำนวนสำนวนที่จะทำขึ้นดังกล่าวจะเป็นหลักสำหรับใช้ในการพิจารณาพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค

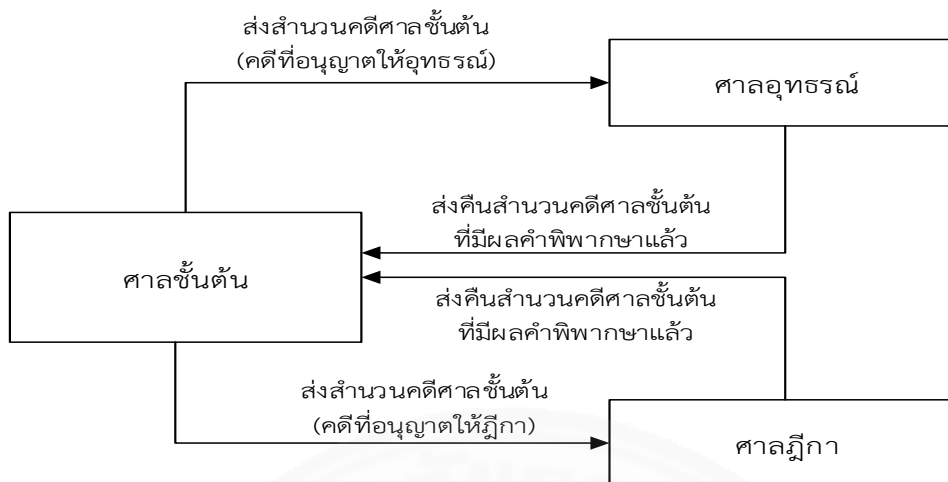
และศาลฎีกาต่อไปด้วย เพราะว่าการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค และศาลฎีกา ปกติจะไม่มีกรสืบพยานเพียงแต่ทำการตรวจสอบสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้ทำไว้เท่านั้น

3) ศาลชั้นต้นเป็นศาลเดียวที่ทำหน้าที่ในการบังคับคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 302 และออกหมายอาญาเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 58

4) ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่ทำหน้าที่รับอุทธรณ์หรือฎีกาหรือรับคำร้องคำขอต่างๆที่ยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา หรือไต่สวนสืบพยานและอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค หรือศาลฎีกา แทนศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค หรือศาลฎีกาด้วย

ภาพที่ 2.1 ความเชื่อมโยงระบบงานศาล, ผู้ศึกษา

ภาพที่ 2.2 การสำนวนคดีความศาลชั้นต้นคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกา, ผู้ศึกษา

ศาลชั้นต้นมีการแบ่งประเภทคดีที่พิจารณาเป็น 2 ประเภท คือ⁴

1) ศาลชั้นต้นทั่วไปมี 2 ประเภท ได้แก่

1.1) ศาลชั้นต้นทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานครและศาลในจังหวัดอื่น ประกอบด้วย ศาลจังหวัดและศาลแขวงในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีจำนวน 9 ภาค การบริหารจัดการงานธุรการของศาลจังหวัดและศาลแขวงในภาค 1-9 ดำเนินการโดยสำนักอำนวยการประจำศาลหรือสำนักงานประจำศาล แต่ละศาลโดยมีอธิบดีผู้พิพากษาภาคทำหน้าที่บริหารราชการของศาลชั้นต้นที่อยู่ในเขตอำนาจ ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไป รวมถึงมีอำนาจพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงกรณีที่ไม่ใช่ศาลแขวงในศาลจังหวัดนั้น ศาลแขวงเป็นศาลชั้นต้นที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กน้อยและคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์พิพาทไม่สูง เช่น พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกิน 300,000 บาท และพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

1.2) ศาลพิเศษและศาลชำนาญพิเศษ ศาลพิเศษ ได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลชำนาญพิเศษ ได้แก่ ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลายกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลแรงงาน ปัจจุบันศาลแรงงานมีศาลแรงงานกลางและศาลแรงงาน

⁴ สำนักงานสวัสดิการศาลยุติธรรม, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ : บริษัท คัมปาย อิมเมจจิ่ง จำกัด : 2545), 4-5.

ภาค 1 ถึงภาค 9 ศาลพิเศษและศาลชำนาญพิเศษเป็นศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีของศาลนั้นๆ ซึ่งแตกต่างจากศาลชั้นต้นทั่วไป เพราะเป็นการพิจารณาคดีที่ต้องอาศัยความรู้ที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาคดีอาญาที่มีข้อหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2559 มีตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ที่พิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐในฐานความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น โดยใช้วิธีพิจารณาความระบบไต่สวนตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติและข้อบังคับของประธานศาลฎีกา โดยให้ใช้บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับ และคดีที่มีข้อหาความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดใช้วิธีพิจารณาคดียาเสพติดหรือข้อหาความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ายาเสพติด ร่วมด้วยโดยนำกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมาใช้บังคับ ซึ่งปัจจุบันมีการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จำนวน 10 ศาล ในส่วนกลาง 1 ศาล และตามภาคอีกจำนวน 9 ภาค⁵

2.1.3.2 ศาลอุทธรณ์ ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 3 กำหนดให้ศาลอุทธรณ์ แบ่งออกเป็น ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค มีเขตอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ รวมถึงอำนาจพิจารณาคำสั่งอื่นๆ เช่น คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการขอประกันตัวในคดีอาญาและการขอทุเลาการบังคับใน คดีแพ่ง ศาลอุทธรณ์มีลักษณะเป็นการตรวจสอบหรือทบทวนคำพิพากษาของศาลชั้นต้น และนอกจากนี้ศาลอุทธรณ์ยังมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ศาลอุทธรณ์มีองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างน้อย 3 คน

เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ชำนาญพิเศษขึ้น⁶ โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชำนาญพิเศษ เป็นการพิจารณาพิพากษาคดีที่กระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่มีความรู้และความ

⁵ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 71 ก หน้า 1 (16 สิงหาคม 2559): 1-2.

⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ชำนาญพิเศษ พ.ศ. 2558, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 132 ตอนที่ 120 ก (14 ธันวาคม 2558): 1-2.

เชี่ยวชาญพิเศษในด้านนั้นๆ องค์กรคณะกรรมการพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน โดยมีการจัดตั้งแผนกขึ้นในศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ ได้แก่

- 1) แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
- 2) แผนกคดีภาษีอากร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของ ศาลภาษีอากร
- 3) แผนกคดีแรงงาน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของ ศาลแรงงาน
- 4) แผนกคดีล้มละลาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของ ศาลล้มละลาย
- 5) แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัว

2.1.3.3 ศาลฎีกาเป็นศาลเดียวและเป็นศาลสูง เมื่อศาลฎีกาชี้ขาดตัดสินคดีคดีถือเป็นที่สุด ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดในระบบงานศาลยุติธรรม มีประธานศาลฎีกาเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด เป็นประมุขของตุลาการศาลยุติธรรม ศาลฎีกามีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดได้ตามกฎหมายเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 ศาลฎีกาตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร องค์กรคณะกรรมการพิพากษาคดีประกอบด้วย ผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน ยกเว้นปัญหาสำคัญ ประธานศาลฎีกาอาจเห็นว่าควรวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกานอกจากนี้ ศาลฎีกายังมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ที่ถูกกล่าวหาว่าร้ายรอยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาหรือตามกฎหมายอื่น ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และ 2550 การพิจารณาคดีในระบบงานศาลยุติธรรมจะสิ้นสุดหรือถึงที่สุดเมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาศาลฎีกา

2.1.4 ลักษณะกระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรม

กระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมของประเทศไทยใช้ระบบการค้นหาคความจริงที่เรียกว่า ระบบผสม คือ เมื่อศาลได้รับคำฟ้องหรือคำร้องเป็นเอกสารเริ่มต้นแห่งคดี

ศาลหรือผู้พิพากษาจะพิจารณาและพิพากษาคดีโดยอาศัยการรับฟังพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายผู้กล่าวอ้างเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง ศาลที่มีอำนาจในการรับฟังพยานหลักฐาน เรียกพยานมาสืบ หรือสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ กระบวนพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบๆ คือ กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

2.1.4.1 กระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง เริ่มต้นเมื่อบุคคลได้ฟ้องคดีต่อศาลเมื่อถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่⁷ สำหรับวิธีการยื่นคำฟ้องหรือคำร้องการเริ่มต้นคดีนั้น กฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ⁸ นอกจากการฟ้องคดีมโนสำเร่ ที่จะทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ คำฟ้องต้องมีข้อความที่แน่ชัดถึงตัวบุคคลและต้องมีรายการดังนี้ ได้แก่ ชื่อศาล ชื่อคู่ความในคดี ชื่อคู่ความ บุคคล ซึ่งเป็นผู้รับคำคู่ความหรือเอกสาร เป็นต้น การยื่นคำฟ้องหรือคำร้องจะต้องยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ

2.1.4.2 กระบวนการพิจารณาคดีอาญา เริ่มต้น เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลโดยกฎหมายกำหนดให้ผู้มีสิทธิฟ้องคดีอาญา ได้แก่ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย ถ้าพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีนั้น จะต้องมีการสอบสวนมาก่อน ศาลไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องเอง ต่างจากกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้อง ก่อนที่ศาลจะรับคดีไว้พิจารณาจะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะรับคดีไว้พิจารณา การฟ้องคดีอาญาต้องทำคำฟ้องเป็นหนังสือและมีเนื้อความตามที่กฎหมายกำหนด⁹ เช่น ชื่อศาล วันเดือนปีที่ฟ้อง ชื่อโจทก์และจำเลย ฐานความผิดและการกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด เป็นต้น

2.1.5 กระบวนการทำงานของศาล

กระบวนการทำงานของศาลจะเริ่มต้นเมื่อมีการรับคดีจากโจทก์หรือผู้ร้องซึ่งเป็นคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้เสนอคดีต่อศาล โดยกระบวนการพิจารณาคดีของศาลจะนับตั้งแต่วันที่ได้มีการยื่นคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรอง คุ้มครองบังคับตาม หรือเพื่อการใช้สิทธิหรือหน้าที่ โดยจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีนั้นตามบทบัญญัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญา โดยกระบวนการทำงานของศาลจะมีการแบ่งงานเป็น 2 ส่วน ได้แก่ งานธุรการและงานตุลาการ โดยงานธุรการจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คืองานธุรการทั่วไปและงานธุรการคดี ซึ่งในที่นี้จะศึกษาเฉพาะงานธุรการคดี ซึ่งมีหน้าที่ในการสนับสนุนการทำงานของตุลาการใน

⁷ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา,พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477, มาตรา 55, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 52 (20 มิถุนายน 2478): 77.

⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 172, 86.

⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 158, 681.

การพิจารณาพิพากษาคดี และที่เกี่ยวข้องกับงานบริการประชาชน ซึ่งงานธุรการคดี จะแบ่งประเภทงานดังนี้¹⁰

2.1.5.1 งานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการประชาชนเป็นส่วนสำคัญ โดยแบ่งลักษณะงานดังนี้

(1) งานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ จะมีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชนผู้มาติดต่อ ได้แก่ ให้บริการเขียนคำร้อง คำขอ คำแถลง คำคู่ความให้แก่ประชาชน ให้คำปรึกษาและแนะนำ และเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย และสร้างความเข้าใจที่ดีแก่ประชาชน ดำเนินการประชาสัมพันธ์และผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ดำเนินการเกี่ยวกับผู้มาศึกษาดูงาน สํารวจและประเมินคุณภาพการให้บริการ และการคุ้มครองสิทธิประชาชนตามกฎหมาย (การเผยแพร่กฎหมาย)

(2) งานปล่อยตัวชั่วคราว จะทำหน้าที่เกี่ยวกับการขอลปล่อยตัวชั่วคราว ได้แก่ การรับคำร้องการอุทธรณ์คำสั่งที่ศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ดำเนินการจัดทำสัญญาค้ำประกัน และสัญญาชั้นทุเลาการบังคับคดี การแจ้งอายัดและถอนอายัด การเก็บและคืนหลักประกัน การแจ้งการอ่านคำสั่งศาลสูง

2.1.5.2 งานบังคับคดี จะทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับลูกหนี้ ดำเนินการบังคับคดี การขอเฉลี่ยทรัพย์ ร้องขอขัดทรัพย์ อายัดทรัพย์ การดำเนินการกรณีการผิดสัญญาประกัน ปฏิบัติงานติดตามและสืบทรัพย์นายประกัน และงานบังคับคดี

2.1.5.3 งานบริหารจัดการคดี จะดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับงานที่เกี่ยวข้องกับเอกสารและสำนวนคดีความที่คู่ความยื่นต่อศาล โดยแบ่งลักษณะงานดังนี้

(1) งานรับฟ้อง จะทำหน้าที่ในการรับคำคู่ความคดีแพ่งคดีแพ่งและคดีอาญา จะดำเนินการรับคำฟ้อง คำร้อง คำแถลง คำคู่ความต่าง ๆ ดำเนินการคิดค่าธรรมเนียม และดำเนินการเกี่ยวกับงานสารบบความรับฟ้อง

(2) งานหมาย และคำคู่ความ (ออกหมาย ส่งหมาย) จะดำเนินการเกี่ยวกับการออกหมายต่างๆ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการรับหมาย ปลดหมาย จำยหมาย ส่งหมาย ติดตามผลหมาย และแจ้งผลการส่งหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกเขตอำนาจศาล

¹⁰ สำนักงานคณะกรรมการศาลยุติธรรม, “การแบ่งส่วนราชการภายในและกำหนดหน้าที่ความชอบของหน่วยงานในสำนักงานศาลยุติธรรม,”

http://www.ojoc.coj.go.th/doc/data/ojoc/ojoc_1459414270.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

(3) งานสารบบคำพิพากษา จะดำเนินการเกี่ยวกับสารบบคำพิพากษา

(4) งานเก็บสำนวนความและเอกสาร (เก็บสำนวนคดีดำ/เก็บสำนวนคดีแดง) จะดำเนินการเกี่ยวกับการรับคำร้องก่อนหรือหลังการพิจารณาพิพากษาคดีและรับรองคดีถึงที่สุด ดำเนินการบริหารการรับ จ่าย จัดเก็บ สำนวนความและเอกสาร ก่อนและหลังการพิจารณาพิพากษาคดี รวมทั้ง การให้บริการคัดสำเนา และรับรองเอกสาร

(5) งานอุทธรณ์และฎีกา จะทำหน้าที่รับฟ้อง รับคำคู่ความ การขอทุเลาบังคับ การขยายระยะเวลาระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา การตรวจสำนวนและสารบาญ การรายงานเพื่อส่งสำนวนก่อนส่งศาลสูง การเบิกตัวจำเลย การนัดฟังคำพิพากษาและคำสั่ง

2.1.5.4 งานช่วยพิจารณาคดี จะมีหน้าที่ในการช่วยผู้พิพากษาในด้านงานคดี ซึ่งแบ่งลักษณะดังนี้

(1) งานศูนย์นัดความ จะทำหน้าที่ดำเนินงานศูนย์นัดความ ระบบก่อนวันนัดและติดตามพยาน (ออกหนังสือติดตาม)

(2) งานหน้าบัลลังก์ จะทำหน้าที่ดำเนินการเตรียมสำนวนและตรวจสอบสำนวนก่อนวันนัด ติดตามพยาน (โทรติดตาม) ประสานงานเกี่ยวกับล่าม นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ พิมพ์คำสั่งเบิกตัวจำเลย และปฏิบัติงานตามคำสั่งศาลในรายงานกระบวนการพิจารณา ดำเนินการงานหน้าบัลลังก์ และบันทึกคำพยาน ดำเนินการจัดทำที่พิพาทและเดินเผชิญสู้บ และปฏิบัติงานตามคำสั่งศาลในรายงานกระบวนการพิจารณา ศึกษาค้นหาตัวบทกฎหมาย แนวคำพิพากษาศาลฎีกา บริการข้อมูลทางกฎหมายและวิชาการ ดำเนินการพิมพ์และตรวจทานร่างคำพิพากษาหรือคำสั่ง จัดเก็บคำพิพากษาและคำสั่งในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

2.1.5.5 งานไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาท จะดำเนินการเกี่ยวกับเชิญชวนให้คู่ความไกล่เกลี่ย หรือประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างคู่ความ แบ่งลักษณะงานได้ดังนี้

(1) งานดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาท มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับสำนวนและเอกสารงานไกล่เกลี่ย ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ คำร้องหรือคำบอกกล่าวถอนฟ้องการประชุมของผู้ประนีประนอมมีปัญหาในกระบวนการระงับข้อพิพาทจัดทำคำขอเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่าตอบแทนผู้ประนีประนอมจะทำและรายงานข้อมูลสถิติ

(2) งานดำเนินการเกี่ยวกับผู้ประนีประนอมข้อพิพาท หน้าที่ดำเนินการสรรหาขึ้นทะเบียนและจัดทำฐานข้อมูลผู้ประนีประนอมพัฒนาอบรมประชุมและฝึกปฏิบัติผู้ประนีประนอม

(3) งานดำเนินงานโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาททำหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานโครงการและกิจกรรมไกล่เกลี่ยและประนีประนอม

ข้อพิพาทดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการกฎหมายและประชาสัมพันธ์งานไต่เถี่ยและ
ประนอมข้อพิพาท

(4) งานคุ้มครองสิทธิในคดีอาญาตามกฎหมายมีหน้าที่ให้ข้อมูลความรู้
ด้านสิทธิในคดีอาญา

2.1.6 ระบบสารสนเทศงานคดีของศาลยุติธรรม¹¹

ระบบสารสนเทศงานคดีของศาลยุติธรรมหรือมีอีกชื่อหนึ่งว่า “ระบบสารสนเทศ
สำนวนคดี” เป็นระบบงานที่เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลงานคดีของศาล โดยเน้นระบบงานติดตาม
สำนวนคดี จัดเก็บสำนวนคดีในระบบคอมพิวเตอร์ ตลอดจนระบบการเงินที่เกี่ยวข้องกับงานคดี ระบบ
สารสนเทศสำนวนคดี ประกอบด้วย

2.1.6.1 โปรแกรมระบบงานรับฟ้องจะทำการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการรับฟ้องลง
ในเครื่องคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ชั้นเลขคดีศาลชั้นต้น บันทึกรายละเอียดข้อมูลการรับฟ้อง จัดทำ
สารบบความรับฟ้อง จัดทำรายงานคดีฟ้องใหม่ประจำเดือน

2.1.6.2 โปรแกรมระบบงานการเงินกำหนดให้มีการคำนวณเงินค่าธรรมเนียม
พิมพ์ใบเสร็จรับเงิน

2.1.6.3 โปรแกรมระบบงานไต่เถี่ย หมายจับ หมายค้น จะทำการบันทึกคดีที่มี
การไต่เถี่ย และหมายจับ หมายค้น

2.1.6.4 โปรแกรมระบบงานประชาสัมพันธ์ จะทำการบันทึกข้อมูลการประกันตัว
ผู้ต้องหา

2.1.6.5 โปรแกรมระบบงานอุทธรณ์ฎีกา จะทำการบันทึกคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกา
ลงสารบบนัด พิมพ์นัดอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งส่งงานตุลาการบังคับ ส่งให้สำนวนความให้

2.1.6.6 โปรแกรมระบบงานหมาย จะทำการบันทึกกำหนดให้มีการออกหมาย
จัดพิมพ์ฟอร์มและข้อมูลหมายต่างๆ ที่ต้องการได้

2.1.6.7 โปรแกรมระบบงานหน้าบัลลังก์ โปรแกรมระบบงานหน้าบัลลังก์กำหนดให้
มีการลงนัดความและรายงานบัญชีนัดพิจารณา จัดทำบัญชี

2.1.6.8 โปรแกรมงานสารบรรณจัดทำทะเบียนรับ-ส่งหนังสือที่เกี่ยวกับคดีและ
เกี่ยวข้องกับคดี

2.1.6.9 โปรแกรมงานผู้บริหารเป็นโปรแกรมบันทึกการจ่ายสำนวนให้แก่ผู้พิพากษา

¹¹ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม, “เทคโนโลยีกับการพัฒนาระบบงานศาล,”
http://elib.coj.go.th/Article/c13_5_9.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

2.2 นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม

นโยบาย คือ แนวทางในการดำเนินการที่ผู้บริหารองค์การได้วางไว้เพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติของข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

แผนยุทธศาสตร์ คือ ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจของศาลยุติธรรม

แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม คือ กรอบแนวทางการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนภารกิจของหน่วยงาน

2.2.1 นโยบายประธานศาลฎีกา¹²

นโยบายประธานศาลฎีกาประจำปีงบประมาณ พ. ศ. 2559 ถึง 2560 ได้มีนโยบายในการพัฒนาระบบงานในด้านต่างๆ 4 ด้าน เพื่อมุ่งเน้นในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ได้แก่

2.2.1.1 ด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยมุ่งเน้น สนับสนุนในการพิจารณาพิพากษาคดีให้มีประสิทธิภาพ เน้นการให้ประชาชนทั่วประเทศได้รับความสะดวก รวดเร็ว ทั้งถึง เท่าเทียมกันและเสียให้จ่ายน้อย

2.2.1.2 ด้านการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม โดยมุ่งเน้น การพัฒนาระบบงานกระบวนการยุติธรรม ระบบงานศาล ทั้งในด้านกฎหมาย ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรภายในองค์การให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การปฏิรูปการจัดทำฐานข้อมูลคดีให้ทันสมัยและมีมาตรฐานเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการคดี การร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในกระบวนการให้ทำเพื่อขับเคลื่อนนโยบายและสร้างความร่วมมือด้านกระบวนการยุติธรรมในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

2.2.1.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร มุ่งเน้น เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงตนของข้าราชการตุลาการและบุคลากรในศาลยุติธรรม ปรับปรุงโครงสร้างระบบงานวิจัย การพัฒนาบุคลากร และหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ สร้างองค์ความรู้ และเสริมสร้างประสิทธิภาพของข้าราชการตุลาการและบุคลากรในศาลยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ยกกระตือรือร้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตุลาการและบุคลากรในศาลยุติธรรมทุกระดับเพื่อมีความเข้มแข็ง มั่นคง มีความพร้อมในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

¹² ศาลยุติธรรม, สำนักประธานศาลฎีกา, “นโยบายประธานศาลฎีกา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 – 2560,” http://www.opsc.coj.go.th/doc/data/opsc/opsc_1454058991.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2560).

2.2.1.4 ด้านการต่างประเทศ มุ่งเน้น เสริมสร้างความร่วมมือทางการศาลและกระบวนการยุติธรรมไทยเพื่อยกระดับศาลยุติธรรมไทยให้มีบทบาทในหลักสากล พัฒนาความร่วมมือทางด้านวิชาการ การฝึกอบรม และการแลกเปลี่ยนบุคลากรกับต่างประเทศ สร้างความเชื่อมั่นในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมไทย

2.2.2 แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2557– 2560¹³

แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมที่มีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบการพิจารณาพิพากษาคดี ได้แก่ ยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมที่ 5 ซึ่งเป็นการยกระดับระบบงานธุรการศาล ระบบงานส่งเสริมงานตุลาการ และการให้บริการประชาชน ให้มีมาตรฐานและมีสมรรถนะสูง พร้อมเข้าสู่ประชาคม

2.2.3 แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม พ.ศ. 2558 - 2561¹⁴

พันธกิจด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลยุติธรรม ได้แก่ (1) การพัฒนาระบบและกระบวนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีมาตรฐานสากล เพื่อสนับสนุน การพิจารณาพิพากษาคดีและประชาชนเข้าถึงได้ (2) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการบริหารงานศาลยุติธรรม (3) พัฒนาบุคลากรศาลยุติธรรมให้มีความรู้และศักยภาพในการจัดการ และ การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (4) บูรณาการข้อมูลคดีเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลกลางสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดี (5) พัฒนาเครือข่ายและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการสื่อสารระหว่างหน่วยงานภายใน และภายนอกศาลยุติธรรมหรือผู้เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์และวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลยุติธรรม เกิดจากการมุ่งเน้นในการลดภาระการปฏิบัติงานของบุคลากรทั้งในส่วนของข้าราชการตุลาการ และข้าราชการศาลยุติธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการให้บริการแก่ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ

¹³ ศาลยุติธรรม, กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์, “แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2558 - 2561,” http://www.iprd.coj.go.th/doc/data/iprd/iprd_1459829032.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2560).

¹⁴ ศาลยุติธรรม, สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ, “แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม พ.ศ. 2558 – 2561,” http://www.it.coj.go.th/doc/data/it/it_1463628932.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2560).

2.3 แนวคิดด้านโครงสร้างองค์การ

ด้วยโครงสร้างองค์การสายลูกธรรมาเป็นองค์การขนาดใหญ่ และเป็นองค์การที่มีโครงสร้างเป็นแบบแผนและทางการ และมีการขยายตัวขององค์การแบบกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาคมีการแบ่งงานกันทำ จึงมีกฎระเบียบต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อควบคุมสั่งการ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แนวคิดด้านโครงสร้างองค์การเป็นการอธิบายถึงรวมถึงอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ช่องทางการสื่อสารและสั่งการ รายงานและควบคุม

องค์การ (Organization) มีนักวิชาการหลายคนให้คำจำกัดความว่า “องค์การ” ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

พจนานุกรมเมอร์เรียมเวบสเตอร์ (Webster’s Dictionary) กล่าวว่า องค์การ (Organization) คือการกระทำหรือกระบวนการในการจัดตั้ง โดยการร่วมตัวกัน เพื่อทำหน้าที่ต่างๆ อย่างเป็นเอกภาพ มีโครงสร้างการบริหารจัดการ มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ¹⁵

Barnard Chester กล่าวว่า องค์การ หมายถึง ระบบของกิจกรรมที่ได้มีการประสานความร่วมมืออย่างมีสำนึก หรือพลังร่วมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป¹⁶

Herbert G.Hicks กล่าวว่า องค์การ คือ กระบวนการจัดโครงสร้างให้บุคคลเกิดปฏิสัมพันธ์ในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้¹⁷

โครงสร้างองค์การประกอบด้วย 3 องค์ประกอบใหญ่¹⁸ คือ

1) ความซับซ้อนทางโครงสร้าง (Complexity) เป็นเรื่องของการแบ่งหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ลักษณะการบังคับบัญชา ได้แก่ การกระจายงานตามแนวนอน (horizontal differentiation) แนวตั้ง (vertical differentiation) ตามภูมิภาค (geographical หรือ spatial differentiation)

2) ความมีระเบียบกฎเกณฑ์ (Formalization) หมายถึง มาตรฐาน ระเบียบ กฎข้อบังคับต่างๆ ที่องค์การมีเพื่อไว้เป็นแนวปฏิบัติงาน

¹⁵ Webster’s Dictionary, อ้างถึงในอัมพร อังรังลักษณ์, *องค์การ ทฤษฎี โครงสร้างและการออกแบบ*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: 2556), 5.

¹⁶ Barnard, Chester I, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, 5.

¹⁷ Herbert, Hicks G, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, 6.

¹⁸ Mintzberg, Henry, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, 91-107.

3) การรวมอำนาจ (Centralization) อำนาจการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ จะรวมอยู่ที่ตำแหน่งสูงสุดขององค์การเท่านั้น จึงสั่งมาตามสายการบังคับบัญชา ในทางตรงกันข้ามเรื่องบางเรื่องได้มีการกระจายอำนาจให้บุคคลระดับล่างตัดสินใจแทนได้

สรุป ศาลยุติธรรมมีลักษณะที่เป็นโครงสร้างที่มีความซับซ้อนทั้งในด้านพื้นที่มีการแบ่งอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานในระดับภูมิภาค มีหน่วยงานธุรการประจำภาคที่ดูแลรับผิดชอบในสังกัดภาค และมีหน่วยงานธุรการประจำศาลในแต่ละศาลในการบริหารจัดการงานของตนเองสามารถที่จะออกระเบียบข้อบังคับในกระบวนการทำงาน สั่งการในสายบังคับบัญชาภายในหน่วยงาน เว้นแต่อำนาจในการตัดสินใจ การควบคุม สั่งการที่เป็นระดับที่ต้องใช้การตัดสินใจมากกว่าที่ได้รับมอบหมาย ก็ยังเป็นอำนาจของผู้มีตำแหน่งสูงสุดขององค์การ หรือหน่วยงานในส่วนกลางที่มีอำนาจในการดูแลภาพรวมทั้งหมดขององค์การ

2.4 แนวคิดทฤษฎีระบบ

แนวคิดทฤษฎีระบบเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ขององค์การ ได้แก่ องค์ประกอบส่วนต่างๆ ที่ได้มีการจัดความสัมพันธ์ที่มีลักษณะพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งองค์การมีทั้งพลังแบ่งแยก และพลังการรวมตัวผสมผสาน เช่น การแบ่งออกเป็นหน่วยงานต่างๆ แต่ขณะเดียวกันองค์การต้องมีกลไกในการผสมผสาน โดยใช้สายบังคับบัญชาในการควบคุมสั่งการโดยตรง หรือกฎระเบียบ นโยบาย ข้อบังคับ ซึ่งในเชิงระบบสามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ทฤษฎีระบบปิด และทฤษฎีระบบเปิด¹⁹

ทฤษฎีระบบปิด องค์การไม่มีติดต่อกับสภาพแวดล้อมภายนอกเลย และไม่แสวงหาปัจจัยนำเข้า (Input) จากภายนอก เช่น การสนับสนุนนโยบายขององค์การ หรือลูกค้าเพื่อรับบริการจากองค์การ

ทฤษฎีระบบเปิด องค์การต้องมีการติดต่อกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยรับปัจจัยนำเข้า เช่น การให้บริการประชาชน งบประมาณ บุคลากร วัสดุ เครื่องมือ เครื่องใช้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี องค์การในฐานะที่เป็นกระบวนการแปรสภาพให้ได้ผลผลิตตามที่องค์การตั้งใจไว้ เช่น ศาลยุติธรรมจะต้องตัดสินใจคดีความให้คู่ความได้รับความยุติธรรมจากคดีที่มีการฟ้องร้องขึ้นสู่ศาล เพื่อให้มีข้อยุติในการทะเลาะแวง เพื่อให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับการยอมรับการตัดสินจากคนกลาง (ศาล) ซึ่งผลผลิต คือ การที่คู่ความได้รับคำตัดสินที่รวดเร็ว ถูกต้อง เป็น

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, 18-19.

2.5 แนวคิดในการพัฒนาองค์การและเปลี่ยนแปลงองค์การ

ด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันเกิดขึ้นมากมายและอย่างรวดเร็ว ด้วยความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ทำให้องค์การต้องมีการปรับเปลี่ยนโดยการพัฒนากระบวนการต่างในองค์การให้มีการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน แนวคิดในการพัฒนาองค์การและเปลี่ยนแปลงองค์การจึงเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนองค์การให้ดีขึ้น

2.5.1 แนวคิดในการพัฒนาองค์การ

แนวคิดในการพัฒนาองค์การ (Organization Development) คือ การวางแผนการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเป็นระบบ (Systematic Planned Change) การพัฒนาองค์การการพัฒนาองค์การจะหมายถึงภาพรวมขององค์การ ที่ให้ความสำคัญในหลายๆ ด้าน เช่น นโยบาย โครงสร้าง วัฒนธรรมขององค์การ เป็นต้น การพัฒนาองค์การมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงดังนี้²⁰

2.5.1.1 องค์ประกอบหลักในการพัฒนาองค์การ ประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคม เมื่อองค์การมีการขยายตัว องค์การก็ต้องมีการบูรณาการระบบงานขององค์การ ปัจจัยบุคลากรในองค์การ ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรมีความก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะมนุษย์ทุกคนมีความสามารถ ต้องการชีวิตที่ดี ปัจจัยการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การ ต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อที่จะกำหนดแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาในระดับต่างๆ ขององค์การ

2.5.1.2 สาเหตุที่เป็นปัจจัยที่องค์การต้องมีการพัฒนา มีสาเหตุหลายประการ คือ ความซับซ้อนและหลากหลายขององค์การเพราะการเปลี่ยนแปลงของสังคม องค์การต่างมีการปรับตัวในระดับต่างๆ ตามสภาพแวดล้อม การขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ต่างมีอิทธิพลต่อความดำรงอยู่ขององค์การและบุคลากร เช่น เศรษฐกิจ การเมืองสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และโลกาภิวัตน์ รวมถึงสภาพแวดล้อมในการดำเนินการที่มีผลต่อการดำรงอยู่ขององค์การ เช่น ลูกค้ายุคใหม่ คู่แข่งขัน เป็นต้น ความยืดหยุ่นและการตอบสนองต่อปัญหาขององค์การต้องยืดหยุ่นรองรับกับแรงกดดันที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเหมาะสม ด้านเทคโนโลยี ปัจจุบันเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานขององค์การทั้งภาครัฐและ

²⁰ กัลยารัตน์ ธีระชนชัยกุล, *การพัฒนาองค์การ (Organization Development)*, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : บริษัท วี.พรีนซ์ (1991) จำกัด, 2558), 63.

ภาคเอกชน เพื่อให้การทำงานของผูปฏิบัติงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพื่อให้ทัดเทียมและเหนือกว่าคู่แข่ง องค์กรจึงควรให้ความสนใจเทคโนโลยีในด้านต่างๆ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในช่วยสนับสนุนให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมผู้บริหารในองค์กรจะต้องตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม ผู้ใช้บริการหรือลูกค้าและบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะบุคลากรในองค์กรถือว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอันดับหนึ่งขององค์กร

2.5.1.3 กระบวนการพัฒนาองค์กร คือ ขั้นตอนในการดำเนินการต่างๆ เพื่อวางแผนการเปลี่ยนแปลงระบบและกระบวนการต่างๆ ขององค์กร เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน การพัฒนาองค์กรเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสลับซับซ้อน อาจต้องใช้เวลายาวนานต่อเนื่องกันไป เพื่อให้รูปแบบใหม่ๆ ในการพัฒนาองค์กร เช่น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรตามช่วงระยะเวลา การจัดการการเปลี่ยนแปลง สิ่งสำคัญสำหรับการเปลี่ยนแปลง คือ การสร้างความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง บุคลากรต้องตระหนักถึงสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ต้องแสวงหากระบวนการทำงานที่ดีกว่าเดิม เช่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรเพื่อสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ถึงแม้จะเป็นเรื่องใหม่และยาก แต่ทุกคนต้องมีความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง การเอาชนะต่อแรงต้านทานการเปลี่ยนแปลง (Overcoming Resistance to Change) บุคลากรต้องเผชิญกับสิ่งใหม่ๆ ทั้งด้านความรู้ บทบาท หน้าที่ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กรที่เปลี่ยนไปจากเดิม การเอาชนะแรงต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง อาจจะต้องมีการสื่อสารทำความเข้าใจ ให้กำลังใจ และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การทำให้การพัฒนาคงอยู่

2.5.2 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์กร

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์กร คือ การทำให้กระบวนการทำงานเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นบรรลุตามเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงจะเกี่ยวข้องกับส่วนต่างๆ ภายในองค์กร ซึ่งผลกระทบต่อการบังคับบัญชา การติดต่อสื่อสารในองค์กร และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ ในองค์กร เพื่อปรับตัวตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริการให้มีความสะดวก รวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงองค์กรจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะผู้บริหารขององค์กรต้องเผชิญกับสภาพการทำงานที่มีความหลากหลาย ซับซ้อนมากขึ้น ผู้บริหารจึงต้องทำให้องค์กรต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การทำงานมีคุณภาพดี

ขึ้น ในขณะที่เดียวกันต้องใช้ทรัพยากรต้องคุ้มค่า ปลอดภัย ลดค่าใช้จ่าย และระเบียบวิธีในการทำงานให้สะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการใช้งาน²¹

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง องค์กรจะต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อแรงกดดันจากภายนอก (External Force) ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง คู่แข่งขัน เทคโนโลยี นโยบาย และกฎระเบียบ และข้อกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนแรงกดดันภายใน (Internal Force) เช่น บุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ ระบบการทำงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ และโครงสร้างองค์กร²² ภาครัฐก็เริ่มมีการปรับตัวโดยการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนในการทำงานมากขึ้น มีการปรับวิธีการทำงาน และเพิ่มทักษะต่างๆ ให้แก่บุคลากร เพื่อให้ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงการทำงานในวิธีเดิมๆ เพื่อไม่ให้เกิดการต่อต้านต่อการเปลี่ยนแปลงเพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงาน องค์กรภาครัฐหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อตอบสนองต่อผู้รับบริการ การเปลี่ยนแปลงองค์กรสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ²³

ระดับที่ 1 เปลี่ยนแปลงโดยปรับปรุงวิธีการทำงานขององค์กรให้ได้ผลลัพธ์ที่องค์กรได้กำหนดเป้าหมายไว้ ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนโครงสร้างการทำงานของระบบ กระบวนการความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กร เช่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงานเพื่อพัฒนาระบบงานเพื่อการบริการที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ระดับที่ 2 เปลี่ยนแปลงในส่วนเพิ่มเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่เป็นแบบต่อเนื่องตลอดเวลาตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงระดับนี้จะเป็นการลดขนาดขององค์กรหรือปรับโครงสร้าง เพื่อทำให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่

ระดับที่ 3 เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง เมื่อองค์กรประสบภาวะวิกฤต หรือเป็นช่วงองค์กรเริ่มเสื่อมถอย เพราะมีสาเหตุมาจากแรงผลักดันภายนอกองค์กร ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริการ ปัจจัยความก้าวหน้าทางด้านวิชาการและเทคโนโลยี ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยนโยบายและบทบาทของรัฐบาล สาเหตุที่สอง จากแรงผลักดันภายในองค์กร คือ ปัจจัยต่างๆ ในองค์กรที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการต่างๆ ภายในองค์กร และพฤติกรรมบุคคลใน

²¹ เนตร์พัฒนา ยาวีราช, *การจัดการสมัยใหม่ (Modern Management)*, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพฯ : บริษัท ทริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด, 2558), 309.

²² เรื่องเดียวกัน, 310.

²³ กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล, *การพัฒนาองค์กร (Organization Development)*, 49-50.

องค์กร ได้แก่ นโยบายผู้บริหารในองค์กร การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรใหม่ การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในองค์กร และการปรับพฤติกรรมการทำงานของคนภายในองค์กร

กระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์กร เป็นการเปลี่ยนแปลงที่หาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด เพราะกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะของแต่ละองค์กร โดย Balogun and Hope (2004) ได้เสนอตัวแบบทั่วไปของการเปลี่ยนแปลงองค์กรไว้ดังนี้²⁴

ภาพที่ 2.4 ตัวแบบทั่วไปของการเปลี่ยนแปลงองค์กร ที่มา : Balogun and Hope (2004) อ้างถึงใน กัลยารัตน์ ชีระธนชัยกุล, การพัฒนาองค์กร (Organization Development), พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : บริษัท วิ.พรีนท์ (1991) จำกัด, 2558), 53.

2.6 แนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ

แนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ การคิดนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานขององค์กรให้เป็นที่ไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อผู้ใช้บริการให้สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว และเป็นเครื่องมือให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสะดวก รวดเร็วในการทำงาน ทำให้องค์กรเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

2.6.1 ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) มีนักวิชาการหลายคนได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศไว้ดังนี้

น้ำทิพย์ วิภาวิน กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศคือกลุ่มของเครื่องมือและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ช่วยให้ประมวลผลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ²⁵

²⁴ Balogun and Hope, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, 53.

²⁵ น้ำทิพย์ วิภาวิน, การบริหารห้องสมุดยุคใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : เอสอาร์ พรีนติ้ง แอสโซซิเอตส์, 2550), 4.

สุชาติ กิระนันท์ กล่าวว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ เทคโนโลยีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดบันทึก จัดเก็บ ประมวลผลค้นคืน ส่ง และรับ หรือเชื่อมโยงข้อมูล และสารสนเทศ รวมถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ควบคุมการทำงานอุปกรณ์ เช่น ระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ระบบสื่อสาร ทั้งยังรวมถึงระบบและกระบวนการต่างๆ ที่จัดการให้อุปกรณ์ต่างๆ ทำงานได้ตามต้องการ เช่น โปรแกรมประยุกต์ต่างๆ ในขณะที่เดียวกันก็นิยามความหมายอย่างกว้าง หมายถึงเทคโนโลยีทุกด้านที่เข้ามาร่วมกันในกระบวนการสร้าง จัดเก็บ และสื่อสารสารสนเทศ²⁶

ดำรง วัฒนา กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศในความหมายอย่างแคบ เน้นองค์ประกอบทางกายภาพของระบบคอมพิวเตอร์ ระบบโทรคมนาคม ความหมายอย่างกว้างหมายถึง ระบบคอมพิวเตอร์ ระบบโทรคมนาคม และอุปกรณ์ต่อพ่วงต่างๆ รวมถึงการใช้งานให้เกิดประโยชน์ เช่น การนำระบบคอมพิวเตอร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การบริหารในองค์กร เป็นต้น²⁷

เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของการทำงาน เพราะสามารถตอบสนองต่อนโยบายและความต้องการของผู้รับบริการ และผู้ให้บริการ ปัจจุบันผู้บริหารขององค์กรต้องเผชิญกับสภาพการณ์ของการทำงานที่ต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น ผู้บริหารองค์กรจึงต้องการปรับเปลี่ยนบริบทในการทำงานให้ทันต่อยุคสมัย เพราะเทคโนโลยีสามารถรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูล นำเสนอข้อมูล และเผยแพร่ข้อมูลอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ ทักษะ และวิสัยทัศน์ เพื่อที่จะตอบสนองต่อสังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญเป็นเครื่องมือช่วยในการสนับสนุนการเรียนรู้ ในการค้นหาข้อมูลข่าวสาร วางแผน การดำเนินการติดตาม และประเมินผล ใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล ความเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคปัจจุบันมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้น สามารถทำให้เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวสามารถเชื่อมโยงข้อมูลและเข้าถึงข้อมูลได้เพียงโดยอาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เกิดชุมชนเครือข่าย ผู้คนสามารถติดต่อสัมพันธ์ผ่านจอคอมพิวเตอร์มากยิ่งขึ้น

สรุป เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการประมวลผลสารสนเทศโดยใช้คอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ในการแปลงข้อมูล จัดเก็บ ประมวลผล และส่งต่อเพื่อการสืบค้นข้อมูลได้ ดังนั้น ความหมายของระบบสารสนเทศจึงเป็นการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลโดย

²⁶ สุชาติ กิระนันท์, *เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ : ข้อมูลในระบบสารสนเทศ*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), 7.

²⁷ ดำรง วัฒนา, *โลกาภิวัตน์* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), 199.

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในองค์การ เพื่อช่วยในการดำเนินงานและตัดสินใจ และยังช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบัน และข้อมูลในอดีต และเตรียมความพร้อมสู่การวางแผนงานในอนาคต

2.6.2 องค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศ²⁸

เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึงกลุ่มของเครื่องมือและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ช่วยให้การทำงานโดยใช้สารสนเทศและการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการประมวลผลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6.2.1 องค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ สิ่งที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดระบบสารสนเทศ ซึ่งมีด้วยกัน 4 องค์ประกอบหลัก คือ

(1) เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ (Hardware) ประกอบด้วย อุปกรณ์การป้อนข้อมูล แสดงผลข้อมูล อุปกรณ์การสื่อสารข้อมูล อุปกรณ์ประมวลผลอุปกรณ์บันทึกข้อมูล

(2) ซอฟต์แวร์เป็นชุดคำสั่งในการป้อนข้อมูลและประมวลผล ประกอบด้วย

(2.1) ซอฟต์แวร์ระบบ (System Software) ได้แก่ ระบบปฏิบัติการ โปรแกรมมอรรถประโยชน์ ตัวแปลภาษา โปรแกรมควบคุมอุปกรณ์

(2.2) ซอฟต์แวร์ประยุกต์ (Application Software) คือ ซอฟต์แวร์ที่ทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับวัตถุประสงค์ต่างๆ ไป ได้แก่

(2.2.1) ซอฟต์แวร์ทั่วไป ซอฟต์แวร์ทั่วไปเป็นซอฟต์แวร์พื้นฐานนิยมใช้กันทั่วไปในทุกสาขาเช่นซอฟต์แวร์ประมวลผล ซอฟต์แวร์ตารางคำนวณ ซอฟต์แวร์นำเสนอ ซอฟต์แวร์จัดการฐานข้อมูล เป็นต้น

(2.2.2) ซอฟต์แวร์เฉพาะด้าน พัฒนาขึ้นมาใช้สำหรับงานในบางสาขาอาชีพโดยตรง เช่น สื่อประสมการพัฒนา เว็บไซต์กราฟิก ตามจริงเสมือนและปัญญาประดิษฐ์

(2.3) การใช้โปรแกรมเชิงวัตถุ การเขียนโปรแกรมเชิงวัตถุคือกระบวนการที่โปรแกรมถูกจัดการให้อยู่ในรูปของวัตถุซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะ (attribute) และวิธีการ (method) คือฟังก์ชันที่ประกอบด้วยชุดคำสั่งที่เขียนขึ้นเพื่อการจัดการข้อมูลของวัตถุนั้น

(2.4) ภาษาคอมพิวเตอร์ ภาษาคอมพิวเตอร์เป็นภาษาที่ใช้ในการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีหลายภาษาแต่ละภาษามีคุณลักษณะ โครงสร้างและกฎเกณฑ์ โดยบางภาษาพัฒนาขึ้นได้ทำงานกับเครื่องคอมพิวเตอร์บางประเภทและถูกพัฒนาให้ทำงานเฉพาะด้าน

(2.5) โปรแกรม เป็นรายการคำสั่งทำให้คอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูลให้เป็นสารสนเทศในการคำสั่งเหล่านี้สร้างขึ้นจากข้อคำสั่งของภาษาเช่น java c basic เป็นต้น

²⁸ นันทิพย์ วิภาวิน, *การบริหารห้องสมุดยุคใหม่*, 4-20.

(3) ข้อมูลหรือสารสนเทศ (Data/Information) ข้อมูลเป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่ยังไม่ผ่านการประมวลผล/สารสนเทศเป็นการนำเอาข้อมูลมาผ่านการประมวลผล

(4) บุคลากร ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยคนพัฒนาโปรแกรมเพื่อการใช้งาน

2.6.3 โครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยีสารสนเทศ

คือ สิ่งที่เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญต้องมี 4 องค์ประกอบได้แก่

2.6.3.1 สารสนเทศ (Information) เป็นข้อมูลทั้งตัวอักษรภาพและเสียง เป็นหัวใจของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการทำงานขององค์กร

2.6.3.2 ระบบเครือข่าย (Networking) เป็นตัวเชื่อมสารสนเทศทุกอย่างเข้าด้วยกันทั้งภายในและภายนอก

2.6.3.4 ทางเดินของระบบ (Platform) ในที่นี้หมายถึงรวมถึงเครื่องคอมพิวเตอร์ทุกชนิดทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นเครื่องลูกข่าย (Client) และเครื่องแม่ข่าย (Server) รวมถึงระบบปฏิบัติการ

2.6.3.5 โครงสร้างพื้นฐานด้านซอฟต์แวร์ (Software Infrastructure) เป็นชุดคำสั่งที่ทำให้เกิดให้ข้อมูลใช้แพลตฟอร์มและทำให้เกิดการทำงานในระบบเครือข่ายได้ทำให้เกิดระบบสารสนเทศ

2.6.4 วัตถุประสงค์ในการใช้ระบบสารสนเทศ

2.6.4.1 เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

2.6.4.2 เพื่อแก้ปัญหากระบวนการทำงานในระบบเดิม

2.6.4.3 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาจากระบบเดิม

2.6.4.4 เพื่อให้ประจำผู้ใช้บริการได้ดียิ่งขึ้น

2.6.4.5 เพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินงาน

2.6.5 องค์ประกอบของระบบสารสนเทศ จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบย่อยหลายส่วน โดยแบ่งออกได้ 6 องค์ประกอบ คือ

2.6.5.1 แหล่งและรูปแบบของข้อมูล (Sources and format) ข้อมูลเป็นองค์ประกอบสำคัญและจำเป็นต่อระบบสารสนเทศ เพราะหากไม่มีข้อมูลก็จะมีสารสนเทศ เพราะสารสนเทศ คือ ข้อมูลที่ผ่านประมวลผลมาแล้ว จนอยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้งานต้องการ เช่น ข้อมูลระบบงานคดี

2.6.5.2 บุคลากร (Personal) สามารถแบ่งออกได้ 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

(1) บุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริการ

(2) บุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น นักวิเคราะห์ระบบ นักออกแบบระบบงาน นักเขียนโปรแกรม เป็นต้น

(3) บุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่สารสนเทศ เช่น นักประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

2.6.5.3 เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่างๆ มักจะหมายถึงคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงต่างๆ นอกจากนี้อาจรวมถึงระบบโทรคมนาคม และสื่อสารต่างๆ เช่น เครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2.6.5.4 กระบวนการจัดการสารสนเทศ (Information management processes) หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ เริ่มตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกข้อมูล และการเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศ

2.6.5.5 กระบวนการบริหารงานสารสนเทศ เป็นเรื่องของการกำหนดนโยบายในการจัดบุคลากร การแบ่งงานหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานภายใน งบประมาณ และการดำเนินการอื่นๆ ในเชิงการบริหาร ที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

2.6.5.6 ผู้ใช้ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบสารสนเทศ เพราะระบบสารสนเทศถ้ามีการพัฒนาขึ้นมาแล้วไม่มีผู้ใช้ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ใช้ระบบสารสนเทศนี้โดยตรงเท่านั้น หรืออาจจะหมายถึงผู้ใช้ที่เป็นบุคลากรทุกคนที่ต้องเกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศ เช่น พนักงานบันทึกข้อมูล ซึ่งทำหน้าที่ในการข้อมูลเข้าสู่ระบบ เช่น เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นิติกร เป็นต้น

2.6.6 หลักในการพัฒนาระบบสารสนเทศ

คือสิ่งที่ต้องคำนึงการใช้งานของผู้ใช้งาน เข้าใจถึงปัญหาได้ตรงจุด การกำหนดขั้นตอนหรือกิจกรรมในการทำงาน จัดทำมาตรฐานในการพัฒนาระบบ และการควบคุมเอกสาร เช่น ด้านการปฏิบัติงาน ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้านการตรวจสอบคุณภาพ ด้านเอกสารคู่มือหรือรายละเอียดความต้องการ เมื่อมีการพัฒนาระบบสารสนเทศเสร็จแล้ว การจะนำไปสู่การเลือกใช้

2.6.6.1 เปลี่ยนแปลงแบบทันที ทำการเปลี่ยนจากระบบเก่าเป็นระบบใหม่ทันที ข้อดีระบบใหม่สามารถดำเนินการได้ทันที ง่ายต่อการวางแผน ใช้นิเวศน้อยข้อเสีย อัตราความเสี่ยงสูงมากที่อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเพราะอาจเกิดข้อผิดพลาดได้ในขณะที่ใช้ระบบใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีอื่น

2.6.6.2 เปลี่ยนแปลงแบบขนาน เป็นการใช้สองระบบควบคู่กัน ข้อดี ความปลอดภัยสูง ความเสี่ยงน้อย เห็นข้อแตกต่างและสามารถเปรียบเทียบผลลัพธ์จากระบบใหม่และระบบเก่าได้

ข้อเสีย ใช้ต้นทุนสูงในการติดตามประเมินผลทั้งสองระบบ ใช้เวลามาก ผู้ใช้งานอาจไม่ยอมรับระบบใหม่ เพราะยังคุ้นเคยในระบบเดิมอยู่ การวางแผนและควบคุมมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก

2.6.6.3 เปลี่ยนแปลงแบบทีละส่วน ข้อดี เสียค่าใช้จ่ายเฉพาะส่วนในการพัฒนา ระบบงานย่อยๆ ที่ต้องการพัฒนาหากเกิดข้อผิดพลาดขึ้นจะไม่กระทบต่อภาพรวม ถ้าระบบย่อย ถูกต้องก็สามารถตัดสินใจและคาดการณ์ได้ว่าการพัฒนาในส่วนย่อยอื่นๆ ในระยะต่อไป มาถูกทาง หรือตรงกับความต้องการในการใช้งานของผู้ใช้งาน เหมาะกับงานที่มีขนาดใหญ่ ข้อเสียอาจใช้เวลามากกับงานในระยะต่อไป

2.6.6.4 เปลี่ยนแปลงแบบนำร่อง ดำเนินการในหน่วยงานย่อยๆ ก่อนที่จะทำ ทั้งองค์กร โดยเริ่มทำที่สาขา และทดสอบเป็นอย่างดีแล้ว จึงทยอยติดตั้งในสาขาอื่นๆ ต่อไป ระบบสามารถที่จะได้รับการทดสอบการปฏิบัติงานจริง จนกว่าจะพอใจ หากเกิดข้อผิดพลาดก็ไม่กระทบต่อสาขาอื่นๆ

2.6.7 ระบบรักษาความปลอดภัยของสารสนเทศ²⁹

ระบบรักษาความปลอดภัยของสารสนเทศ คือ การป้องกันสารสนเทศและความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศ ความมั่นคงปลอดภัยของเครือข่าย ความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลและคอมพิวเตอร์ ตลอดจนการจัดการความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศ ซึ่งรวมถึงฮาร์ดแวร์ที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลและถ่ายโอนสารสนเทศ

การกำหนดความมั่นคงปลอดภัยของคอมพิวเตอร์ ประกอบไปด้วย 3 คุณลักษณะ ได้แก่ เป็นความลับ (Confidentiality) มีความสมบูรณ์ (Integrity) และมีความพร้อมใช้ (Availability)

ความลับ เป็นการรับประกันว่าผู้มีสิทธิ์และได้รับอนุญาตเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ สารสนเทศต้องเก็บเป็นความลับ คือ สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลของผู้รับบริการและข้อมูลที่ต้องมีการให้ข้อมูลแก่องค์กร ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องถูกเก็บไว้เป็นความลับ แต่ภัยคุกคามต่อความลับของสารสนเทศอาจเกิดทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ที่อาจเกิดจากความไม่ได้ตั้งใจและตั้งใจ ซึ่งหากผู้รับหรือคนนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ต่อ ก็อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ลูกค้าได้ เช่น กรณีของศาลยุติธรรมข้อมูลลูกค้าในที่นี่หมายถึงข้อมูลของคุณความแห่งคดีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณา ซึ่งมีผลแห่งการแพ้ชนะคดีเพราะผลแห่งคดีมีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของผู้ที่ได้รับคำตัดสินได้

²⁹ กิตติ ภัทวิวัฒน์กุล, *ความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศและการจัดการ (Information Security and Management)*, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : บริษัท เคทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์ จำกัด, 2553), 5-8.

ความสมบูรณ์ คือ ครบถ้วน ถูกต้อง จึงเป็นสารสนเทศที่น่าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน ซึ่งถ้าไม่มีความสมบูรณ์ถูกทำให้เสียหาย ทำลาย หรือถูกกระทำในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งภัยคุกคามสำคัญที่มีต่อความสมบูรณ์ของสารสนเทศ อาจมีทั้งไวรัส และ เวิร์ม เพื่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเข้ามาในเครือข่ายเพื่อสร้างความเสียหายให้กับข้อมูลในองค์กรได้ รวมถึงภัยคุกคามด้านอื่นๆ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอก

ความพร้อมใช้ คือ สารสนเทศจะถูกเข้าถึงหรือเรียกใช้งานโดยผู้ใช้หรือระบบอื่นที่ได้รับอนุญาต ถ้าเป็นผู้ไม่ได้รับอนุญาตก็จะเกิดการขัดขวางและล้มเหลวในที่สุดจึงต้องมีการระบุตัวตนและพิสูจน์ว่าได้รับอนุญาตจริง

2.6.7.1 องค์ประกอบของระบบสารสนเทศกับความมั่นคงปลอดภัย³⁰

คือ สิ่งที่ต้องตระหนักถึงผู้ไม่ประสงค์ดีเข้าถึงข้อมูลระบบสารสนเทศ (Information System) ขององค์กรโดยผู้เป็นเจ้าของข้อมูลไม่อนุญาต การป้องกันสามารถทำงานได้โดยอาศัยองค์ประกอบดังนี้ (1) ด้านฮาร์ดแวร์ (Hardware) คือ การป้องกันฮาร์ดแวร์จากการลักขโมยหรือภัยอันตรายต่างๆ (2) ซอฟต์แวร์ (Software) คือ จุดอ่อนของซอฟต์แวร์ (3) ข้อมูล (Data) คือ ทรัพยากรที่มีค่ามากในองค์กร เป็นเป้าหมายหลักของการโจมตี ระบบฐานข้อมูลจึงต้องมีเครื่องมือรักษาความปลอดภัยและถ้าข้อมูลที่เป็นความลับการป้องกันก็ต้องหนาแน่นขึ้น ซึ่งต้องอาศัยนโยบายความปลอดภัยและกลไกป้องกันที่ดีควบคู่กัน (4) บุคลากร (People) คือ ภัยคุกคามที่ถูกมองข้ามมากที่สุด แม้จะมีระบบรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพแค่ไหน หากบุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ตระหนักถึงความปลอดภัยก็เป็นจุดอ่อนสำคัญในการให้โจมตีได้ (5) ขั้นตอนการทำงาน (Procedure) ถ้าหากผู้ไม่ประสงค์ดีรู้ถึงขั้นตอนการทำงานอย่างไรอย่างหนึ่งครบถ้วนแล้วก็จะสามารถหาจุดอ่อนเพื่อกระทำการอันก่อให้เกิดความเสียหายทั้งองค์กรได้ และ (6) เครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Network) การเชื่อมต่อระหว่างคอมพิวเตอร์และระหว่างเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทำให้เกิดอาชญากรรมและภัยคุกคามคอมพิวเตอร์ชนิดใหม่จำนวนมาก โดยเฉพาะการเชื่อมต่อระบบสารสนเทศเข้ากับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นความเสี่ยงต่อภัยคุกคามสูงมาก

2.6.7.2 อุปสรรคของงานความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศ

อุปสรรคของงานความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศ คือ ปัจจัยที่ก่อจะส่งผลต่อความยุ่งยากต่อผู้ใช้งาน เมื่อมีมาตรการด้านความมั่นคงปลอดภัยหรือนโยบายด้านความปลอดภัยของข้อมูลเกิดขึ้น ซึ่งอุปสรรคที่สำคัญของงานความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศ ประกอบด้วย

³⁰ เรื่องเดียวกัน, 9-10.

- (1) ความไม่สะดวกของผู้ใช้งาน เพราะต้องมีกระบวนการพิสูจน์ตัวตนของผู้ใช้งาน
- (2) ความซับซ้อนของในคอมพิวเตอร์ ที่ผู้ใช้งานทั่วไปไม่ทราบขาดความระมัดระวัง เช่น Registry, Port และ Service ต่างๆ ที่รู้เฉพาะแอดมินและผู้ดูแลระบบ
- (3) ผู้ใช้งานไม่มี ความระมัดระวัง คือ ไม่มีความชำนาญหรือไม่มีความรู้ในด้านคอมพิวเตอร์ อาจตกเป็นเหยื่อได้
- (4) การพัฒนาซอฟต์แวร์โดยไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัย มักให้ความสำคัญกับการดำเนินงานให้ทันตามกำหนดเวลา ภายในงบประมาณที่กำหนดไว้ ในกระบวนการทดสอบจึงอาจมีความขาดตกบกพร่องได้ ทำให้เกิดจุดอ่อนหรือช่องโหว่ได้
- (5) แนวโน้มเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจุบันเป็นสังคมแบ่งปันข้อมูล การแบ่งปัน จึงไม่ใช่การป้องกัน ซึ่งการเชื่อมต่อผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อการเชื่อมโยง มักขาดความระมัดระวังในการให้ข้อมูล
- (6) การเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่จากทุกสถานที่ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์แบบพกพา โทรศัพท์มือถือแบบ Smart Phone สามารถเข้าถึงเว็บไซต์หรือเข้าถึงแหล่งข้อมูลองค์การได้ สามารถอัปเดตและส่งข้อมูลให้กับองค์การได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ที่สามารถฝากไฟล์ไว้บนเว็บไซต์
- (7) กระบวนการ (Process) คือ ความร่วมมือจากผู้ใช้ทั้งองค์การ อาศัยนโยบายบังคับให้มีการปฏิบัติตนของผู้ใช้ที่มุ่งไปสู่การรักษาความปลอดภัยที่มุ่งไปสู่การรักษาความปลอดภัยด้วยเป้าหมายเดียวกัน อาศัยกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจแก่ผู้ใช้งาน เช่น การฝึกอบรมให้ความรู้ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยสารสนเทศ (8) มิจฉาซีฟ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญการเจาะข้อมูล เทคโนโลยีในการป้องกันย่อมล้าหลังเทคโนโลยีของพวกมิจฉาซีฟเสมอ (9) ฝ่ายบริหารขององค์การทั่วไป มักไม่ให้ความสำคัญแก่ความมั่นคงปลอดภัยสารสนเทศน้อยมาก จึงมักถูกพิจารณาภายหลัง หรือเมื่อถูกโจมตีจากภัยคุกคามและเกิดความเสียหายมากจึงถูกนำมาพิจารณา

2.6.8 เครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Computer Network)

เครือข่ายคอมพิวเตอร์ คือการที่กลุ่มคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่างๆ มาเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย เพื่อให้สามารถเข้าถึงและใช้งานทรัพยากรร่วมกันได้ เครื่องต่างๆ บนเครือข่ายสามารถใช้บริการข้อมูลร่วมกันได้ เครือข่ายคอมพิวเตอร์สามารถจัดการด้านระบบความปลอดภัยในการเข้าถึงระบบของผู้ใช้ระดับต่างๆ ได้ ประโยชน์ของเครือข่าย สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ เพิ่มความสะดวกรวดเร็วในด้านการสื่อสารทำให้การสื่อสารข้อมูลภายในองค์การมีความสะดวกรวดเร็วขึ้นมาก

ระบบเครือข่ายจะช่วยให้ผู้ดูแลระบบสามารถจัดการระบบได้ง่ายจากศูนย์กลางข้อมูลเพียงที่เดียวเท่านั้น และสามารถจัดการกับบัญชีผู้ใช้ในการเข้าใช้งานระบบ โดยการกำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงเป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับระบบ ประสิทธิภาพของเครือข่ายที่สำคัญคือ (1) สมรรถนะ (Performance) ขึ้นกับปัจจัยจำนวนผู้ใช้ ชนิดสื่อกลางที่มีความเร็วในการส่งข้อมูลไม่เท่ากัน และ อุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ที่ผลต่อความเร็วในการประมวลผลและส่งผ่านข้อมูล เช่น เครื่องแม่ข่ายที่เป็นศูนย์กลางการบริการข้อมูลที่มีสมรรถนะสูงก็ประมวลผลได้เร็วกว่าเครื่องแม่ข่ายที่มีสมรรถนะต่ำกว่า (2) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) สามารถประเมินได้จากความถี่ในการขัดข้องของเครือข่าย ระยะเวลาในการกู้คืนให้กลับสภาพเดิมที่สามารถใช้งานได้ รวมถึงการกู้คืนข้อมูลกรณีที่มีข้อมูลเกิดความสูญเสีย (3) ความปลอดภัย (Security) เครือข่ายที่มีการเชื่อมต่อกับเครือข่ายภายนอกก็เป็นการเปิดประตูรับผู้บุกรุก ความปลอดภัยของข้อมูลจะเกี่ยวข้องกับ การป้องกันบุคคลที่ไม่มีสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูล ไวรัสมัลแวร์คอมพิวเตอร์³¹

2.6.9 แฟ้มข้อมูลและฐานข้อมูล

ระบบแฟ้มข้อมูล (File System) องค์การโดยส่วนใหญ่จะมีการจัดเก็บข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ที่เป็นลักษณะแฟ้มข้อมูล ด้วยการพัฒนาาระบบคอมพิวเตอร์มีการขยายงานที่ละส่วนแบบค่อยเป็นค่อยไปจึงทำให้การจัดเก็บข้อมูลของแต่ละระบบเป็นอิสระต่อกัน ข้อมูลของบุคคลเดียวกันถูกจัดเก็บไว้หลายแฟ้มข้อมูล³²

ประเภทแฟ้มข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

(1) แฟ้มหลัก (Master File) คือ แฟ้มที่มีการเก็บข้อมูลที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อย เช่น แฟ้มข้อมูลบุคคล ถ้าเป็นระบบงานศาลก็ได้แก่ แฟ้มประเภทข้อมูลคดีแฟ้มรายชื่อศาลในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม

(2) แฟ้มรายการที่เปลี่ยนแปลง (Transaction Files) คือ แฟ้มที่มีการเก็บข้อมูลรายการที่มีการเปลี่ยนแปลงตามเหตุการณ์ หรือความเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปปรับปรุงแฟ้มหลักในภายหลัง

ระบบฐานข้อมูล คือ การจัดการเก็บข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันไว้ด้วยกัน ซึ่งแก้ไขปัญหาในการจัดเก็บด้วยวิธีเดิมที่จะมีการเก็บในรูปแบบแฟ้มข้อมูลที่แยกจากกันเป็นอิสระ เพื่อลด

³¹ โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, *เครือข่ายคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร (Computer Network and Communications)*, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : บริษัท วี.พรีนท์ (1991) จำกัด, 2552), 24-29.

³² น้ำทิพย์ วิภาวิน, *การบริหารห้องสมุดยุคใหม่*, 51.

ความซ้ำซ้อนของข้อมูล การไม่สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้ รูปแบบฐานข้อมูลเป็นการนำข้อมูลมาจัดเก็บรวมกันในภายในฐานข้อมูลเดียวกัน³³

องค์ประกอบฐานข้อมูล แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ (1) ข้อมูล (Data) คือ ข้อมูลที่จัดเก็บอยู่ในระบบฐานข้อมูล ข้อมูลในฐานข้อมูลจะต้องนำมาใช้งานร่วมกัน (Data Sharing) จากผู้ใช้หลายๆ คน (2) ฮาร์ดแวร์ (Hardware) คือ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบฐานข้อมูล (3) ซอฟต์แวร์ (Software) คือ โปรแกรมที่ใช้ในการติดต่อกับข้อมูลภายในฐานข้อมูลของผู้ใช้ ซึ่งเรียกว่า Database Management System (DBMS) ทำหน้าที่ในการเรียกใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลเป็นอิสระจากส่วน Hardware โปรแกรม DBMS จะมีหน้าที่ในการจัดการและควบคุมความถูกต้อง ความซ้ำซ้อน และความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่างๆ ภายในฐานข้อมูล ซึ่งจะมีส่วนของ Query Language ซึ่งเป็นภาษาที่ประกอบด้วยคำสั่งต่างๆ ในการจัดการและเรียกใช้งานข้อมูล (4) ผู้ใช้ระบบฐานข้อมูล (User) ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้พัฒนาโปรแกรม (Application Programmer) กลุ่มที่ 2 End User คือ ผู้นำข้อมูลจากฐานข้อมูลไปใช้งาน และกลุ่มที่ 3 ผู้บริหารที่ทำหน้าที่ควบคุมและตัดสินใจในการกำหนดโครงสร้างของฐานข้อมูล (Database Administrator) ชนิดของข้อมูล วิธีการจัดเก็บข้อมูล รูปแบบในการเรียกใช้ข้อมูล ความปลอดภัยของข้อมูล และกฎระเบียบที่ใช้ควบคุมความถูกต้องของข้อมูลภายในฐานข้อมูล

ประโยชน์ของฐานข้อมูล คือ สามารถลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล (Data Redundancy) โดยไม่จำเป็นต้องเก็บข้อมูลที่ซ้ำซ้อนกันในระบบเพิ่มข้อมูลของแต่ละหน่วยงาน แต่สามารถนำข้อมูลมาใช้ร่วมกันในคุณลักษณะที่แทนกันได้ สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งของข้อมูล ไม่ต้องเก็บข้อมูลที่ซ้ำซ้อนกันในหลายแฟ้มข้อมูล การแก้ไขข้อมูลในแต่ละชุดจะไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างกัน แต่ละหน่วยงานในองค์การสามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้ สามารถกำหนดข้อมูลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้ผู้ใช้ข้อมูลในฐานข้อมูลชุดเดียวกัน สามารถสื่อสารเข้าใจในความหมายเดียวกัน สามารถกำหนดระบบรักษาความปลอดภัยให้กับข้อมูลได้ โดยกำหนดระดับความสามารถในการเข้าเรียกใช้ข้อมูลของผู้ใช้แต่ละคนให้แตกต่างกันตามความรับผิดชอบ สามารถรักษาความถูกต้องของข้อมูลได้ อาจเกิดจากการป้อนข้อมูลที่ผิดพลาด สามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้งานข้อมูลได้หลายรูปแบบ ทำให้ข้อมูลที่เป็นอิสระจากโปรแกรมที่ใช้งานข้อมูลนั้นๆ ส่งผลให้ผู้พัฒนาโปรแกรมสามารถแก้ไขโครงสร้างข้อมูล โดยไม่กระทบต่อโปรแกรมที่เรียกใช้งานข้อมูลนั้นๆ

³³ กิตติ ภัคตีวัฒน์กุล, *ความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศและการจัดการ (Information Security and Management)*, 1-8.

2.6.10 การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่

เกษร ตันนุกิจ กล่าวว่า ปัจจุบันองค์การภาครัฐและภาคเอกชน ได้มีการพัฒนาระบบงานข้อมูลด้วยวิธีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ประยุกต์มาช่วยในการดำเนินงานต่างๆ โดยการประมวลผลเพื่อให้ได้ระบบสารสนเทศ โดยเป็นการรวมเอาฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ มนุษย์ กระบวนการ ฐานข้อมูล อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศให้องค์การบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สำหรับระดับผู้ปฏิบัติงาน การบริหาร และการตัดสินใจ เช่น ระบบประมวลผลรายการธุรกรรมข้อมูล (Transaction Processing Systems : TPS) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการขององค์การในการประมวลผลข้อมูลจำนวนมากที่เกิดจากการปฏิบัติงานประจำ (Routine work) ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information Systems : MIS) เป็นรายงานสรุปตามความต้องการของผู้บริหารระดับกลาง เพื่อนำไปใช้ในการวางแผน ควบคุม ดูแล สั่งการ และประกอบการตัดสินใจ เป็นการรายงานสรุปค่าสถิติต่างๆ ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support Systems : DSS) เป็นระบบสารสนเทศที่นำข้อมูลจากฐานข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาเฉพาะสำหรับผู้บริหารระดับกลางและระดับสูงต้องการ ระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูง (Executive Information Systems : EIS) เป็นระบบที่ช่วยวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวโน้ม และวางแผนกลยุทธ์ ผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลทั้งภายในและภายนอกองค์การ เข้าใจง่าย อย่างรวดเร็ว ทั้งในรูปแบบรายงาน ตาราง กราฟ รวมถึงส่วนที่ติดต่อกับผู้ใช้งาน (User Interface) สำหรับผู้บริหารใช้งานได้ง่าย เช่น ข้อมูลตรวจติดตามการทำงานของศาลยุติธรรมประจำภาค

สรุป เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งที่จำเป็นที่องค์การจะต้องมีการปรับปรุงผลต่อวิธีการทำงาน และพฤติกรรมของบุคลากรในองค์การ คือ การนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ประยุกต์ ตั้งแต่กระบวนการจัดเก็บ ประมวลผล และการแสดงผล เพื่อช่วยสร้างมูลค่าให้กับสารสนเทศ ในการนำสารสนเทศที่มีประโยชน์มาใช้ได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อการจัดการเกี่ยวข้องกับข้อมูล คน และขั้นตอนวิธีการในการทำงาน เพื่อให้เป็นระบบ ลดความซ้ำซ้อนข้อมูล ความสำคัญของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ คือ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลสื่อสารภายในองค์การ มีลักษณะความผูกพันที่มีการบังคับบัญชาแบบแนวราบมากขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการและเป็นทางเลือกแบบใหม่ ข้อมูลมีการสังเคราะห์ และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนล่วงหน้าได้อย่างเป็นระบบ เพราะปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านความเป็นอยู่ในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านการศึกษา ทางการแพทย์ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การเมือง สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น ระบบสารสนเทศสร้างขึ้นมาจาก

จุดมุ่งหมายในการประมวลผลข้อมูล (Data) ให้เป็นสารสนเทศ (Information) และนำไปสู่ความรู้ (Knowledge) ที่ช่วยแก้ปัญหาในงานที่ทำ

2.7 กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กฎหมาย ในที่นี้คือ หลักเกณฑ์ข้อปฏิบัติที่ต้องถือปฏิบัติตาม ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องในที่นี้จะเกี่ยวข้องกับเอกสารทางคดี

ระเบียบที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบที่ศาลยุติธรรมมีการออกบังคับใช้แก่ส่วนงานภายในองค์กรที่ต้องถือปฏิบัติตาม

2.7.1 กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาสำนวนคดีความ มีกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

2.7.1.1 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 51 วรรคสอง ว่าด้วย การจัดทำสารบบความหรือสารบบคำพิพากษา การรวบรวมเอกสารในสำนวนความ และการเก็บรักษาสำเนา คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีสามารถกระทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

2.7.1.2 ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลดทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2552³⁴ ว่าด้วยการปลดทำลายสำนวนความคดีแพ่งและความอาญาการปลดทำลายสำนวนความคดีแพ่ง กำหนดไว้ว่า การปลดทำลายสำนวนความในคดีแพ่งจะต้องเป็นคดีที่ถึงที่สุดแล้วและมีการเก็บรักษาเกินกว่า 10 ปีถึงจะปลดเผาทำลายได้ การปลดทำลายสำนวนความคดีอาญาก็ต้องมีคดีอาญาถึงที่สุดและเก็บรักษาไว้เกิน 10 ปี ถึงจะปลดทำลายสำนวนความได้

2.7.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน โดยหลักปฏิบัติต้องเป็นเอกสารต้นฉบับเท่านั้น โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่

³⁴ สำนักคณะกรรมการบริหารงานศาลยุติธรรม (กบศ.), “ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลดทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2552,” http://www.ojac.coj.go.th/doc/data/ojac/ojac_1486097063.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2560).

2.7.2.1 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93³⁵ ว่าด้วย การอ้างเอกสารเป็นพยานหลักฐานให้ยอมรับฟังได้เฉพาะเอกสารต้นฉบับเท่านั้น ยกเว้น คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้อง หรือต้นฉบับเอกสารสูญหาย หรือถูกทำลาย โดยเหตุสุดวิสัย หรือเอกสารนั้นถูกเก็บรักษาโดยหน่วยราชการจะนำมาแสดงได้เมื่อได้รับอนุญาต หรือ คู่ความที่ถูกกล่าวอ้างไม่คัดค้านในการนำพยานหลักฐานนั้นมานำสืบ

2.7.2.2 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 238³⁶ ว่าด้วยพยานเอกสาร คือ หลักคือต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ ยกเว้น ถ้าหากต้นฉบับ ไม่ได้ต้องสำเนาถูกต้องโดยมีพยานบุคคลที่รู้ข้อความดังกล่าวถึงจะนำมาอ้างเป็นพยานหลักฐานได้

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระบบงานศาลยุติธรรม

นงนุช ดุษฎีพร ได้ศึกษาในเรื่อง “การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในศาลชั้นต้น” ผล การศึกษาพบว่า ยังมีข้อจำกัดหลายประการ คือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้แทนเอกสาร กระดาษยังมีความยุ่งยากอยู่ต้องใช้เวลาานกว่าจะเสร็จ แต่ละหน่วยงานมีการพัฒนาโปรแกรมการใช้งานเอง การใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเรื่องใหม่สำหรับบุคลากรในศาล ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญ ด้านคอมพิวเตอร์ งบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลมีขีดจำกัด จึงทำให้ไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์ได้ ทันสมัยและต่อการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรมได้ โดยได้ให้ข้อเสนอแนะ คือ จัดระบบงานศาลให้มี ความสอดคล้องกับระบบงานใหม่ตามขนาดของศาลชั้นต้นที่มีขนาดเล็กและใหญ่ ไม่เท่ากัน เพื่อรองรับกับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในอนาคตโดยศึกษาจากศาลต้นแบบ จัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้บุคลากรในศาลให้ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ให้

³⁵ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 23) พุทธศักราช 2550, มาตรา 93, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 124 ตอนที่ 89 ก (10 ธันวาคม 2550): 3.

³⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477, มาตรา 238, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 52 (10 มิถุนายน 2478): 709.

เชี่ยวชาญ ปรับวิธีการทำงานของผู้บริหาร หัวหน้างาน และเจ้าหน้าที่ธุรการจากเดิมที่ทำเป็นเอกสาร เป็นการใช้คอมพิวเตอร์แทน และจัดตั้งแผนกคอมพิวเตอร์ในศาลชั้นต้น³⁷

นนทวัฒน์ โชติพิมาย ได้ศึกษาในเรื่อง “การนำเทคโนโลยีมาใช้ในงานของศาล: กรณีศึกษาศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษาพบว่า ศาลจังหวัดอยุธยามีปัญหาอุปสรรคในเรื่องดังต่อไปนี้ การหาพื้นที่ในการจัดเก็บเอกสารมีไม่เพียงพอ ปัญหาขาดบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ และเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอ ปัญหาด้านบุคลากรต่อการยอมรับในการใช้งานโปรแกรมและอุปกรณ์การใช้งานที่ได้รับการจัดสรร ปฏิเสธต่อการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ปัญหาโปรแกรมล้าสมัย และปัญหาการลงระบบฐานข้อมูลของเจ้าหน้าที่ยังลงข้อมูลไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดังนี้ ให้มีการจัดหาอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ให้กับศาลเมื่ออุปกรณ์ล้าสมัย มีการปรับปรุงโปรแกรมให้ทันสมัยเสมอ ส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้ใช้งานเป็นประจำ และมีการตรวจสอบซ้ำเมื่อมีการลงข้อมูลไปแล้ว และควรบังคับให้แต่ละศาลมีการใช้งานระบบงานโปรแกรมอย่างจริงจัง³⁸

ตุลฤทธิ สมนึก ได้ศึกษาในเรื่อง “แนวทางการใช้คอมพิวเตอร์ในศาลชั้นต้น” จากผลการศึกษาพบว่า ศาลทุกศาลยังไม่สามารถนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากมีปัญหาข้อขัดข้องในด้านอุปกรณ์เครื่องมือที่มีไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ผู้ใช้งานที่ขาดความเข้าใจและทักษะในการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดความท้อแท้ไม่ยอมมาใช้ โปรแกรมมีความยุ่งยากซับซ้อนมีหลายขั้นตอน จดจำยาก โดยได้ให้ข้อเสนอแนะ คือ ให้ผู้บริหารศาลทุกชั้นศาลให้ความสนใจสร้างแรงกระตุ้นในการใช้งานกับเจ้าหน้าที่ที่ไม่สนใจในการใช้เทคโนโลยี และให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานโดยมีการกำหนดมาตรฐานกลาง สร้างเป็นรูปแบบพิธีการให้ปฏิบัติเหมือนกันทุกศาลทั่วประเทศ โดยให้ทำเป็นระบบคู่ขนานกับระบบงานเดิมไปด้วย³⁹

จรัญ วิวัฒน์เจษฎาวุฒิ ได้ศึกษาในเรื่อง “การเพิ่มความโปร่งใสแก่กระบวนการยุติธรรม โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ” จากผลการศึกษาสภาพปัญหา พบว่าศักยภาพและความพร้อมของ

³⁷ นงนุช ดุษฎีพร, “เอกสารวิชาการส่วนบุคคล : การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในศาลชั้นต้น”(การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 6, 2551).

³⁸ นนนทวัฒน์ โชติพิมาย, “เอกสารวิชาการส่วนบุคคล : การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในงานของศาล: กรณีศึกษาศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”(การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 8, 2553).

³⁹ ตูลฤทธิ สมนึก, “ผลงานทางวิชาการ: แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศาลชั้นต้น” (การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 8, 2553).

หน่วยงานต่างๆ ของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมยังมีความไม่เท่าเทียมกัน และส่วนใหญ่มีขีดความสามารถในระดับน้อยและระดับปานกลางสำหรับการทำงานแบบอิเล็กทรอนิกส์และการเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน และปัญหาอุปสรรคหลักคือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ยังมีความล้าสมัยและไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ขาดงบประมาณดำเนินงานด้านฝึกอบรม ไม่มีโครงสร้างสายงานวิชาชีพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยมีข้อเสนอแนะให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศต้องรับการสนับสนุนและนโยบายที่ชัดเจนจากผู้บริหาร และผู้บริหารจะต้องเข้าร่วมในขั้นตอนการพัฒนาและการใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจะทำให้เกิดขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของระบบเทคโนโลยีที่ได้พัฒนาขึ้น ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดหลักสูตรการฝึกอบรมตามความเหมาะสม เพื่อพัฒนาและเตรียมความพร้อมบุคลากรผู้ปฏิบัติ มีหน่วยงานที่ติดตามความคืบหน้าโครงการในภาพรวม ตรวจสอบเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการพัฒนาระบบที่เหมือนกัน รวมถึงกำหนดและควบคุมการพัฒนาระบบให้มีมาตรฐานกลาง การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในหลายลักษณะ ควรพิจารณาคัดเลือกบริษัทผู้พัฒนาระบบที่มีความรู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในแต่ละด้าน ให้มีความเหมาะสมกับประเภทโครงการที่เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้โครงการพัฒนาเป็นไปตามความต้องการใช้งานของหน่วยงาน⁴⁰

วินัย สร้อยพลอย ได้ศึกษาในเรื่อง “การใช้เทคโนโลยีเพื่อป้องกันการเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้ระบบสแกนลายนิ้วมือ” จากผลการศึกษาสภาพปัญหาพบว่าการระบุตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเครื่องมือหลักที่ศาลจะใช้จะมีเพียงลายนิ้วมือหรือภาพถ่ายของผู้ต้องหาหรือจำเลยจากสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือภาพถ่ายของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ศาลถ่าย ศาลยังไม่มีเครื่องมือตรวจสอบที่แม่นยำชัดเจนในการพิสูจน์ตัวตน และปัญหาการเชื่อมโยงข้อมูลใช้ร่วมกันระหว่างศาล ได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยเห็นควรมีการ

⁴⁰ จรรย์ วิวัฒน์เกษมวุฒิ, “เอกสารวิชาการส่วนบุคคล: การเพิ่มความโปร่งใสให้แก่กระบวนการยุติธรรมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ”(การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 15, 2554).

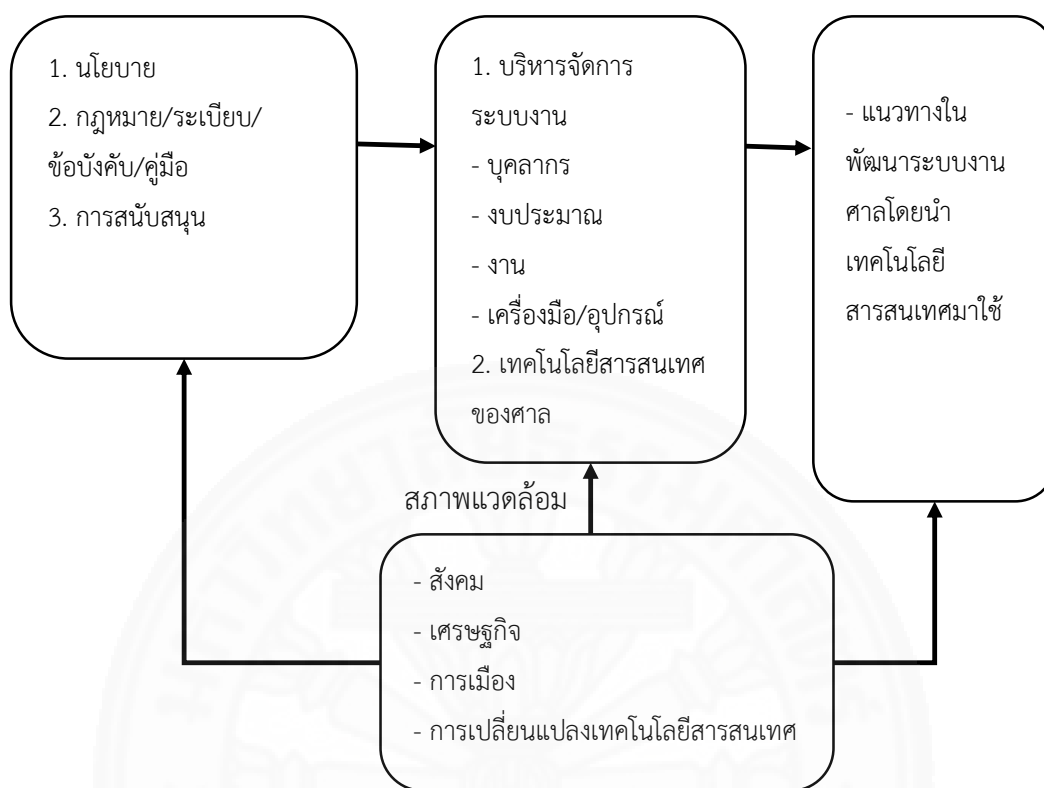
ขยายผลการใช้งานระบบดังกล่าว โดยให้หน่วยงานส่วนกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการต่อยอดพัฒนาระบบงานนี้ให้สามารถใช้งานได้ทุกศาล⁴¹

จากงานวิจัย ผู้วิจัยได้มีการศึกษาในรายละเอียด พบว่า ผลงานวิจัยทุกชิ้นมุ่งเน้นในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาระบบงานโดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร มีปัจจัยมาจากความเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีรูปแบบการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องปรับบริบทตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยมีการกำหนดเป็นนโยบายทั้งในระดับประเทศ รวมถึงนโยบายในระดับองค์กร ซึ่งผู้บริหารระดับสูงของศาลยุติธรรมก็ได้มีการปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ โดยมีการกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อพัฒนาระบบงานให้ดีขึ้นจากระบบงานเดิมที่เป็นอยู่ ผู้วิจัยในผลงานวิจัยทุกชิ้นมีการนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องข้อกำหนดต่าง ๆ เช่น นโยบายของผู้บริหารองค์กร และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการแก้ไข เพื่อให้บรรลุกับวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ และทำให้เห็นว่า สภาพปัญหาที่มีความคล้ายคลึงกับที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในครั้งนี้ โดยสภาพปัญหาหลายปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาหาแนวทางที่อาจนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ โดยจะนำทฤษฎีที่ได้นำเสนอในบทนี้มาเป็นตัววิเคราะห์ถึงบริบทต่างๆ ในระบบงานศาลยุติธรรม

2.9 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย คือ สิ่ง que ผู้ศึกษาใช้เป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎี เอกสารทางวิชา บทความ ฎหมาย ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาประกอบการผลการสัมภาษณ์ และประมวลผลนำไปสู่คำตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ตั้งไว้ตามหัวข้อที่ได้ศึกษา

⁴¹ วินัย สร้อยพลอย, “ผลงานทางวิชาการ: การใช้เทคโนโลยีเพื่อป้องกันการเปลี่ยนตัวผู้ต้องหา หรือจำเลย: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้ระบบสแกนลายนิ้วมือ” (การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 9, 2554).

ภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย สำหรับการศึกษาวิจัย

ที่มา : ดัดแปลงเทียบจากตัวแบบทั่วไปของการเปลี่ยนแปลงองค์การของ Balogun and Hope (2004).

การที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาระบบงานในองค์กรแล้วให้เกิดผลสำเร็จหรือเป็นไปได้นั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาได้องมีการศึกษาปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญในการจึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาว่าอะไรคือปัจจัยสำคัญ และปัญหาอุปสรรคที่จะทำให้การจะเลือกนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้กับองค์การศาลยุติธรรม โดยจากกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ จึงสนใจถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอก กระบวนการทำงาน ที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริงได้ องค์กรจะต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อแรงกดดันจากภายนอก (External Force) ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง คู่แข่งขัน เทคโนโลยี นโยบายและกฎระเบียบ และข้อกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนแรงกดดันภายใน (Internal Force) เช่น บุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ ระบบการทำงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ และ

โครงสร้างองค์กร ภาครัฐก็เริ่มมีการปรับตัวโดยการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนในการทำงานมากขึ้น มีการปรับวิธีการทำงาน และเพิ่มทักษะต่างๆ ให้แก่บุคลากร เพื่อให้ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงการทำงานในวิธีใหม่ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการต่อต้านต่อการเปลี่ยนแปลงเพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงาน องค์กรภาครัฐหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อตอบสนองต่อผู้รับบริการ ศาลยุดิธรรมซึ่งเป็นองค์การด้านการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมก็ได้ตระหนักถึงปัญหาสภาพแวดล้อมดังกล่าว จึงเป็นที่มาของกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เน้นมุ่งศึกษาในเรื่อง “การศึกษาการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล (Individual interviews) เน้นเพื่อต้องการคำตอบอย่างโดยละเอียด และนำคำตอบมาวิเคราะห์ประมวลผล เพื่อผลสรุปในการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนาระบบงานการทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.1 คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

นโยบาย หมายถึง นโยบายของผู้บริหารระดับสูงขององค์กร และนโยบายของผู้บริหารภายในองค์กร

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้มีอำนาจตัดสินใจและบริหารงานในศาลในแต่ละศาล ซึ่งได้แก่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล เป็นต้น

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารควบคุมงานภายในองค์กรทั้งหมดให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

บุคลากร หมายถึง บุคลากรของศาลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับระบบงานสารสนเทศสำนักงานคดี และที่เกี่ยวข้องดูแลระบบสารสนเทศของศาลยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรด้านงานคดี บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์

งบประมาณ หมายถึง เงินงบประมาณแผ่นดินที่ได้รับการจัดสรรให้แต่ละหน่วยงาน

กระบวนการทำงาน หมายถึง ขั้นตอน วิธีการทำงานของในแต่ละชั้นศาล

เครื่องมือ/อุปกรณ์ หมายถึง อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ระบบงานโปรแกรมที่ใช้ในการ

สนับสนุนการปฏิบัติงาน

โปรแกรมระบบงาน หมายถึง โปรแกรมระบบงานคดีศาลชั้นต้น

บุคลากรด้านงานคดี หมายถึง นิติกร เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม และเจ้าพนักงานบังคับคดี

บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ หมายถึง นักวิชาการคอมพิวเตอร์ หรือพนักงานคอมพิวเตอร์

3.2 แหล่งข้อมูลในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Source) และแหล่งข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยมี การศึกษารวบรวมดังต่อไปนี้

3.2.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source)

เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เก็บมาจากแหล่งข้อมูลขั้นต้นโดยตรง โดยลงมือเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) จากกลุ่มตัวอย่างของหน่วยประชากรที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มด้านงานคดี กลุ่มด้านคอมพิวเตอร์ และผู้บริหารสารสนเทศระดับสูง (Chief Information Officer : CIO) ของศาลสูง

3.2.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source)

เป็นการศึกษาจากตัวแผนแม่บท ทัวบทกฎหมายที่ตราใช้บังคับ และระเบียบขององค์การที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งได้แก่

3.2.2.1 แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2557 - 2560

3.2.2.2 แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม พ.ศ. 2558 - 2561

3.2.2.3 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2550

3.2.2.4 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477

3.2.2.5 ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลดทำลายสำนวน ความและเอกสาร พ.ศ. 2552

3.3 ขอบเขตในการวิจัย

3.3.1 พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้พื้นที่การศึกษาเลือกศึกษาระบบการทำงานของศาลชั้นต้นในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลชั้นฎีกา โดยเน้นศึกษาระบบงานศาลชั้นต้นเป็นสำคัญ

3.3.2 กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ผู้ศึกษาเลือกวิจัยกลุ่มตัวอย่างประชากรแบบเฉพาะเจาะจงโดยพิจารณาจากศาลที่มีปริมาณคดีมาก ได้แก่ ศาลจังหวัดและศาลแขวงในภาคและศาลสูงซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกับศาลชั้นต้น ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรด้านงานคดี จำนวน 6 ราย บุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 6 ราย และผู้บริหารสารสนเทศระดับสูง CIO (Chief Information Officer : CIO) ของศาลสูง จำนวน 1 ราย ดังนี้

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างประชากรในการสัมภาษณ์

ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด	วันที่สัมภาษณ์
1. บุคลากรด้านงานคดี		
(1) นิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม)	ศาลชั้นต้นในสังกัดสำนักงาน ศาลยุติธรรมภาค 7	23 พฤษภาคม 2560 ผ่านทางโทรศัพท์
(2) นิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม)	ศาลชั้นต้นในเขต กรุงเทพมหานคร	24 พฤษภาคม 2560 สัมภาษณ์โดยตรง
(3) เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน (ขอสงวนนาม)	ศาลชั้นต้นในสังกัดสำนักงาน ศาลยุติธรรมประจำภาค 1	27 พฤษภาคม 2560 ผ่านทางโทรศัพท์
(4) นิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม)	ศาลชั้นต้นในสังกัดสำนักงาน ศาลยุติธรรมประจำภาค 4	24 พฤษภาคม 2560 ผ่านทางโทรศัพท์
(5) นิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม)	ศาลชั้นต้นในสังกัดสำนักงาน ศาลยุติธรรมภาค 8	29 พฤษภาคม 2560 ผ่านทางโทรศัพท์
(6) เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน (ขอสงวนนาม)	ศาลฎีกา	29 พฤษภาคม 2560 สัมภาษณ์โดยตรง
2. บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์		
(1) นักวิชาการคอมพิวเตอร์ ชำนาญการ (ขอสงวนนาม)	สำนักงานศาลยุติธรรมประจำ ภาค 5	26 พฤษภาคม 2560 สัมภาษณ์โดยตรง
(2) นักวิชาการคอมพิวเตอร์ ชำนาญการ (ขอสงวนนาม)	สำนักงานศาลยุติธรรมประจำ ภาค 6	28 พฤษภาคม 2560 สัมภาษณ์โดยตรง

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างประชากรในการสัมภาษณ์ (ต่อ)

ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด	วันที่สัมภาษณ์
(3) นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม)	สำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาค 8	25 พฤษภาคม 2560 สัมภาษณ์โดยตรง
(4) นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม)	ศาลชั้นต้นในเขตกรุงเทพมหานคร	24 พฤษภาคม 2560 สัมภาษณ์โดยตรง
(5) นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ (ขอสงวนนาม)	ศาลชั้นต้นในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาค 5	27 พฤษภาคม 2560 ผ่านทางโทรศัพท์
(6) นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ (ขอสงวนนาม)	ศาลชั้นต้นในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาค 4	27 พฤษภาคม 2560 ผ่านทางโทรศัพท์
3. ผู้บริหาร นายธนสิทธิ์ นิลกำแหง ประธานแผนกคดีเลือกตั้งในศาลฎีกา และประธานศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลฎีกา และประธานคณะกรรมการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในศาลฎีกา (CIO)	ศาลฎีกา	30 พฤษภาคม 2560 สัมภาษณ์โดยตรง

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในหัวข้อวิจัยครั้งนี้เป็นการใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้กำหนดประเด็น และแนวคำถามแบบกว้างๆ เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลได้ตามเป้าหมาย มีลักษณะปฏิสัมพันธ์กับลักษณะคู่สนทนา สร้างการสนทนาอย่างมีเป้าหมาย โดยใช้คำถามนำไปสู่การสนทนา ชี้แจง และแนะนำ อธิบายวัตถุประสงค์ และแจ้งให้ทราบว่าถึงประเด็นคำถาม สนทนาตามประเด็นวิจัย แสดงความเข้าใจในเรื่องที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.2 แนวทางการวางประเด็นคำถามตามกรอบการวิจัย

โจทย์การวิจัย	กรอบแนวคิดในการวิจัย	ประเด็นคำถาม	กลุ่มตัวอย่างประชากร	แนวทางการวิเคราะห์
การศึกษารนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม	1.การบริหารจัดการงาน	1.1 ระบบงาน 1.2 บุคลากร 1.3 งบประมาณ 1.4 เครื่องมือ	บุคลากรด้านคดีและด้านคอมพิวเตอร์	วิเคราะห์เนื้อหา
	2.เทคโนโลยีสารสนเทศของศาล	2.1 ปัญหา/ข้อจำกัด ความสามารถของโปรแกรมระบบงานศาล ขั้นต้น	บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์	วิเคราะห์เนื้อหา
	3. การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงระบบ 4. อื่นๆ กฎหมาย	3.1 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนา	บุคลากรด้านคดี ด้านคอมพิวเตอร์ บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ และผู้บริหาร	วิเคราะห์เนื้อหา

3.5 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัยในการสร้างแบบสัมภาษณ์มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

3.5.1 ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย ทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร บทความ เพื่อกำหนดประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย พิจารณาแต่ละข้อคำถามว่ามีความชัดเจนทางภาษาเหมาะกับกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้สัมภาษณ์หรือไม่

3.5.2 สร้างแบบสอบถามฉบับร่างนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับข้อคำถามตามที่ได้รับการแนะนำ

3.5.3 ปรับปรุงแบบสอบถามและแก้ไขใหม่ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.5.4 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อไปสัมภาษณ์ในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

3.6 การวิเคราะห์และประมวลผล

การวิเคราะห์และประมวลผลการวิจัยเชิงคุณภาพขั้นนี้ ผู้ศึกษาได้นำเอาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคลากรศาลยุติธรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จะอยู่ในรูปแบบแสดงความคิดเห็นที่ไม่สามารถนำมาคำนวณค่าทางสถิติได้โดยตรง โดยได้สรุปแยกตามประเด็นคำถามหลักมาตีความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ แล้วเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจในสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาได้กำหนดไว้ โดยแยกความเกี่ยวข้องประเภทข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร ประกอบด้วย ระบบงานศาลและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลชั้นต้น เพื่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงระบบงาน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

3.6.1 วิเคราะห์ข้อมูลแบบการตีความ

โดยจากข้อมูลที่ได้และหาข้อสรุปที่เป็นข้อเท็จจริง โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้มีการนำเสนอประกอบในงานที่ศึกษาในขั้นนี้ โดยแยกเหตุการณ์หรือพฤติกรรม และข้อมูลที่ได้บางข้อมูลไม่ใช่ทฤษฎี คือจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล ซึ่งใช้จากประสบการณ์ของผู้วิจัย และความเห็นที่เหมาะสม เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากรที่สัมภาษณ์รวมกัน โดยแยกวิเคราะห์เป็นประเด็นๆ

3.6.2 ตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล

โดยการสอบทานความถูกต้องของข้อมูล และการสัมภาษณ์ซ้ำกรณีที่ตรวจสอบความถูกต้องหรือกรณีข้อมูลยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ตรวจสอบโดยการถอดเทปบันทึกเสียงเพื่อทบทวนความถูกต้อง

ตารางที่ 3.3 ประเด็นคำถามในการวิจัยตามกรอบการวิจัย

โจทย์การวิจัย	กรอบแนวคิดในการวิจัย	ประเด็นคำถาม	กลุ่มตัวอย่าง	แนวทางการวิเคราะห์
การศึกษาการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม	1.การบริหารจัดการงานคดี	1.1 ท่านพบปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างในการปฏิบัติงานคดี 1.2 ท่านคิดว่าปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในการทำงานมีอะไรบ้าง 1.3 ท่านคิดว่าหน่วยงานของท่านขาดการรับสนับสนุนในด้านงบประมาณหรือไม่อย่างไร 1.4 หน่วยงานยังขาดเครื่องมืออะไรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของท่าน	บุคลากรด้านงานคดีและด้านคอมพิวเตอร์	วิเคราะห์เนื้อหา
	2.เทคโนโลยีสารสนเทศของศาล	2.1 ท่านคิดว่าโปรแกรมระบบงานศาลชั้นต้นมีปัญหาหรือข้อจำกัดในเรื่องใดบ้าง	บุคลากรด้านงานคดีและด้านคอมพิวเตอร์	วิเคราะห์เนื้อหา
	3. การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงระบบงาน	3.1 ท่านคิดว่าระบบงานศาลชั้นต้นควรจะมีการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง	กลุ่มบุคลากรด้านงานคดี ด้านคอมพิวเตอร์ และผู้บริหาร	วิเคราะห์เนื้อหา

3.7 คุณภาพเครื่องมือวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ การตรวจสอบเครื่องมือ คือ คุณภาพของแบบสัมภาษณ์ (interview form) โดยได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาโดยดูในภาพรวมด้านเนื้อหาภาษาและความครอบคลุม

3.8 ข้อจำกัดในการวิจัย

ด้วยเนื้อหาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ภายใต้กรอบระยะเวลาที่มีอยู่จำกัด จึงทำให้การสัมภาษณ์มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้การเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงต้องมีการเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานทั้งในศาลในเขตพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ศาลต่างจังหวัดในสังกัดส่วนภูมิภาค โดยศาลในสังกัดภาคผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในแต่ละภาค แต่เนื่องจากมีทั้งหมด 9 ภาค จึงมีกำหนดเลือกเป็น โซนภาค คือ โซนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ในขณะที่เดียวกันก็ได้มีการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลชั้นฎีกา โดยเน้นศาลชั้นต้นเป็นหลัก ด้วยจากปริมาณสถิติคดีที่ศาลชั้นต้นค่อนข้างสูง โดยเน้นในศาลจังหวัดและศาลแขวงเป็นสำคัญเพราะเป็นศาลที่มีคดีอยู่ในเขตอำนาจศาลมากกว่าคดีชำนาญพิเศษ คดีพิเศษ รวมถึงเลือกกลุ่มบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบงานคดีและระบบงานด้านเทคโนโลยี ทั้งในระดับความรับผิดชอบทั้งในระดับปฏิบัติงาน ระดับปฏิบัติการ ระดับชำนาญการ ระดับชำนาญการพิเศษ (ระดับหัวหน้างานซึ่งเป็นผู้ควบคุมงานใกล้ชิดกับระบบงานมากที่สุด) ซึ่งข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลมีดังนี้

(1) ในด้านเวลาขึ้นกับความสะดวกของผู้ให้สัมภาษณ์ จึงทำให้ทำให้ต้องใช้เวลาพอสมควรในการเก็บกลุ่มตัวอย่าง ซึ่ง 1 วัน อาจสัมภาษณ์ได้ 1 รายหรือ 2 รายเท่านั้น

(2) ด้านระยะทาง ด้วยผู้ให้สัมภาษณ์ที่ให้ข้อมูลปฏิบัติงานอยู่ในศาลต่างจังหวัดที่มีระยะทางไกล การสัมภาษณ์จึงใช้วิธีการสัมภาษณ์ผ่านโทรศัพท์และทำการบันทึกเสียง โดยอาจจะไม่เห็นอกกับกิริยาผู้ให้สัมภาษณ์

(3) ความรู้ความเข้าใจทักษะในดำเนินงานและประสบการณ์ทำงานของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงทำให้เห็นปัญหาหลากหลาย ถ้าแต่กประเด็นหยิบย่อยตามที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอาจทำให้การค้นคว้าอิสระขึ้นไม่สำเร็จตามกรอบเวลาที่กำหนดได้

(4) ข้อจำกัดของข้อมูลเอกสาร จากข้อมูลที่ศึกษาข้อมูลบางอย่างไม่สามารถหาข้อมูลที่อัปเดตปัจจุบันล่าสุดได้ เพราะข้อมูลโดยส่วนใหญ่จะมีการสรุปผลการดำเนินงานในภาพรวมในปลายปีปฏิทิน เช่น ข้อมูลสถิติคดี เป็นต้น

(5) ข้อจำกัดคำศัพท์ทางกฎหมาย เนื่องจากภาษาที่ใช้เฉพาะทางกฎหมายเป็นคำศัพท์เฉพาะ ซึ่งผู้ศึกษาอาจจะมีการใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่ไม่เป็นที่เป็นภาษาทางการกฎหมาย เพราะต้องการสื่อเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายจึงอาจไม่ได้ใช้ภาษาที่เป็นทางการในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบกับไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพนี้โดยตรง

(6) ข้อจำกัดในด้านพื้นที่ ด้วยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยไม่ได้ไปในพื้นที่จริงและไม่ได้ไปคลุกคลีกับระบบงานสารสนเทศของศาลชั้นต้นโดยตนเอง จึงอาจจะยังขาดข้อมูลบางส่วนที่ยังการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการมองปัญหาที่เกิดขึ้นเบื้องต้นจากผู้ใช้งานและบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ที่ได้เข้าไปคลุกคลีและถ่ายทอดให้ทราบอีกทีหนึ่ง

สรุป ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ผู้วิจัยจึงต้องใช้เวลาในการสรุปและถอดเทปในประเด็นสำคัญตามคำถามที่ตั้งไว้เพื่อให้ได้คำตอบจึงต้องอาศัยเวลา และการเรียบเรียงภาษาที่เป็นภาษาทางการเพื่อให้อ่านและเข้าใจง่าย เพราะด้วยมีศัพท์เฉพาะในทางกฎหมายที่ระหว่งการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์มีการให้ข้อมูลที่เป็นทั้งภาษาในเชิงกฎหมายและทางด้านเทคนิค จึงทำให้ผู้วิจัยต้องทำการประมวลผลเพื่อให้เห็นความสอดคล้องของปัญหา โดยอาศัยความรู้ทั้งทางด้านกฎหมายและทางด้านเทคนิคในการประมวลผลงานวิจัยในครั้งนี้เท่าที่ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถ

บทที่ 4

รายงานผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนา ระบบงานศาลยุติธรรม” โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานคดีของศาลยุติธรรมในปัจจุบัน และปัญหาอุปสรรคในด้านต่างๆ ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้งานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ กฎหมาย ระเบียบ คู่มือที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ทราบถึงความเป็นมาของระบบงานศาลยุติธรรม การบริหารจัดการระบบงานและระบบงานเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลในปัจจุบัน และปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยสามารถรายงานผลการวิจัยและอภิปรายผลได้ดังนี้

4.1 รายงานผลการวิจัย

4.1.1 ระบบงานศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมถูกแยกออกจากกระทรวงยุติธรรม โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และมีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 5 ให้ศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคลแยกออกจากกระทรวงยุติธรรม และสามารถบริหารจัดการระบบงานศาลยุติธรรมเองได้ และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 1 ได้มีการแบ่งศาลยุติธรรมออกเป็น 3 ชั้นศาล ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งคดีทั้งหมดจะเริ่มต้นที่ศาลชั้นต้น โดยศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่รับอุทธรณ์คำคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นไว้พิจารณาพิพากษา ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดที่รับฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไว้พิจารณาพิพากษาเป็นที่สุด

ศาลชั้นต้นจะมีทำหน้าที่ในการจัดทำสำนวนหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งชั้นพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค และศาลฎีกาด้วย ซึ่งศาลชั้นต้นมีกลุ่มงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการสำนวนคดี คือ งานส่วนคดี ซึ่งทำหน้าที่ ในการรับคำฟ้อง คำร้อง คำแถลง คำคู่ความต่าง ๆ งานสารบบ งานออกหมาย งานรับ-ส่งหมาย เก็บค้นหาจ่ายสำนวนความ ตรวจสอบและควบคุมความเคลื่อนไหวของสำนวนความ การเก็บรักษาพยานเอกสาร วัตถุ ทรัพย์สินและของกลางในคดี โดยศาลชั้นต้นมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับงานคดี คือ ระบบสารสนเทศสำนวนคดี ซึ่งเน้น ระบบงานติดตามสำนวนคดี จัดเก็บสำนวนคดีในระบบคอมพิวเตอร์ ตลอดจนระบบการเงินที่เกี่ยวข้องกับงานคดี ระบบสารสนเทศสำนวนคดี

ประกอบด้วย งานรับฟ้อง งานสารบบ งานเก็บสำนวน งานหน้าบัลลังก์ งานออกหมาย งานประกันตัว งานการเงิน (เงินค่าธรรมเนียม) งานสารบรรณ (ที่เกี่ยวข้องกับงานคดี) และงานสถิติคดี

ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา มีระบบงานคดีที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลคดีที่เรียกว่า “ระบบสารสนเทศสำนวนคดี” โดยในศาลชั้นต้นมีการใช้งานโปรแกรมระบบงานสารสนเทศในงานต่างๆ คือ

1) โปรแกรมระบบงานรับฟ้องจะทำการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการรับฟ้องลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ชั้นเลขคดีศาลชั้นต้น บันทึกรายละเอียดข้อมูลการรับฟ้อง จัดทำสารบบความรับฟ้อง จัดทำรายงานคดีฟ้องใหม่ประจำเดือน

2) โปรแกรมระบบงานการเงินกำหนดให้มีการคำนวณเงินค่าธรรมเนียม พิมพ์ใบเสร็จรับเงิน

3) โปรแกรมระบบงานไกล่เกลี่ย หมายจับ หมายค้น จะทำการบันทึกคดีที่มีการไกล่เกลี่ย และหมายจับ หมายค้น

4) โปรแกรมระบบงานประชาสัมพันธ์ จะทำการบันทึกข้อมูลการประกันตัวผู้ต้องหา

5) โปรแกรมระบบงานอุทธรณ์ฎีกา จะทำการบันทึกคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาลงสารบบนัด พิมพ์นัดอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งส่งงานทูลเกล้าฯ บังคับ ส่งให้สำนวนความให้คู่ความ

6) โปรแกรมระบบงานหมาย จะทำการบันทึกกำหนดให้มีการออกหมายจัดพิมพ์ฟอร์มและข้อมูลหมายต่างๆ ที่ต้องการได้

7) โปรแกรมระบบงานหน้าบัลลังก์ โปรแกรมระบบงานหน้าบัลลังก์กำหนดให้มีการลงนัดความและรายงานบัญชีนัดพิจารณา จัดทำบัญชี

8) โปรแกรมงานสารบรรณจัดทำทะเบียนรับ-ส่งหนังสือที่เกี่ยวกับคดีและเกี่ยวข้องกับคดี

9) โปรแกรมงานผู้บริหารเป็นโปรแกรมบันทึกการจ่ายสำนวนให้แก่ผู้พิพากษา

จากผลการศึกษาพบว่าทั้ง 3 ชั้นศาลเป็นการจัดลำดับชั้นของศาลในเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการฟ้องคดี ศาลชั้นต้นเป็นศาลเริ่มต้นคดีที่รับคำฟ้องไว้พิจารณาพิพากษา ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่รับอุทธรณ์คำคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต้นไว้พิจารณาพิพากษา และศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดที่รับฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไว้พิจารณาพิพากษาเป็นที่สุด

4.1.2 ระบบการบริหารจัดการงาน

ในการศึกษาการบริหารจัดการระบบงาน พบว่า นโยบายประธานสภาวิชาการ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้ระบบงานของศาลยุติธรรม จึงทำให้เห็นว่าองค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาระบบงานศาลมีประเด็นที่น่าศึกษาในระบบการบริหารจัดการงานอยู่ใน 4 ประเด็น ได้แก่ ระบบงาน บุคลากร งบประมาณ และเครื่องมือ

โดยจากการศึกษาการบริหารจัดการระบบงานของศาลยุติธรรมในศาลชั้นต้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปสัมภาษณ์ประเด็นด้านการบริหารจัดการระบบงาน

กลุ่ม/ตำแหน่ง	ระบบงาน	บุคลากร	งบประมาณ	เครื่องมือ
กลุ่มบุคลากรดำเนินงานคดีและกลุ่มบุคลากรคอมพิวเตอร์	1.การเก็บรักษาสำนวนคดี 2.ข้อมูลยังจัดเก็บไม่เป็นระบบ 3.การใช้งานโปรแกรมระบบ 3.1 ความหลากหลายโปรแกรม 3.2 โปรแกรมระบบไม่รองรับการทำงาน 3.3 ผู้ใช้งานโปรแกรม 3.4 แนวทางปฏิบัติหรือคู่มือในการใช้งานระบบ	1. อัตรากำลังบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ 2. ความรู้ทักษะในการใช้งานโปรแกรม	1. งบประมาณในการสนับสนุนในการพัฒนาระบบงาน	1. โปรแกรมระบบในการใช้งาน 2. เครื่องคอมพิวเตอร์ในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน

4.1.2.1 ระบบงาน

ระบบงานเป็นการศึกษาวิธีการทำงานของศาลชั้นต้นในกระบวนการทำงานด้านงานคดี จากผลการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจโดยสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

(1) การเก็บรักษาสำนวนคดีและการค้นหา

การเก็บรักษาสำนวนคดี พบว่า ศาลชั้นต้นมีการเก็บรักษาสำนวนคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีผลคำตัดสินของศาลเป็นที่สุดแล้วโดยจะต้องมีการเก็บรักษาตามระเบียบคณะกรรมการบริหารงานศาลยุติธรรมว่า ด้วยการปลดทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2552 โดยต้องมีการเก็บรักษาเกินกว่า 10 ปี และมีการเก็บรักษาสำนวนคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีและคดีที่รับเข้าใหม่ในแต่ละปีด้วย ซึ่งพบว่าปริมาณคดีในศาลจังหวัดในแต่ละภาคมีปริมาณคดีค่อนข้างมาก เพราะจะต้องมีการจัดหาห้องเก็บสำนวนคดีให้เพียงพอต่อการรองรับปริมาณสำนวนคดีได้ โดยพบว่าบางศาลมีการสร้างห้องใหม่สำหรับการจัดเก็บรักษาสำนวนคดี และมีการเช่าตู้คอนเทนเนอร์ในการเก็บรักษาสำนวนคดีเก่า และมีศาลจังหวัดบางศาลพบว่าสำนวนคดีกับห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ใช้เป็นห้องเดียวกัน ส่วนใหญ่ศาลที่ยังไม่มีการปรับปรุงอาคารเป็นอาคารเก่า พื้นที่ในการจัดเก็บสำนวนเต็ม จึงต้องมีส่วนที่เกินเข้ามาในห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งจากผลการสัมภาษณ์และจากปริมาณสถิติคดีศาลยุติธรรมที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นภาค 1-9 ในปีที่ผ่านมาปริมาณคดี 10 ปีที่ผ่านมา ผลปรากฏว่าปริมาณคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น เพราะแต่ตั้งปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ. 2559 พบว่าปริมาณคดีในศาลชั้นต้นเพิ่มขึ้น โดยปี 2559 ศาลชั้นต้นมีคดีที่รับใหม่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ถึง 252,264 คดี คิดเป็นร้อยละ 16.80 จากคดีที่รับในปีก่อน ปรากฏตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ปริมาณสถิติคดีศาลยุติธรรมที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้น

ปี พ.ศ./ ประเภท คดี	จำนวนคดีค้างมาจากปีก่อน			จำนวนคดีรับใหม่			คดีรับใหม่เพิ่ม/ลดจากปีก่อน (- = คดีลด)	
	แพ่ง	อาญา	รวม	แพ่ง	อาญา	รวม	จำนวน	ร้อยละ
2559	853,378	647,664	1,501,042	1,118,510	634,796	1,753,306	252,264	16.80
2558	749,020	665,772	1,414,792	853,378	647,664	1,501,042	85,521	6.04
2557	646,549	684,845	1,330,394	749,152	666,369	1,415,521	84,127	6.32
2556	627,539	619,684	1,247,223	646,549	684,845	1,331,394	84,171	6.75

ตารางที่ 4.2 ปริมาณสถิติคดีศาลยุติธรรมที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้น (ต่อ)

ปี พ.ศ./ ประเภท คดี	จำนวนคดีค้างมาจากปีก่อน			จำนวนคดีรับใหม่			คดีรับใหม่เพิ่ม/ลดจากปี ก่อน (- = คดีลด)	
	แพ่ง	อาญา	รวม	แพ่ง	อาญา	รวม	จำนวน	ร้อยละ
2555	626,525	578,604	1,205,129	627,539	619,684	1,247,223	42,094	3.50
2554	641,947	544,258	1,186,205	626,525	578,604	1,205,129	18,924	1.60
2553	665,053	580,939	1,245,992	641,947	544,258	1,186,205	-59,787	-4.79
2552	682,992	565,764	1,248,756	665,053	580,939	1,245,992	-2,764	-0.22
2551	619,992	562,545	1,182,537	682,992	565,764	1,248,756	66,219	11.77
2550	532,584	533,141	1,065,725	619,992	562,545	1,182,537	116,812	10.96

ที่มา : ศาลยุติธรรม, “รายงานสถิติคดีทั่วราชอาณาจักร”, <http://www.coj.go.th/home/index.html> (สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2560).

จากการสัมภาษณ์นิติกรชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 ราย ให้ข้อมูลดังนี้ นิติกรชำนาญการพิเศษรายแรก (ขอสงวนนาม) ได้ข้อมูลว่า ห้องเก็บสำนวนคดีปัจจุบันเป็นทั้งห้องทำงานและห้องเก็บสำนวนรวมกัน ทำให้เจ้าหน้าที่กับสำนวนคดีวางอยู่ในห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ เพราะสำนวนเกินเข้าในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และการค้นหาสำนวนคดีอาจจะต้องใช้เวลา เจ้าหน้าที่จึงต้องมีการคัดแยกสำนวนที่จะต้องจ่ายเตรียมแยกไว้ก่อนเพื่อสะดวกในการจ่ายสำนวนแก่ผู้พิพากษาส่วนนิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สอง (ขอสงวนนาม) ให้ข้อมูลว่าสำนวนคดีที่มีการเก็บรักษามีข้อจำกัดในพื้นที่ในการจัดเก็บ ปัจจุบันมีการสร้างห้องใหม่เพื่อเก็บสำนวนคดี ส่วนนิติกรรายอื่นๆ ได้ให้ข้อมูลว่าศาลเพิ่งได้รับการปรับปรุงห้องทำงานและเป็นตึกสร้างใหม่ การเก็บสำนวนคดีตอนนี้มีพื้นที่ในการเก็บเพียงพอ แต่ในอนาคตยังไม่แน่ใจ

ส่วนกลุ่มตัวอย่างบุคลากรในกลุ่มงานคอมพิวเตอร์ ได้แก่ นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ จำนวน 2 ราย และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการจำนวน 1 ราย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดเก็บรักษาสำนวนคดีความดังนี้ นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการรายแรก (ขอสงวนนาม) ศาลจังหวัดบางศาลมีการเช่าตู้คอนเทนเนอร์ในการจัดเก็บรักษาสำนวนคดีเก่าเพราะมีพื้นที่ในการจัดเก็บสำนวนคดีไม่เพียงพอ นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการรายที่สอง (ขอสงวนนาม)

ให้ข้อมูลว่า ห้องเก็บสำนวนเป็นห้องที่อากาศไม่ถ่ายเท ฝุ่นเยอะ การค้นหาสำนวนคดีมีผลต่อสุขภาพ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่เข้าไปปฏิบัติงานในห้องดังกล่าว ส่วนนักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ (ขอสงวนนาม) ได้ให้ข้อมูลว่าในเก็บรักษาสำนวนและการค้นหาสำนวนคดี โดยเฉพาะคดีที่มีคำบังคับคดี คดีที่มีการเก็บนานเกือบ 10 ปี แล้วมาพบจำเลยที่หนีและเจอตัวต้องการจับกุมเพื่อบังคับตาม คำพิพากษา ต้องการให้ค้นหาสำนวนที่มีคำบังคับคดีนั้น ต้องใช้เวลาค้นหาเป็นสัปดาห์เพราะด้วย ปริมาณคดีในศาลจังหวัดเยอะมาก เพราะสำนวนส่วนใหญ่เป็นกระดาษและมีการจัดเก็บวางทับกัน เลยมีปัญหาในการรื้อค้นหา

(2) ข้อมูลยังจัดเก็บไม่เป็นระบบ

จากการศึกษาพบว่า ศาลชั้นต้นมีโปรแกรมที่มีการใช้งานสำหรับลง ข้อมูลคดีในงานต่างๆ ในการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลคดีกัน ได้แก่ ระบบงานรับฟ้อง ระบบงานห้อง เก็บสำนวนคดีดำ และคดีแดง งานประชาสัมพันธ์ งานไกล่เกลี่ย โดยระบบงานหน้าบัลลังก์แยกออกไป ต่างหาก โดยข้อมูลที่มีการลงในระบบจะประกอบด้วย รายละเอียดของคู่ความ เลขคดีดำ เลขคดีแดง ฐานความผิด เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในงานต่างๆ จะมีการคุยข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนลงใน ระบบ ซึ่งพบว่าเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการลงข้อมูลคดีดังกล่าวในศาลชั้นต้นส่วนใหญ่ จะมีการลงข้อมูลไม่ครบ ไม่ถูกต้อง ไม่ลงข้อมูล และลงข้อมูลตามความเข้าใจ ที่พบคือ เจ้าหน้าที่งาน ไกล่เกลี่ยไม่ลงคำพิพากษาในระบบคดีที่มีการประนอมหนี้ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ก็ตรวจสอบได้ เฉพาะเลขคดีแดง แต่จะไม่สามารถตรวจสอบได้ว่ามีคำพิพากษาหรือยัง เมื่อคู่ความโทรมาสอบถาม และยังพบว่าเมื่อมีการเบิก จ่าย หรือยืมสำนวนคดี เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรักษาสำนวน เมื่อมีการนำสำนวนไปให้งานที่ยืมสำนวน แล้วไม่ได้ลงข้อมูลในระบบก็ทำให้จำไม่ได้ว่าสำนวนไปอยู่ที่ ส่วนงานใด นอกจากนี้ พบว่าเจ้าหน้าที่คนรุ่นเก่ามีการลงข้อมูลไว้ที่สมุดและไม่ลงข้อมูลในระบบงาน คอมพิวเตอร์ ก็ทำให้ค้นหาข้อมูลไม่พบ ซึ่งจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 12 ราย พบว่า มีเจ้าหน้าที่บางส่วนไม่ ลงข้อมูล และลงข้อมูลไม่ครบ โดยเฉพาะนิติกรและเจ้าหน้าที่ศาลฯ ซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า พบ ปัญหาดังกล่าวบ่อย โดยนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการรายหนึ่ง (ขอสงวนนาม) ให้ข้อมูลที่ แตกต่างเพิ่มเติมว่า พบการลงข้อมูลไม่เหมือนกัน คือ คำขึ้นปกสำนวนคดีในแต่ละศาลในสังกัดภาคมี การใช้คำขึ้นปกแตกต่างกัน เช่น ชื่อเรื่องในการขึ้นปกสำนวนไม่เหมือนกัน และนิติกรชำนาญการ พิเศษอีกรายก็ให้ข้อมูลว่า เจ้าหน้าที่ที่มีการลงข้อมูลของเจ้าหน้าที่ตามเคยปฏิบัติ เช่น คำนำหน้า ประเภทคดีความปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมมีการกำหนดการใช้อักษรย่อโดยไม่มีจุด เจ้าหน้าที่ก็

ยั้งลงบันทึกมีจุด เช่น อ. (อ. คือคดีอาญา)¹

(3) การใช้งานโปรแกรมระบบงานสารสนเทศสำนักงานคดีศาลชั้นต้น

จากผลการศึกษารายงานการใช้งานโปรแกรมของศาลชั้นต้นของผู้ใช้งานพบว่า

(3.1) ความหลากหลายของโปรแกรมระบบงานของสารสนเทศสำนักงานคดีของศาลชั้นต้นในแต่ละศาลมีหลายโปรแกรมและมีการใช้งานที่แตกต่างกัน เช่น ศาลชั้นต้นในเขตกรุงเทพมหานครมีโปรแกรมการใช้งานในศาลชั้นต้น 3 โปรแกรม มีทั้ง เช่น มีทั้งที่เป็นโปรแกรม CIS (Court Information System) , Access และ Smart Court ซึ่งการทำงานเป็นคนละรูปแบบกัน ส่วนศาลชั้นต้นในสังกัดภาคจะมีการใช้งานโปรแกรมและระบบฐานข้อมูลเป็น Microsoft Access เป็นส่วนใหญ่ โดยในส่วนของศาลชั้นต้นในจังหวัดเชียงใหม่มีการใช้งานมีฐานข้อมูลเป็น Oracle ซึ่งโปรแกรมที่มีการใช้งานมานานคือโปรแกรม Microsoft Access และ Oracle ส่วน CIS จะมีการใช้งานในศาลชั้นต้นที่มีการนำร่องใหม่ ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี โดยการใช้งานที่เป็น Microsoft Access ที่ศาลชั้นต้นส่วนใหญ่ใช้งานกัน พบว่ามีการแบ่งฟอร์มการเข้าใช้งานแต่ละงานแตกต่างกัน เช่น งานรับฟ้อง งานประชาสัมพันธ์ และงานใกล้เคียง งานเก็บสำนวน เป็นต้น จะมีหน้าจอฟอร์มของแต่ละของแต่ละงาน

ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า นิติกรชำนาญการจำนวน 3 ราย และเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน จำนวน 1 รายให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า นิติกรฯ รายแรก (ขอสงวนนาม) เคยปฏิบัติงานในศาลชั้นต้นอื่นๆ มา 3 ศาลพบว่ามีการใช้งานโปรแกรมที่มีหน้าจอการใช้งานแตกต่างกัน เช่น ศาลที่หนึ่งใช้โปรแกรมที่พัฒนาโดยใช้ Microsoft Access ศาลที่สองมีการใช้งานที่เรียกว่า Smart Court และศาลที่สามมีโปรแกรมที่ใช้งานคือ CIS ส่วนนิติกรฯ รายที่สอง (ขอสงวนนาม) เคยปฏิบัติงานในศาลสูงจะมีระบบโปรแกรมการใช้งานที่เรียกว่า CIS แต่ในศาลชั้นต้นได้มีการใช้งานเมื่อมีการย้ายมาอยู่ศาลชั้นต้นโปรแกรมที่มีการใช้งานเป็นโปรแกรมที่เรียกว่า Access นิติกรฯ รายที่สาม (ขอสงวนนาม) ศาลชั้นต้นในต่างจังหวัดจะมีการใช้งานโปรแกรมระบบสารสนเทศที่เรียกว่า Access ซึ่งจะแตกต่างจากโปรแกรมในศาลล้มละลายที่เคยปฏิบัติงานมา และเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน (ขอสงวนนาม) พบว่า ศาลชั้นต้นที่ทำงานอยู่ในปัจจุบันมีการใช้งานทั้งสองโปรแกรมได้แก่

¹ สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม, “การกำหนดอักษรย่อสำนวนในศาล,”

http://www.jla.coj.go.th/doc/data/jla/jla_1497599168.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2560).

โปรแกรมการใช้งาน CIS ซึ่งเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ใช้แทนโปรแกรม Access ที่มีการใช้งานอยู่เดิม แต่ปัจจุบันก็มีการใช้งานทั้งสองระบบเพราะด้วยต้องสืบค้นข้อมูลเก่าจะระบบงานเดิมอยู่

ส่วนนักวิชาการคอมพิวเตอร์จำนวน 6 ราย (ขอสงวนนาม) ก็ได้ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ปัจจุบันศาลชั้นต้นโดยส่วนใหญ่จะมีการใช้งานระบบงานสารสนเทศสำนวนคดีที่มีการพัฒนาด้วยระบบฐานข้อมูล Microsoft Access เป็นหลัก จะมีศาลบางศาลที่อาจมีการใช้งานโปรแกรมตัวอื่น โดยนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ 2 ราย โดยนักวิชาการคอมพิวเตอร์ฯ รายแรก (ขอสงวนนาม) ให้ข้อมูลว่าเดิมศาลมีการใช้งานโปรแกรมที่พัฒนาด้วย Microsoft Access ปัจจุบันมีการใช้โปรแกรม CIS ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ซึ่งอยู่ระหว่างการทดสอบใช้งาน นักวิชาการคอมพิวเตอร์ฯ รายที่สอง (ขอสงวนนาม) ให้ข้อมูลว่าศาลชั้นต้นในภาคโดยส่วนใหญ่จะมีการใช้งานโปรแกรมที่พัฒนาโดย Microsoft Access เป็นหลัก ยกเว้นศาลชั้นต้นในเขตจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้นที่มีการใช้งานโปรแกรม Oracle

(3.2) โปรแกรมระบบไม่รองรับกับการใช้งานปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมไม่มีระบบฐานข้อมูลในการรองรับข้อมูลที่เป็นกฎหมายใหม่ รายงานที่สั่งพิมพ์เกิดการคลาดเคลื่อนข้อมูลที่แสดงผลเมื่อสั่งพิมพ์ครั้งหนึ่งต้องจัดฟอร์มใหม่ทุกครั้งที่สั่งพิมพ์ โปรแกรมไม่เสถียรต่อการใช้งาน คือ เพราะต้องบันทึกข้อมูลใหม่บ่อยๆ เพราะข้อมูลที่คีย์เข้าไปหายบ่อยหรือบางครั้งไม่ทำงาน ระบบรักษาความปลอดภัยข้อมูลยังไม่ปลอดภัยพอ และไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าใคร Login เข้าใช้งานบาง โปรแกรมมีความซับซ้อนในการใช้งาน โปรแกรมทำงานช้าเพราะบางทีคีย์ข้อมูลระบบทำงานช้าหรือไม่ทำงานเลย

ซึ่งจากการศึกษา พบว่า นิติกรชำนาญการพิเศษจำนวน 3 ราย ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า นิติกรชำนาญการพิเศษรายแรก (ขอสงวนนาม) เมื่อมีการออกกฎหมายใหม่มาไม่มีช่องให้เติมข้อมูลที่จะใส่ข้อมูลได้ และระบบงานสารบรรณน่าจะค้นหาชื่อของผู้ร้อง ผู้ตายได้เลย แต่ไม่มีระบบงานนี้ในการใช้งาน ประกอบกับโปรแกรมที่มีการใช้งานอยู่ในปัจจุบันการแสดงผลข้อมูลในฟอร์มที่จะมีการสั่งพิมพ์รายงาน เมื่อมีพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง แล้วจะพิมพ์รายการใหม่จะต้องมีการปรับตำแหน่งคำที่แสดงใหม่เพราะจะค่านั้นจะเบี่ยงขีดซ้ายทั้งที่ต้องขีดขวาจึงต้องมีการจัดใหม่ทุกครั้งที่สั่งพิมพ์ นอกจากนี้ยังให้ความเห็นว่าระบบยังมีระบบรักษาความปลอดภัยยังไม่ปลอดภัยพอใครๆ ก็เข้าถึงได้โดยเห็นหน้าจอใช้งานของงานอื่นได้ นิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สอง (ขอสงวนนาม) เมื่อมีการบันทึกข้อมูลในระบบและมีการเรียกข้อมูลมาใช้งานพบว่าข้อมูลที่บันทึกไว้หายหมด ต้องมีการบันทึกใหม่ และหลายครั้งต้องมีการลงข้อมูลใหม่และมีการบันทึกซ้ำใหม่ถึงจะทำการบันทึกให้เช่นกรณีที่มีการคีย์ข้อมูลโอนสำนวนคดีของท่านที่โยกย้ายให้แก่ท่านที่มาใหม่ พอค้นหาไม่พบข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ต้องมีการบันทึกใหม่ ซึ่งบางครั้งโปรแกรมมีการทำงานช้าและอาจจะไม่ทำงานเลย

ประกอบกับการแสดงผลในการติดตามความเคลื่อนไหวสำนวนได้เฉพาะครั้งล่าสุด ไม่สามารถเห็นก่อนหน้านี้ได้ และเหมือนไม่มีการเก็บข้อมูลของผู้ใช้งานในการเข้าถึงข้อมูลมีแต่รหัสในการ Login เข้าใช้งาน นิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สาม (ขอสงวนนาม) ให้ความเห็นว่า โปรแกรมระบบงานมีความยุ่งยากซับซ้อนต่อการใช้งาน ด้วยศาลจัดให้มีการยื่นคำฟ้องเพิ่มเติมในช่วงเวลา เป็น 2 ช่วงเวลา คือ 11.00 นาฬิกา และ 15.00 นาฬิกา เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คู่ความแต่โดยส่วนใหญ่คู่ความจะมายื่นในช่วง 15.00 นาฬิกาเป็นส่วนใหญ่จึงทำให้ไม่สามารถสืบข้อมูลได้ทันถ้ามีการลงระบบ จึงใช้วิธีการลงสมุดและมาลงระบบในภายหลังเพื่อให้ update เป็นปัจจุบัน ส่วนนิติกรชำนาญการพิเศษและเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงานอีกจำนวน 3 ราย (ขอสงวนนาม) ไม่ได้ให้ความเห็นเรื่องนี้ เพราะโปรแกรมระบบงานที่ใช้ไม่ได้มีการใช้ Microsoft Access และมีนิติกรชำนาญการพิเศษจำนวน 2 ราย (ขอสงวนนาม) ขณะนี้ศาลที่อยู่ระหว่างการทดลองใช้งานโปรแกรมใหม่ ส่วนเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 รายว่าเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศาลสูงไม่ได้มีการใช้งานระบบศาลชั้นต้น แต่ก็พบปัญหาในกรณีที่กฎหมายออกใหม่แต่ระบบไม่ได้เตรียมการไว้รองรับล่วงหน้า เพราะไม่รู้ว่ามีมีการแก้ไขกฎหมาย

ส่วนนักวิชาการคอมพิวเตอร์จำนวน 5 รายใน 6 ราย (ขอสงวนนาม) ให้ความเห็นว่า โปรแกรมระบบสารสนเทศของศาลชั้นต้นที่มีการพัฒนาโดยใช้ Microsoft Access จะมีข้อดีในการปรับแก้ไขรายงานได้ง่ายและสะดวกต่อการเพิ่มเติมเมื่อต้องการเพิ่ม แต่โปรแกรมที่มีการใช้งานอยู่ใช้ chiefly หลักเป็นหมายเลขคดีดำ และมีการแชร์ข้อมูลใช้ร่วมกันมักจะมีปัญหาที่มีการเรียกใช้งานพร้อมกันอาจเกิดปัญหาเสียได้ ต้องมีการซ่อมแซมบ่อยครั้งเพื่อให้สามารถทำงานได้ปกติ และเมื่อขนาดไฟล์ข้อมูลใหญ่มากระบบก็อาจจะไม่ทำงานหรือช้าได้

นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 ราย ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า เมื่อมีการออกกฎหมายใหม่มา ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ผู้ใช้งานต้องการให้โปรแกรมระบบงานสามารถรองรับการใช้งานได้ทันที แต่ในความเป็นจริงระบบฐานข้อมูลไม่มีการเตรียมการรองรับไว้ รวมถึงโปรแกรมการใช้งานไม่ได้มีการทำการรองรับไว้ล่วงหน้า ส่วนนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 รายไม่ได้แสดงความเห็นเพราะไม่ได้มีการใช้งาน Microsoft Access

(3.3) ผู้ใช้งานในการใช้งานโปรแกรม พบว่า ผู้ใช้งานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการลงข้อมูลไม่ยอมใช้งานโปรแกรมระบบเพราะยังเคยชินกับวิธีการทำงานแบบเดิมโดยการลงข้อมูลในสมุด เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติบางคนไม่ยอมที่จะเรียนรู้การใช้งานระบบโปรแกรมถึงจะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้เพราะเป้าหมายต่อการเรียนรู้โปรแกรมระบบงานเพราะแต่ละศาลมีการใช้โปรแกรมที่แตกต่างกัน เจ้าหน้าที่ด้านคอมพิวเตอร์ในฐานะดูแลแก้ไขปัญหาในการใช้งานระบบบาง

คนไม่สามารถแก้ไขปัญหาการใช้งานโปรแกรมได้เพราะไม่มีความถนัดในภาษาที่ใช้ต้องใช้เวลาในการศึกษาโปรแกรมและเรียนรู้ถึงจะแก้ไขปัญหาได้แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในความต้องการเพิ่มเติมของผู้ใช้งานได้

ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า นิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม) จำนวน 4 ราย และเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน (ขอสงวนนาม) จำนวน 2 รายมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า เจ้าหน้าที่ที่ไม่ยอมรับในการใช้งานโปรแกรมระบบส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นเก่าที่ไม่ถนัดในการใช้งานโปรแกรมยังถนัดต่อการลงสมุดมากกว่า โดยมีนิติกรชำนาญการพิเศษรายแรก (ขอสงวนนาม) ให้ความเห็นว่าแม้แต่เขาเองก็ไม่ถนัดต่อการใช้เทคโนโลยีแต่พอใช้ได้แรกๆ มีการไม่ยอมรับในการที่จะเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพราะยังเคยชินต่อการลงสมุด ประกอบกับเป้าหมายที่จะเรียนรู้โปรแกรมใหม่ๆ เพราะจากการย้ายไปศาลต่างๆ พบว่าการใช้งานของศาล 3 ศาลที่เคยปฏิบัติงานอยู่หรือปฏิบัติงานอยู่ ณ ปัจจุบัน โปรแกรมแต่ละศาลมีหน้าจอก็ไม่เหมือนกันต้องมีการเรียนรู้ใหม่ทุกครั้งที่ย้ายศาล จึงมีการต่อต้านในระยะแรกเมื่อปรับตัวได้ก็จะยอมที่จะใช้งาน ซึ่งปัจจุบันก็ทำควบคู่กันคือทั้งลงระบบและลงสมุด จากนิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สอง (ขอสงวนนาม) พบว่าเจ้าหน้าที่โดยส่วนใหญ่ของศาลที่ปฏิบัติงานอยู่เมื่อภาคมีการจัดฝึกอบรมคอมพิวเตอร์ให้ก็จะไม่ไปอบรมมีส่วนน้อยที่จะไป และด้วยแต่ละคนมีการปฏิบัติงานที่นี้มานานโดยไม่ได้มีการโยกย้ายไปที่อื่นจึงไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมเรียนรู้ เมื่อคนส่วนใหญ่ที่อยู่มานานเคยปฏิบัติอย่างไรก็ปฏิบัติอย่างนั้นไม่อยากจะเปลี่ยนแปลงและไม่อยากเรียนรู้เพิ่มเติม แต่ถ้าเป็นเด็กรุ่นใหม่จะไม่ค่อยพบปัญหาดังกล่าว นิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สาม (ขอสงวนนาม) ให้ความเห็นว่าบุคลากรในศาลไม่ค่อยมีปัญหาในการไม่ยอมเรียนรู้เพราะเป็นคนรุ่นใหม่ที่ยอมรับและใช้เทคโนโลยี ยกเว้นคนรุ่นเก่าที่ศาลมีส่วนน้อยที่อาจไม่ยอมใช้โปรแกรมเพราะด้วยผู้บริหารของศาลท่านที่มีความสนใจด้านเทคโนโลยีก็จะสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่มีการเข้ารับการอบรมคอมพิวเตอร์ให้ใช้งานเป็น เช่น มีการจัดทำโครงการส่งบุคลากรไปอบรมกับหน่วยงานภายนอก ส่วนนิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สี่ (ขอสงวนนาม) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การไม่ใช้โปรแกรมระบบเพราะเป็นเฉพาะตัวบุคคลแต่ที่เป็นไม่ยอมใช้จะเป็นคนรุ่นเก่าที่ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงอะไรใหม่ๆ เพราะส่วนใหญ่ถ้าอะไรช่วยให้มีความสะดวกสบายขึ้นก็จะยอมที่จะใช้งานแต่จะอาจจะลงข้อมูลไม่ถูกต้อง ครบถ้วน

ส่วนนักวิชาการคอมพิวเตอร์โดยส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความเห็นในการที่คนรุ่นเก่าไม่ยอมใช้เทคโนโลยี แต่กับพบว่าถ้าใช้งานไม่เป็นก็จะนักวิชาการคอมพิวเตอร์ช่วยในการแก้ไขปัญหาหรือมอบหมายให้มีหน้าที่ดำเนินการแทน โดยนักวิชาการคอมพิวเตอร์ ปฏิบัติการ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 ราย ให้ความเห็นว่าบุคลากรรุ่นเก่าบางคนไม่ชินต่อการจะใช้งานโปรแกรมใหม่ๆ แม้แต่ได้รับการจัดสรรเครื่องคอมพิวเตอร์ใหม่ทดแทนกลับไม่ยอมใช้งานเครื่องคอมพิวเตอร์

ใหม่ที่ได้รับการจัดสรรแต่กลับเลือกใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ชุดเก่าที่เป็นระบบปฏิบัติการรุ่นเก่าหรือขอให้มีการติดตั้งโปรแกรมระบบปฏิบัติการรุ่นเก่าให้ลงที่เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่นใหม่

(3.4) ขาดแนวทางปฏิบัติหรือคู่มือในการใช้งานโปรแกรมระบบและการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ใช้งานซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติโดยอาศัยเรียนรู้จากผู้ใช้งานที่อยู่เดิม รวมถึงคู่มือสำหรับผู้ดูแลระบบงานซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ด้านคอมพิวเตอร์อาศัยเรียนรู้การแก้ไขปัญหาจากการศึกษาเข้าไปคลุกคลีกับโปรแกรม

ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 รายใน 12 ราย จากกลุ่มสองกลุ่ม โดยนิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 รายให้ความเห็นศาลไม่มีคู่มือแนวทางปฏิบัติว่าควรจะลงข้อมูลอะไรในช่องไหนบ้าง การใช้งานโปรแกรมจึงขึ้นกับความเข้าใจในการใช้งานโปรแกรมของผู้ใช้งานเอง ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ที่ม้าย้ายมาปฏิบัติงานใหม่ๆ อาจจะไม่เข้าใจว่า จะต้องมีการใช้งานอย่างไรจึงใช้แนวปฏิบัติที่คนที่อยู่เดิมเป็นผู้ถ่ายทอดให้

ส่วนนักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ จำนวน 2 รายให้ความเห็นว่า นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการรายแรก (ขอสงวนนาม) ให้ความเห็นว่าเมื่อมีการใช้งานไม่ได้ไม่เป็น ก็ให้นักวิชาการคอมพิวเตอร์ฯ ช่วยเหลือ ซึ่งบางทีก็ไม่เข้าคำศัพท์ทางกฎหมายที่จะต้องสื่อสารหรือไม่เข้าใจกระบวนการทำงานขั้นตอนการทำงานคดีก็จะไม่สามารถอธิบายได้ และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการรายที่สอง (ขอสงวนนาม) เห็นว่า นักวิชาการคอมพิวเตอร์เองก็ไม่มีคู่มือหรือวิธีการใช้งานโปรแกรมเพราะเจ้าหน้าที่ที่เคยได้รับการอบรมและได้รับคู่มือการใช้งานไว้ เมื่อได้มีการโยกย้ายไปปฏิบัติงานที่ศาลชั้นต้นอื่น ไม่ได้มีการส่งมอบคู่มือดังกล่าวให้กับหน่วยงานไว้ด้วย จึงทำให้การใช้งานใช้โดยความเข้าใจหรือปฏิบัติตามคนที่อยู่เดิม ซึ่งก็อาจจะไม่เข้าใจถึงการใช้งานอีกโปรแกรมของอีกงานหนึ่งได้ เพราะไม่เคยปฏิบัติงานในด้านนั้นมาก่อนเลยก็จะเข้าใจเฉพาะในส่วนที่ตนรับผิดชอบเท่านั้น

4.1.2.2 บุคลากร เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นในด้านการได้รับการสนับสนุนในความรู้ทักษะในการทำงานและอัตราบุคลากรที่ได้รับการสนับสนุนในเชิงความสัมพันธ์กับปริมาณงานกับคนในการปฏิบัติงาน และขาดความรู้ทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งจากการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจ 2 ประเด็นดังนี้

(1) จำนวนบุคลากรที่ได้รับการจัดสรรอัตรากำลังในการสนับสนุนระบบงานด้านคอมพิวเตอร์ พบว่า ศาลจังหวัดบางศาลต้องการให้มีจำนวนเจ้าหน้าที่ด้านคอมพิวเตอร์จำนวนมากกว่า 1 คนจากที่มีอยู่ เพราะเมื่อระบบงานหรือเครื่องที่มีการใช้งานระบบมีปัญหาพร้อมๆ เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ไม่สามารถแก้ไขให้ทันที่ ต้องมีการรอคิวในการแก้ไขปัญหา และระบบงานคอมพิวเตอร์ที่มีการพัฒนาจากส่วนกลางและให้ศาลมีการใช้งานอยู่ เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์เพียงคน

เดี่ยวยต้องรับผิดชอบในการดูแลทั้งระบบงานและการบริการแก้ไขปัญหาก็ยังไม่เพียงพอต่อการรับปริมาณงานปัจจุบัน

ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า นิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม) จำนวน 3 รายให้ความเห็นในเรื่องนี้ไปเป็นแนวทางเดียวกันว่า ควรจะมีจัดอัตรากำลังสนับสนุนในด้านคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 1 คน เพื่อให้สามารถรองรับต่อการปฏิบัติงานได้โดยเฉพาะศาลจังหวัดใหญ่ๆ ที่มีปริมาณคดีมาก

จากการวิเคราะห์ความเห็นของนิติกรชำนาญการพิเศษรายแรกทำให้เห็นว่าระบบงานคอมพิวเตอร์ในศาลมีหลายระบบแต่มีเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ดูแลรับผิดชอบเพียงคนเดียวเมื่อมีปัญหาข้อขัดข้องในการทำงานที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ขึ้นพร้อมๆ กันและต้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์พบว่าไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ในเวลาเดียวกัน การทำงานบางอย่างมีความจำเป็นต้องมีความต่อเนื่องในการทำงานกับต่อมารอคิวในการแก้ไขปัญหา และถ้าเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ลาหรือไม่อยู่ทำให้ขาดผู้ที่จะดูแลรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาแทน

ส่วนนิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สอง (ขอสงวนนาม) ทำให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์จำนวน 1 คน ที่ปฏิบัติงานในศาลมีความรู้ทักษะในการแก้ไขปัญหาคำสั่งงานเครื่องคอมพิวเตอร์ได้เป็นอย่างดีแต่ยังขาดทักษะความรู้ในการแก้ไขโปรแกรมระบบ ซึ่งอยากให้มีการจัดสรรอัตรากำลังบุคลากรที่มีความรู้ทักษะในการแก้ไขการใช้งานในด้านโปรแกรมได้ เพื่อให้ระบบสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เพราะในศาลมีระบบที่ต้องให้เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ดูแลรับผิดชอบอยู่หลายระบบ ประกอบกับการดูแลแก้ไขปัญหาคำสั่งงานคอมพิวเตอร์ด้วย จึงอยากให้มีการจัดสรรอัตรากำลังให้เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้น 1 คนในศาลใหญ่ๆ เพราะคงประสบปัญหาเดียวกัน ด้านโปรแกรมชำนาญการในการแก้ไขปัญหาด้านเครื่องคอมพิวเตอร์แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาโปรแกรมระบบงานที่ใช้งานได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ดังกล่าวไม่ได้ไม่ได้มีการจบในสายคอมพิวเตอร์โดยตรง จึงอาจไม่ถนัดในการแก้ไขโปรแกรมได้หรืออาจจะไม่มีความถนัดในด้านเขียนโปรแกรม เพราะเมื่อมีการสื่อสารให้มีการช่วยแก้ไขโปรแกรมระบบงานคดีที่มีป่วนักวิชาการคอมพิวเตอร์

นิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สาม (ขอสงวนนาม) ทำให้เห็นว่า จำนวนนักวิชาการคอมพิวเตอร์จำนวน 1 อัตรา เวลามีปัญหาข้อขัดข้องของการใช้งานโปรแกรมและปัญหาเครื่องคอมพิวเตอร์ของเจ้าหน้าที่เกิดขัดข้องพร้อมกัน การขอความช่วยเหลือจะไม่สามารถได้รับการแก้ไขทันที เพราะเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์จะต้องดำเนินการแก้ไขระบบโปรแกรมให้เสร็จก่อนถึงจะสามารถมาแก้ไขในงานอื่นได้

ส่วนนักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการและนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ จำนวน 2 ราย (ขอสงวนนาม) จากการวิเคราะห์พบว่า ศาลชั้นต้นที่มีปริมาณคดีมากและเป็นศาลขนาดใหญ่ จำนวนนักวิชาการคอมพิวเตอร์เพียง 1 อัตราไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เพราะต้องมารับผิดชอบงานในหลายๆ ด้าน ทั้งงานระบบซึ่งมีไม่น้อยกว่า 5 ระบบ และเครื่องคอมพิวเตอร์ในหน่วยงาน เมื่อเกิดปัญหาไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกันได้ ซึ่งนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ 1 ใน 2 ราย

(2) ความรู้ทักษะในการใช้งานโปรแกรม จากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ขาดทักษะความรู้ในการใช้งานระบบเป็นส่วนใหญ่ คือ ไม่รู้ถึงวิธีการใช้งานโปรแกรมเพราะไม่มีการอบรมการใช้งาน และไม่เข้าใจกระบวนการขั้นตอนของระบบงานที่ปฏิบัติ เช่น ขั้นตอนกระบวนการระบบงานคดี ซึ่งนิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 ราย และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 ราย และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ (ขอสงวนนาม) จำนวน 2 ราย ให้ความเห็นว่า เจ้าหน้าที่มีการโยกย้ายบ่อย ทำให้ขาดความชำนาญในการใช้โปรแกรม หรือระบบงานบางอย่างเป็นโปรแกรมเฉพาะด้านจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ในการใช้งานโปรแกรมนั้นด้วย ซึ่งนักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ (ขอสงวนนาม) จำนวน 2 รายให้ความเห็นที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันเพิ่มเติม พบว่าในตำแหน่งนักวิชาการคอมพิวเตอร์มีการสอบเปลี่ยนสายงานไปปฏิบัติงานในตำแหน่งอื่น จึงทำให้ต้องบรรจุคนใหม่มาแทน จึงขาดความต่อเนื่องและขาดความชำนาญในงานที่ต้องรับผิดชอบแทน

4.1.2.3 งบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนากระบวนการพัฒนาระบบงานเทคโนโลยี จากผลการศึกษาพบว่า สำนักงานศาลยุติธรรมภาคบางภาคได้มีคำขอของงบประมาณโครงการใหญ่ๆ ในการพัฒนาระบบงานคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในภาค แต่ไม่ได้รับการอนุมัติงบประมาณ ซึ่งจากกลุ่มตัวอย่างมีนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 ราย ที่เคยจัดทำโครงการงบประมาณสนับสนุนและไม่ได้รับอนุมัติงบประมาณ ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นความต้องการของผู้บริหารในภาคมีความต้องการในการพัฒนาระบบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่สำนักงานศาลยุติธรรมภาคจำเป็นต้องการใช้งานสำหรับศาลชั้นต้นในภาค ด้วยเป็นโครงการใหญ่จะมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณที่อธิบดีผู้พิพากษาประจำสำนักงานศาลยุติธรรมภาคไม่สามารถอนุมัติได้ เมื่อมีการส่งเสนอเข้าส่วนกลางส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการอนุมัติโครงการ และมองเป็นการเข้าซ้อนหรือเป็นโครงการที่ส่วนกลางจะเป็นผู้ดำเนินการให้ จึงทำให้ระบบงานที่ภาคจำเป็นต้องการใช้งานจึงพัฒนาโดยนักวิชาการคอมพิวเตอร์ภาค โดยพัฒนาระบบงานเป็นแบบเป็นงานๆ ไปตามที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่สามารถมองเป็นภาพรวมได้

4.1.2.4 เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน

เครื่องมือหรืออุปกรณ์ คือ โปรแกรมระบบงานที่ช่วยในการสนับสนุนในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในที่นี่หมายถึง โปรแกรมระบบสารสนเทศส่วนบุคคล และโปรแกรมอื่นๆ ที่จะเป็นต่อการปฏิบัติงาน และรวมถึงเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายและลูกข่าย

(1) โปรแกรมระบบงานที่ช่วยในการสนับสนุนในการทำงานของเจ้าหน้าที่งานคดีอยากให้มีการพัฒนาใหม่ โดยนักวิชาการคอมพิวเตอร์ 5 ราย ใน 6 ราย (ขอสงวนนาม) อยากให้มีการพัฒนาระบบโปรแกรมสารสนเทศส่วนบุคคลของศาลชั้นต้นใหม่ให้สามารถแก้ไขข้อจำกัดต่างๆ ของโปรแกรมที่เป็นอยู่ เช่น สามารถรองรับข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ขึ้น โปรแกรมมีระบบรักษาความปลอดภัยในการเข้าถึงข้อมูลที่ปลอดภัยขึ้น โปรแกรมการใช้งานมีระบบตรวจสอบการคีย์ข้อมูลที่ถูกต้องขึ้น รวมถึงแก้ไขในเรื่องประสิทธิภาพในการทำงานของโปรแกรมให้ดีขึ้น โปรแกรมที่ใช้งานมีการใช้งานมานานแล้วควรมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับการใช้งานปัจจุบัน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ คือ นิติกรพบว่า นิติกรในกลุ่มตัวอย่าง 4 รายใน 6 ราย ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า โปรแกรมระบบงานยังมีความเสถียรต่อการใช้งาน มีการทำงานช้า ต้องรอการประมวลผล การลงข้อมูลและบันทึกจัดเก็บก็ยังคงค้นหาข้อมูลไม่พบ แบบฟอร์มรายงานคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับรูปแบบที่ต้องการให้แสดงผล

(2) เครื่องคอมพิวเตอร์ในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน จากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในการบริหารจัดการเครื่องคอมพิวเตอร์เพิ่มมากขึ้น และให้มีการจัดสรรทดแทนของเดิมให้เร็วขึ้น ซึ่งจากกลุ่มงานคดีที่เป็นนิติกรพบว่า นิติกรชำนาญการพิเศษจำนวน 2 ราย ให้ความเห็นว่า นิติกรชำนาญการพิเศษรายแรก (ขอสงวนนาม) ต้องการมีคนการจัดสรรคอมพิวเตอร์ให้เป็นแบบ 1 คนต่อ 1 เครื่องสำหรับการใช้งานโปรแกรมระบบ เพราะปัจจุบันต้องอาศัยใช้งานจากส่วนงานอื่น นิติกรชำนาญการพิเศษรายที่สอง (ขอสงวนนาม) ให้ความเห็นว่า ด้วยศาลที่ปฏิบัติงานเป็นศาลชั้นต้นขนาดใหญ่ ปริมาณคดีมาก เครื่องที่มีการใช้งานอยู่ส่วนหนึ่งรอการทดแทน แต่เครื่องเริ่มทยอยเสีย จึงอยากให้มีการจัดสรรเครื่องคอมพิวเตอร์ให้เร็วขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องกับนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 รายที่เครื่องสำหรับระบบงานยังมีการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ไม่เป็นแบบ 1 คนต่อ 1 เครื่อง ส่วนบุคลากรในกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ไม่ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้

4.1.3 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

เป็นการศึกษาในประเด็นข้อจำกัดของโปรแกรมระบบงานที่มีการใช้งานอยู่ในปัจจุบันในด้านเชิงเทคนิค เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาระบบงานใหม่ ซึ่งเป็นการศึกษาจากผลการสัมภาษณ์ โดยสรุปผลรายงานได้ดังนี้

จากผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์จำนวน 6 ราย (ขอสงวนนาม) พบว่าจำนวน 5 รายให้ความเห็นสอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า โปรแกรมที่มีการใช้งานอยู่ในศาลชั้นต้นมีข้อจำกัดในการใช้งานที่ไม่สามารถตอบสนองต่อการใช้งานปัจจุบันได้ เช่น สามารถรองรับข้อมูลได้ไม่เกิน 2 GB. เมื่อเกินกว่า 2 GB ระบบจะทำงานช้าหรือไม่ทำงาน และต้องมีการกระชับข้อมูลบ่อยๆ เพื่อป้องกัน Key เสียหายได้ ระบบฐานข้อมูลไม่ได้มีการออกแบบให้รองรับการทำงานของการทำงานที่มีกฎหมายใหม่ออกมา และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม) จำนวน 1 รายที่ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ ให้เหตุผลที่ระบบไม่รองรับต่อการทำงานระบบงานปัจจุบัน คือ การออกกฎหมายใหม่มักจะส่งผลต่อระบบโปรแกรมที่ไม่ได้มีการวางแผนพัฒนาให้รองรับกับการทำงาน ผลการสัมภาษณ์ปรากฏตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 สรุปผลการสัมภาษณ์ประเด็นปัญหาที่มีความเห็นสอดคล้องกัน

ประเด็นคำถาม/กลุ่ม/ชื่อตำแหน่ง	ปัญหาการใช้งาน/ข้อจำกัดในการใช้งานโปรแกรม
1. นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม)	- ศาลในภาคที่ภาคดูแลรับผิดชอบเฉพาะมีการใช้งานอีกโปรแกรมหนึ่งเป็นโปรแกรมที่เป็น Oraclec จึงยังไม่พบปัญหา
2. นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม)	- ศาลชั้นต้นที่มีการใช้งาน Microsoft Access ถ้าฐานข้อมูลเริ่มใหญ่ ระบบจะทำงานช้าต้องกระชับฐานข้อมูลบ่อย
3. นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม)	- โปรแกรมงานคดีของศาลส่วนใหญ่ที่มีการใช้งาน เป็น Microsoft Access 2003 โดยมีข้อจำกัดในการรองรับข้อมูลได้ไม่เกิน 2 GB. - ระบบมีการแชร์ข้อมูลใช้ร่วมกัน จึงต้องมีการกระชับข้อมูลบ่อยๆ เมื่อมีการเรียกใช้คดีหลักพร้อมๆกัน
4. นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ (ขอสงวนนาม)	- อยู่ระหว่างใช้งานโปรแกรมระบบใหม่
5. นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ (ขอสงวนนาม)	- โปรแกรมการใช้งานของศาลที่เป็น Microsoft Access พอเกิดปัญหาที่ระบบฐานข้อมูล ต้องมีการแก้ไขทุกเครื่องที่มีการใช้งานโปรแกรม - เมื่อขนาดข้อมูลใหญ่ขึ้น ระบบจะทำงานช้า หรือไม่ทำงาน ต้องทำการกระชับข้อมูลบ่อยๆ
6. นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ (ขอสงวนนาม)	- ข้อจำกัดในการรองรับขนาดของข้อมูลได้ไม่เกิน 2 GB. แต่การใช้งานจริงๆ 1 GB. ระบบเริ่มรวนมีปัญหา ต้องทำการสำรองข้อมูล หรือ Repair ฐานข้อมูล

จากการศึกษาจากแหล่งข้อมูลเว็บไซต์ของบริษัทไมโครซอฟต์ซึ่งเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์โดยตรงกับระบบงานที่ใช้งานอยู่ ผลการศึกษาพบว่า

ภาษาที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมระบบสารสนเทศสำนักงานคดีศาลชั้นต้นที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน พบว่า โปรแกรมสารสนเทศสำนักงานคดีของศาลต้นที่มีการพัฒนาด้วย Microsoft access 2003 เป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้จัดการฐานข้อมูล และเป็นโปรแกรมหนึ่งของชุด Microsoft office 2003 ซึ่งระบบฐานข้อมูลที่ใช้จะจัดเก็บในรูปแบบ .mdb โปรแกรม Microsoft Access 2003 เป็นโปรแกรมที่มีการพัฒนาใช้งานตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2003 เมื่อเทียบเป็น พ.ศ คือ พ.ศ. 2546 ซึ่งปัจจุบัน Microsoft Access ที่มีการใช้งานคือ Version 2016 ซึ่งใช้งานร่วมกับ windows 10 windows 8.1 และ windows 7 ซึ่งเป็นระบบปฏิบัติการ ปัจจุบัน Microsoft Office Access 2003 เป็นโปรแกรมฐานข้อมูลที่นิยมใช้กันมากเป็นโปรแกรมฐานข้อมูลที่มีความสามารถในหลาย ๆ ด้าน ใช้งานง่าย ซึ่งผู้ใช้สามารถเริ่มทำได้ตั้งแต่การออกแบบฐานข้อมูลจัดเก็บข้อมูล เขียนโปรแกรมควบคุม ตลอดจนการทำรายงานแสดงผลของข้อมูล และสามารถเชื่อมต่อระบบฐานข้อมูลกับฐานข้อมูลอื่นได้ เช่น SQL Server เป็นต้น

ข้อจำกัดของ Microsoft Access 2003 ว่า เป็นระบบฐานข้อมูลในรูปแบบที่เป็นไฟล์ ซึ่งจะมีนามสกุล .accdb หรือ .mdb (ในเวอร์ชัน 2003) การใช้งานหลายคนจำเป็นจะต้องแชร์ข้อมูล (Data Sharing) ต้องกำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงให้เหมาะสม ความสามารถสามารถรองรับขนาดไฟล์สูงสุด คือ 2 GB. หากไฟล์เสียอาจจะทำให้ทุกเครื่องใช้งานไม่ได้ ดังนั้นจำเป็นต้อง Backup และดูแลรักษาให้ถูกวิธี²

4.1.4 กฎหมาย

4.1.4.1 กฎหมายเมื่อมีการออกใหม่ และเริ่มมีการบังคับใช้ ศาลชั้นต้นไม่มีโปรแกรมที่รองรับกับการใช้งานกับกฎหมายใหม่ และระบบฐานข้อมูลได้มีการออกแบบรองรับไว้

4.1.4.2 การรับฟังพยานหลักฐาน ด้วยพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์พ. ศ. 2544 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน 2545 และมีแก้ไขในปีพ.ศ 2551 ฉบับที่ 2 มีการแก้ไขยกเลิกและเพิ่มบทบัญญัติบางมาตราขึ้นเมื่อรับรองให้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานได้ โดยมาตรา 11 วรรคหนึ่งบัญญัติว่าห้ามมิให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายทั้งคดีแพ่งคดีอาญาหรือคดีอื่นใดเทียมเพราะ

² Expert Corporation, “ประโยชน์ของ Microsoft Access เพื่องานธุรกิจ,” <http://www.9experttraining.com/articles/ประโยชน์-microsoft-access-เพื่องานธุรกิจ>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

เหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผลตามมาตรา 11 วรรคหนึ่งเป็นการรับรองสถานะทางกฎหมาย
 จรรยาบรรณอิเล็กทรอนิกส์ว่าให้มีผลผูกพันกันในทางกฎหมาย จึงทำให้เมื่อมีกรณีข้อพิพาทและมีการนำ
 คดีมาฟ้องต่อศาล ทำให้ศาลไม่อาจปฏิเสธการรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ ซึ่งใน
 มาตรา 11 ไม่ได้กำหนดว่าให้รับฟังเป็นรูปพยานประเภทใดและโดยวิธีใด ปัญหาที่สำคัญคือ กฎหมาย
 พยานของไทยไม่ได้บัญญัติ ถึงรายละเอียดการนำเสนอพยานหลักฐานฉบับนี้ ผลก็คือแม้ว่า
 ศาลจะไม่ปฏิเสธการรับฟังพยานชนิดนี้ แต่ศาลก็ยังไม่มีความเห็นหรือหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความ
 ถูกต้องแท้จริงของพยานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพราะว่าในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
 แพ่งมาตรา 93 และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 228 มีที่มาจากหลักการ
 รับฟังพยานหลักฐานจะต้องอ้างต้นฉบับเอกสารเท่านั้น มิฉะนั้นศาลอาจไม่รับฟังพยานหลักฐานของ
 คู่ความฝ่ายนั้น แต่มีข้อยกเว้น คือ (1) ให้รับฟังสำเนาเอกสารได้ถ้าผู้ความทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนา
 นั้นถูกต้อง (2) กรณีไม่สามารถนำต้นฉบับเอกสารมาแสดงได้โดยประการอื่น โดยศาลอนุญาตให้นำ
 สำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบ (3) ต้นฉบับที่อยู่ในความควบคุมของทางราชการจะนำสำเนาเอกสารซึ่ง
 เช่นพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีความหน้าที่รับรองถูกต้องมานำสืบก็ได้ไม่ต้องห้ามมิให้รับฟัง (4) ข้อยกเว้น
 เกี่ยวกับสำเนามหาชน และ (5) เมื่อไม่มีการคัดค้านเอกสาร

แต่การนำข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานเอกสารอาจก่อให้เกิดปัญหาได้เพราะ
 กรณีต้นฉบับของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จะเกิดขึ้นเมื่อมีการจัดทำขึ้นในครั้งแรก หากมีการบันทึกต่อไป
 ในสิ่งอื่น เช่นฮาร์ดดิสก์ข้อมูลก็เป็นเพียงสำเนาต้นฉบับ เนื่องจากลักษณะข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์สามารถ
 แก้ไขเปลี่ยนแปลงจากการรับส่งหรือการเก็บรักษาได้ง่าย ทำให้ตรวจสอบได้ยากว่าข้อมูล
 อิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่หรือที่ตรวจพบเป็นต้นฉบับหรือสำเนา

ในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจึงยังไม่มีเชื่อมั่นต่อการจะนำจะจัดเก็บ
 พยานหลักฐานหรือเอกสารที่เป็นลักษณะรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด ซึ่งปัจจุบันก็ยังทำให้ซ้ำซ้อน
 ทั้งสองรูปแบบคือ เก็บทั้งไฟล์อิเล็กทรอนิกส์และพยานหลักฐานที่เป็นกระดาษ ซึ่งจากการสัมภาษณ์
 นิติกรชำนาญการพิเศษ (ขอสงวนนาม) จำนวน 3 ราย ให้ความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกันในเรื่อง
 ดังกล่าว

4.2 อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาศึกษาจากการสัมภาษณ์ เอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย
 ที่เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ และกฎหมาย สามารถปัญหาอุปสรรคดังต่อไปนี้

4.2.1 การบริหารจัดการระบบงาน มีประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรค 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นระบบงาน บุคลากร งบประมาณ เครื่องและอุปกรณ์ โดยอภิปรายผลได้ดังนี้

4.2.1.1 ระบบงาน

(1) การเก็บรักษาสำนวนคดีของศาลชั้นต้น จากการศึกษาพบว่า ปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้นมีผลต่อการเก็บรักษาสำนวนคดีของศาลชั้นต้น และการค้นหาสำนวนคดี เพราะว่าศาลชั้นต้นมีการจัดเก็บสำนวนคดีเก่าที่ถึงที่สุด และคดีที่รับเข้าใหม่ในแต่ละปีด้วย ด้วยจากว่าศาลชั้นต้นเป็นศาลที่มีการจัดทำสำนวนคดีตั้งต้นคดี และสำนวนดังกล่าวจะใช้ในการคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาในศาลสูงทั้งสองศาล ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เมื่อมีผลคำพิพากษาในศาลสูงแล้ว สำนวนคดีความก็จะถูกส่งกลับไปยังศาลชั้นต้นเป็นผู้เก็บดูแลรักษา ซึ่งจากปริมาณสถิติคดีศาลยุติธรรมที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นภาค 1-9 ในปีที่ผ่านมาปริมาณคดี 10 ปีที่ผ่านมา ผลปรากฏว่าปริมาณคดีมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น เพราะแต่ตั้งปี พ.ศ.2554 ถึงปี พ.ศ. 2559 พบว่าปริมาณคดีในศาลชั้นต้นเพิ่มขึ้น โดยปี 2559 ศาลชั้นต้นมีคดีที่รับใหม่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ถึง 252,264 คดี คิดเป็นร้อยละ 16.80 จากคดีที่รับในปีก่อน จากการศึกษาระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลดทำลายสำนวนคดีความและเอกสารปี พ.ศ. 2552 ว่าด้วยการปลดทำลายสำนวนคดีความแพ่งและอาญากำหนดให้เก็บรักษาสำนวนคดีที่ถึงที่สุดไว้เกินกว่า 10 ปีถึงปลดเผาทำลายได้ จึงส่งผลให้ศาลชั้นต้นจัดเก็บรักษาสำนวนคดีจำนวนมากทั้งคดีเก่าที่มีการตัดสินคดีถึงที่สุดแล้ว คดีรับเข้ามาใหม่ และคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ซึ่งก็สอดคล้องกับผลงานวิจัย นนทวัฒน์ โชติพิมาย ที่พบปัญหาอุปสรรคในศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีพื้นที่ในการจัดเก็บเอกสารสำนวนคดีไม่เพียงพอ ซึ่งจากปัญหาอุปสรรคดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่า แม้จะมีการก่อสร้างอาคารใหม่ หรือสร้างห้องเก็บสำนวนเพิ่ม โอกาสที่ศาลชั้นต้นจะประสบปัญหาพื้นที่จัดเก็บสำนวนคดีไม่เพียงพอในอนาคตยังอาจเกิดขึ้นได้ ถึงแม้จะมีการสร้างห้องในการรองรับสำนวนคดีก็ตาม เพราะปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นและศาลถือพยานหลักฐานเอกสารเป็นสำคัญในทางคดีการจัดเก็บในรูปแบบกระดาษยังคงต้องดำเนินการอยู่ต่อไป เพราะด้วยองค์ประกอบของผู้ใช้บริการหรือประชาชนก็เป็นส่วนสำคัญ

(2) การจัดเก็บข้อมูลไม่เป็นระบบ จากการศึกษาพบว่า ข้อมูลเป็นส่วนสำคัญต่อการทำงาน เมื่อข้อมูลค้นหาข้อมูลคดีและติดตามความเคลื่อนไหวสำนวนคดีของแต่ละส่วนงานได้ก็จะส่งผลให้การทำงานเกิดความล่าช้าได้ ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีระบบของ Mink and Others ที่ว่าทุกส่วนต้องทำงานแบบพึ่งพากัน ถ้าส่วนใดทำงานผิดพลาดย่อมส่งผลกระทบต่อส่วนต่างๆ ที่อยู่ใ้ในกระบวนการทำงานนั้นด้วย ซึ่งจากสภาพปัญหาเมื่อไม่มีการลงข้อมูลของส่วนงานส่วนใดก็จะมีผลกระทบต่อส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎีนี้ทำให้เห็นว่าเมื่อศาลชั้นต้นมี

การเก็บข้อมูลที่ยังไม่เป็นระบบก็จะส่งผลกระทบต่อส่วนต่างๆ ที่อยู่ในกระบวนการทำงานนั้นด้วย เช่น การใช้ข้อมูลร่วมกันระหว่างส่วนงานภายในศาล และสอดคล้องกับแนวคิดด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้านองค์ประกอบของระบบสารสนเทศของน้ำทิพย์ วิภาวิน ให้ความหมายไว้ว่าแหล่งและรูปแบบของข้อมูลเป็นองค์ประกอบสำคัญและจำเป็นต่อระบบสารสนเทศ เพราะหากไม่มีข้อมูลก็จะมีระบบสารสนเทศ ซึ่งจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมของนนทวัฒน์ โชติพิมาย พบว่า ศาลจังหวัดอยุธยา ก็พบปัญหาอุปสรรคดังกล่าวเช่นกันคือ ปัญหาการลงระบบฐานข้อมูลของเจ้าหน้าที่ที่ยังลงข้อมูลไม่ครบถ้วนทำให้การแสดงผลของข้อมูลไม่ถูกต้อง ซึ่งจากผลการศึกษาผู้ศึกษาเห็นว่ากรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่ลงข้อมูลอาจมีปัจจัยในหลายด้านซึ่งอาจเป็นเรื่องความรู้ทักษะ หรือไม่ความไม่เข้าใจการใช้งานโปรแกรม หรืออาจจะไม่รู้ว่าจะต้องลงอะไรบ้าง

(3) การใช้งานโปรแกรมระบบงานสารสนเทศสำนวนคดีศาลชั้นต้น จากการศึกษาพบว่า โปรแกรมระบบงานสารสนเทศมีปัญหาในเรื่องความหลากหลายของโปรแกรมระบบงานของสารสนเทศสำนวนโปรแกรมระบบไม่รองรับกับการใช้งานปัจจุบัน ผู้ใช้งานในการใช้งานโปรแกรม และขาดแนวทางปฏิบัติหรือคู่มือในการใช้งานโปรแกรมระบบ จึงส่งผลกระทบต่อระบบข้อมูลที่ทำให้มีความแตกต่างกันในการจัดเก็บที่อาจจะเป็นคนละรูปแบบกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศของน้ำทิพย์ วิภาวิน เกี่ยวกับแหล่งและรูปแบบของข้อมูล (Sources and format) ข้อมูลเป็นองค์ประกอบสำคัญและจำเป็นต่อระบบสารสนเทศ เพราะหากไม่มีข้อมูลก็จะมีระบบสารสนเทศ เพราะสารสนเทศคือข้อมูลที่ผ่านประมวลผลมาแล้ว จนอยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้งานต้องการ เช่น ข้อมูลระบบงานคดี ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าระบบข้อมูลจะมีประสิทธิภาพจะต้องมีรูปแบบข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลที่เป็นมาตรฐานรูปแบบเดียวกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกันและกันได้

4.2.2.2 ด้านบุคลากร

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่เป็นส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนระบบงานเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การเป็นสำคัญคือ ในเรื่องของจำนวนอัตรากำลังและบุคลากรที่มีความรู้ทักษะในด้านระบบงานคอมพิวเตอร์ มีผลในการช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานของศาลในเรื่องระบบงานที่ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน รวมถึงความรู้ทักษะความรู้ของผู้ปฏิบัติและผู้ดูแลระบบ (บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์) จะต้องมีความพร้อมในการรองรับกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับองค์การ จากการศึกษาว่าสอดคล้องกับแนวคิดในกระบวนการพัฒนาองค์การและการเปลี่ยนแปลงองค์การ สิ่งสำคัญสำหรับในการเปลี่ยนแปลง คือ การสร้างความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง บุคลากรต้องตระหนักถึงสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ต้องแสวงหากระบวนการทำงานที่ดีกว่าเดิม เมื่อหน่วยงานมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์การเพื่อสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ถึงแม้จะเป็นเรื่องใหม่และยาก แต่ทุกคนต้องมีความพร้อม

สำหรับการเปลี่ยนแปลง การเอาชนะต่อแรงต้านทานการเปลี่ยนแปลง บุคลากรต้องเผชิญหน้ากับสิ่งใหม่ๆ ทั้งด้านความรู้ บทบาท หน้าที่ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กรที่เปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งองค์กรจะต้องมีการสื่อสารทำความเข้าใจ ให้กำลังใจ และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การทำให้การพัฒนาคงอยู่ เพราะการเปลี่ยนแปลงจะเกี่ยวข้องกับส่วนต่างๆ ภายในองค์กร ซึ่งจะมีผลต่อสายการบังคับบัญชา และกระบวนการทำงานต่างๆ ได้ ด้านอัตรากำลังในการสนับสนุน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า

จากสรุปรายงานสภาพปัญหาจากแบบบันทึกข้อมูลเพื่อการตรวจราชการของหน่วยงานศาลชั้นต้นในภาค 1-9³ หน่วยงานศาลยุติธรรมในกรุงเทพมหานคร⁴ ปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีการขออัตรากำลังสนับสนุนด้านคอมพิวเตอร์เพิ่มเติมจำนวน 1 อัตรา เพราะอัตรากำลังสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งพบว่ามีศาลสูงและศาลชั้นต้นดังต่อไปนี้มีการขออัตรากำลังเพิ่มเติม เช่น ศาลอุทธรณ์ภาค 2 ศาลจังหวัดบัวใหญ่ ศาลจังหวัดนครราชสีมา ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดหนองคาย ศาลอุทธรณ์ภาค 6 และศาลจังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น ซึ่งก็สอดคล้องกับผลในการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ และจากการศึกษาวิจัยของนนทวัฒน์ โชติพิมาย พบว่ามีปัญหาขาดบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ และเจริญ วิวัฒน์เกษมวุฒิ พบว่าปัญหาสำคัญ คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานในด้านนี้ ซึ่งก็สอดคล้องกับผลงานวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผู้ศึกษามีข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ การจัดสรรอัตรากำลังของบุคลากรคอมพิวเตอร์ขึ้นกับปริมาณคดี แต่ในตามความเป็นจริงบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์จะทำงานในการแก้ไขปัญหาในด้านระบบงานคอมพิวเตอร์ ทางด้านเทคนิคเป็นหลัก ซึ่งเห็นว่าปริมาณงานน่าจะดูในส่วนของอุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ บุคลากรที่ต้องให้บุคลากร และระบบงานที่ต้องรับผิดชอบเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งในการพิจารณาจัดสรรกรอบอัตรากำลังด้วย

4.2.2.3 ด้านงบประมาณ

จากการศึกษาเห็นได้ว่าปัญหาในข้อจำกัดในงบประมาณในการสนับสนุนมีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาระบบงานของหน่วยงาน ส่งผลมีข้อจำกัดทำให้พัฒนา

³ หน่วยตรวจราชการศาลยุติธรรม, “สรุปรายงานสภาพปัญหาจากแบบบันทึกข้อมูลเพื่อการตรวจราชการของหน่วยงานศาลยุติธรรมในภาค 1-9,” http://www.iu.coj.go.th/doc/data/iu/iu_1480308341.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

⁴ หน่วยตรวจราชการศาลยุติธรรม, “สรุปรายงานสภาพปัญหาจากแบบบันทึกข้อมูลเพื่อการตรวจราชการของหน่วยงานศาลยุติธรรมในกรุงเทพมหานคร,” http://www.iu.coj.go.th/doc/data/iu/iu_1480307940.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

ระบบงานย่อยๆ ซึ่งไม่ตอบสนองต่อการทำงานองค์รวมขององค์การ ซึ่งจากการศึกษาแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553 – 2557⁵ พบว่าการดำเนินการตามแผนแม่บทในระยะเริ่มต้นสำนักงานศาลยุติธรรมได้ใช้งบประมาณส่วนใหญ่ในการจัดซื้อฮาร์ดแวร์ (Hardware) และซอฟต์แวร์ (Software) ที่เป็นพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การในระยะต้น และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553 – 2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลยุติธรรมมีระบบสารสนเทศครบถ้วนและมีประสิทธิภาพตามกรอบเวลาที่กำหนดไว้ ลดขั้นตอนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของศาลยุติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีระบบคลังข้อมูลในการใช้งานได้ทั้งภายในศาลยุติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้เห็นว่าสำนักงานศาลยุติธรรมส่วนกลางมีพันธกิจในการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว จึงไม่อนุมัติจัดสรรงบประมาณโครงการให้กับสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาคเป็นผู้ดำเนินการ รวมถึงข้อจำกัดงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล เพราะจากข้อมูลสรุปการประเมินผลการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลยุติธรรม และศาลยุติธรรมระหว่างปี พ.ศ.2553-2557 ในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศ ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553 – 2557⁶ พบว่าสำนักงานศาลยุติธรรมได้เสนอค่าของงบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อรัฐสภาระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ.2553-2557 มีมูลค่าทั้งสิ้น 2,025,646,355 บาท แต่ได้รับวงเงินในการสนับสนุนทั้งสิ้น 272,491,300 บาท คิดเฉลี่ยที่ได้รับ 16.40% ของเงินงบประมาณทั้งหมด งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนสูงสุดอยู่ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงร้อยละ 36.01 และในปีงบประมาณ พ.ศ.2557 ได้รับการสนับสนุนน้อยที่สุดที่ร้อยละ 3.78 โดยกิจกรรมต่างๆ เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555

4.2.2.4 เครื่องมือและอุปกรณ์

จากการศึกษาเห็นว่าโปรแกรมระบบงานที่ช่วยในการสนับสนุนในการทำงานและการได้รับการสนับสนุนเครื่องคอมพิวเตอร์มีส่วนสำคัญต่อระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ เมื่อไม่มีเครื่องมือในการสนับสนุนการทำงานเกิดข้อขัดข้อง การจัดเก็บข้อมูลก็ไม่เป็นระบบ ซึ่งจากแนวคิดด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของน้ำทิพย์ วิภาวิน องค์ประกอบที่สำคัญของเทคโนโลยี

⁵ ศาลยุติธรรม, “แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553 – 2557,” http://www.it.coj.go.th/doc/data/it/it_1463628932.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

⁶ ศาลยุติธรรม, “แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553 – 2557,” http://www.it.coj.go.th/doc/data/it/it_1463628932.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

สารสนเทศ ประกอบไปด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ซอฟต์แวร์เป็นชุดคำสั่งในการป้อนข้อมูล และประมวลผล ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการพัฒนาระบบงานเทคโนโลยีสารสนเทศ

4.2.2 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ จากผลการวิเคราะห์ข้อจำกัดข้อโปรแกรมอาจจะเกิดจากความล้าสมัยและไม่รองรับต่อการใช้งาน ถ้ามีการใช้งานต่ออาจส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ซ้ำซ้อนกรณีที่ระบบเกิดมีปัญหาและไม่สามารถใช้งานได้ และส่งผลกระทบต่อข้อมูลการจัดเก็บที่มีอยู่ในฐานข้อมูลเกิดความเสียหายและไม่สามารถนำไปใช้งานต่อไป ซึ่งในเรื่องนี้ก็สอดคล้องกับแนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศในสาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพราะด้วยปัจจัยของระบบสารสนเทศที่ใช้งานอยู่ในไม่สามารถรองรับการทำงานในอนาคตได้ ล้าสมัย และมีความต้องการในการแลกเปลี่ยนข้อมูล เข้าถึงข้อมูลให้มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น เพราะระบบสารสนเทศมีอายุการใช้งานในแต่ละช่วงเวลา เช่น ช่วงเวลาในการพัฒนา การใช้งาน และการปรับปรุง เมื่อเวลาเปลี่ยนความต้องการใช้งานก็เปลี่ยน ซึ่งผลกระทบก็จะมีผลต่อผู้ใช้งาน ต่อการทำงานของศาล ประกอบกับจากการศึกษาจากแหล่งข้อมูลเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ⁷ มีความสอดคล้องกับข้อมูลของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ พบข้อจำกัดของ Microsoft Access 2003 ว่าเป็นระบบฐานข้อมูลในรูปแบบที่เป็นไฟล์ ซึ่งจะมีนามสกุล .accdb หรือ .mdb (ในเวอร์ชัน 2003) การใช้งานหลายคนจำเป็นต้องแชร์ข้อมูล (Data Sharing) ต้องกำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงให้เหมาะสม ความสามารถสามารถรองรับขนาดไฟล์สูงสุด คือ 2 GB. หากไฟล์เสียหายจะทำให้ทุกเครื่องใช้งานไม่ได้ ดังนั้นจำเป็นต้อง Backup และดูแลรักษาให้ถูกวิธี ซึ่งจากแนวคิดด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งที่จำเป็นที่องค์กรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพราะส่งผลกระทบต่อวิธีการทำงานและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร คือ การนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ประยุกต์ ตั้งแต่กระบวนการจัดเก็บ ประมวลผล และการแสดงผล เพื่อช่วยสร้างมูลค่าให้กับสารสนเทศ การพัฒนาโปรแกรมจะช่วยให้การจัดการเกี่ยวกับข้อมูล คน และขั้นตอนวิธีการทำงานให้เป็นระบบ ลดความซ้ำซ้อนข้อมูล และช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลสื่อในองค์กร จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนนทวัฒน์ โชติพิมาย ได้ให้ความเห็นสอดคล้องว่า โปรแกรมล้าสมัยควรปรับปรุงให้ทันสมัย

⁷ Expert Corporation, “ประโยชน์ของ Microsoft Access เพื่องานธุรกิจ,” <http://www.9experttraining.com/articles/ประโยชน์-microsoft-access-เพื่องานธุรกิจ>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

4.2.3 ด้านกฎหมาย จากการศึกษาพบว่า กฎหมายมีส่วนสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนากระบวนการโดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับองค์กร พบว่ากฎหมายยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันตามเทคโนโลยีได้ เพราะด้วยข้อจำกัดของรูปแบบกระบวนการทำงานของศาลเองที่มีความที่เป็นโครงสร้างองค์กรขนาดใหญ่ มีระบบ ระเบียบ และแบบแผน และด้วยความเป็นระบบราชการการจะเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาอะไรต้องได้ความร่วมมือร่วมใจจากผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ระดับต้น และผู้ปฏิบัติที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติด้วย เพื่อให้เกิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างองค์กรของ Mintzberg, Henry ที่ว่าความมีระเบียบกฎเกณฑ์ (Formalization) หมายถึง มาตรฐาน ระเบียบ กฎข้อบังคับต่างๆ ที่องค์กรมีเพื่อไว้เป็นแนวปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าการศึกษาที่กฎหมายไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนให้ทันตามยุคสมัยทั้งหมดเพราะมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ด้านผู้ให้บริการ การลงทุนทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูง แต่สามารถตอบสนองความต้องการได้เร็ว และทำให้มีความสะดวกรวดเร็วในการทำงาน แต่ในทางคดีแพ่งต้องอาศัยการสืบจากพยานหลักฐานเอกสารตัวจริง เพราะสำเนาเอกสารเป็นเพียงการยื่นฟ้องเริ่มต้นพยานหลักฐานในคดีต่างๆ สำคัญ ผู้ศึกษาเห็นว่าการศึกษาที่กฎหมายยังไม่มีการเปลี่ยนให้รับรองเอกสารที่ส่งอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดสามารถรับรองเท่าเอกสารต้นฉบับจริงเพราะด้วยข้อจำกัดที่ว่า การพิสูจน์ว่าเป็นต้นฉบับหรือสำเนายังมีปัญหาข้อจำกัดหลายประการ เพราะด้วยลักษณะข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงจากการรับและส่งหรือการเก็บรักษาได้ง่าย ทำให้ตรวจสอบได้ยากกว่าเป็นต้นฉบับหรือสำเนา ในด้านความเห็นของผู้ศึกษาเห็นว่าปัจจัยหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญ คือ ความปลอดภัยของข้อมูล และความเชื่อมั่นในด้านความซื่อสัตย์ของคนในประเทศ เพราะจากในการให้ค่าคะแนนขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ได้ประกาศค่าคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต CPI ปี 2016 ประกาศค่าคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต ปี 2016องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ ให้คะแนนและจัดอันดับประเทศไทย ปรากฏว่า 2 ใน 3 จาก 176 ประเทศทั่วโลก ที่ได้คะแนนต่ำกว่า 50 คะแนน ซึ่งมีประเทศไทยที่ได้คะแนนต่ำกว่า 50 คะแนน คือ 35 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศจากทวีปเอเชียอย่างสิงคโปร์อยู่อันดับที่ 7 ได้ 84 คะแนน ทำให้เห็นว่าคุณภาพของคนในประเทศไทยยังอ่อนแอมีการทุจริตคอร์รัปชันที่สูงเมื่อเทียบกับสิงคโปร์⁸

⁸ Thaipublica, “ตัวชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันโลกปี 2559”

<https://thaipublica.org/2017/01/corruption-perceptions-index-2016-thailand>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2560).

4.3 ปัญหาอุปสรรค

จากผลการศึกษาพบว่าปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่มีผลต่อการจะนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม ในด้านบริหารจัดการงาน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบดังนี้

4.3.1 ด้านการบริหารจัดการระบบงาน ซึ่งประกอบด้วย

4.3.1.1 ระบบงาน พบว่า ศาลชั้นต้นที่เป็นศาลจังหวัดมีปัญหาในพื้นที่จัดเก็บสำนวนคดีและทำให้การค้นหายากถ้าเป็นคดีเก่าๆ เพราะด้วยปริมาณคดีที่ฟ้องร้องเข้าสู่ศาลเยอะ ประกอบกับการติดตามความเคลื่อนไหวสำนวนคดีเกิดอุปสรรคปัญหาเพราะพบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการลงข้อมูลคดีขาดความเอาใจใส่ ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ขาดคู่มือในการเรียนรู้ ขาดการฝึกอบรมและถ่ายทอดที่ถูกต้อง และการยอมรับต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรบางส่วนที่ไม่อยากเรียนรู้เพิ่มเติม

4.3.1.2 บุคลากร พบว่า อัตรากำลังในการสนุนด้านระบบงานคอมพิวเตอร์มีอัตราไม่เพียงพอต่อการรองรับงานปัจจุบัน ประกอบกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องยังขาดทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน โดยพบว่าศาลชั้นต้นที่มีขนาดใหญ่ซึ่งปัจจุบันมีอัตรากำลังเพียงจำนวน 1 อัตราไม่สามารถรองรับกับปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบได้ เพราะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในหลายๆ ด้าน เช่น การให้บริการแก้ไขปัญหาการใช้งานคอมพิวเตอร์ การดูแลรักษาระบบงานคอมพิวเตอร์ งานเครือข่าย และงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางด้านเทคนิค การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า จำนวนที่มีเพียง 1 อัตราจึงไม่สามารถสนับสนุนงานได้เพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการ

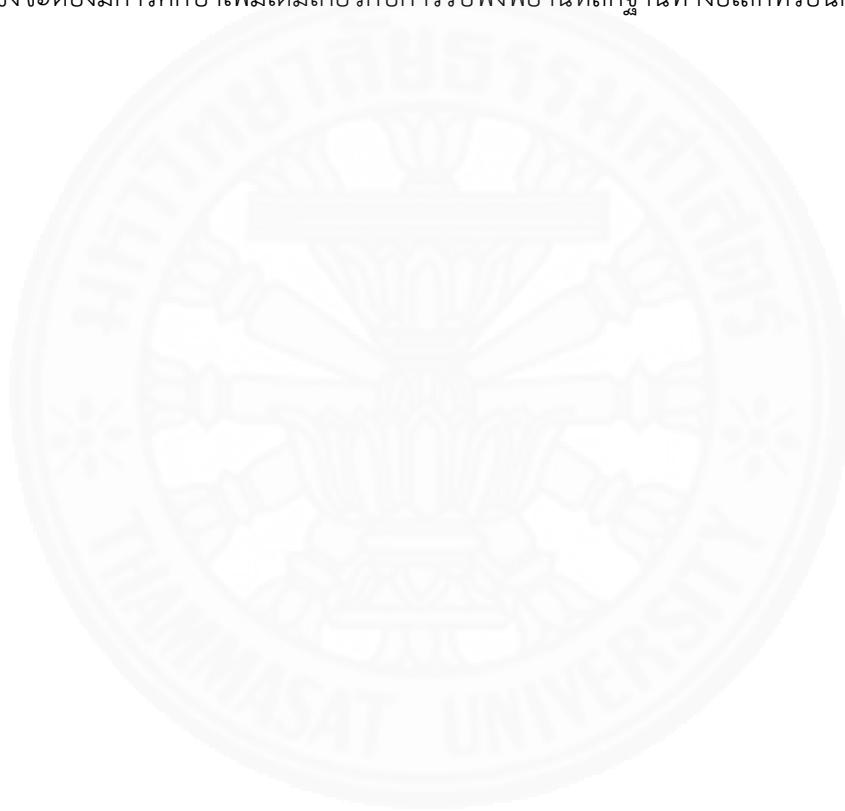
4.3.1.3 งบประมาณ พบว่า บางหน่วยงานเมื่อมีการจัดทำโครงการและไม่ได้การสนับสนุนในด้านงบประมาณที่จำเป็นในการพัฒนาเพราะด้วยข้อจำกัดของงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล

4.3.1.4 เครื่องมือ พบว่า ศาลชั้นต้นบางศาลขาดเครื่องคอมพิวเตอร์ในการสนับสนุนที่เพียงพอต่อการใช้งาน และได้รับการจัดสรรที่ล่าช้า รวมถึงโปรแกรมที่มีการใช้งานอยู่ไม่ตอบสนองรองรับกับการใช้งานปัจจุบัน

4.3.2 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า โปรแกรมที่มีการใช้งานในปัจจุบันมีความ ล้าสมัย ไม่ตอบสนองต่อการใช้งานในปัจจุบัน เช่น ข้อจำกัดของระบบฐานข้อมูลที่มีความสามารถในการรองรับข้อมูลได้ไม่เกินกว่า 2 GB. ระบบไม่ได้มีการออกแบบรองรับการใช้งานใหม่ เช่น การรองรับการทำงานของกฎหมายใหม่ที่ผู้ใช้งานต้องการจัดเก็บลงระบบ ระบบฐานข้อมูลที่ออกแบบใช้งานอยู่เดิมไม่เหมาะสมที่จะใช้งานกับการทำงานปัจจุบัน และระบบการเข้าถึงข้อมูลยังมี

ความปลอดภัยไม่เพียงพอ ไม่สามารถตรวจสอบประวัติการเข้าใช้งานของผู้ใช้งาน รวมถึงการแสดงผล และการออกรายงานต่างๆ ที่รองรับกับความต้องการปัจจุบันได้

4.3.3 กฎหมาย ยังมีข้อแตกต่างกันในการปฏิบัติงาน ระหว่างการปฏิบัติงาน ระหว่างกฎหมายหมายที่ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2551 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและอาญาในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติตามทั้ง 2 วิธีการเพื่อให้ถูกต้องกับแนวปฏิบัติ เพื่อป้องกันความผิดพลาด จึงทำให้เห็นว่าการนำ เทคโนโลยีมาใช้งานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติยังเห็นว่ายังไม่มีความชัดเจนทางกฎหมายว่าจะเลือกปฏิบัติโดยวิธีใด ซึ่งจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง “การศึกษากำหนดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม” มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนา ระบบงานการทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) และนำมาวิเคราะห์ประมวลผล เพื่อผลสรุปในการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยเลือก ศึกษาการทำงานของศาลชั้นต้นในเขตกรุงเทพมหานคร และศาลในสังกัดส่วนภูมิภาค ศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลชั้นฎีกา โดยเน้นศึกษาระบบงานศาลชั้นต้นเป็นสำคัญด้วยเป็นศาลที่เป็นแหล่งข้อมูลดี เริ่มต้น โดยกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้กลุ่มตัวอย่างประชากรแบบเฉพาะเจาะจงในศาล ที่มีปริมาณคดีมาก ได้แก่ ศาลจังหวัดและศาลแขวงในภาค และศาลสูงบางส่วนเพื่อให้เห็นถึงความ ต่อเนื่องในการทำงานของระบบงานศาลยุติธรรม โดยประกอบด้วยบุคลากรของศาลยุติธรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานคดี จำนวน 6 ราย บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ จำนวน 6 ราย และ ผู้บริหารสารสนเทศระดับสูง (CIO) ของศาลสูงที่มีประสบการณ์ในดำเนินงานคดีจากศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาที่มีความเชี่ยวชาญและมีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ ศาลทั่วประเทศมีการจัดเก็บไฟล์เอกสารประกอบการพิจารณาคดีในรูปแบบไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 1 ราย ซึ่งจากผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และการตรวจสอบ อ้างอิงหลักฐานจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ การทบทวนวรรณกรรม กฎหมาย และระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยในครั้งนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการค้นคว้าเรื่อง “การศึกษากำหนดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม” สภาพการทำงาน of ศาลชั้นต้นมีข้อจำกัดในประเด็นดังนี้

(1) ปัญหาของระบบงานปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน ศาลชั้นต้นในแต่ละศาลมีการจัดเก็บข้อมูลยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่เหมือนกัน เพราะลักษณะการเก็บข้อมูลเป็นการเก็บตามความต้องการของผู้ใช้งาน ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหาที่มีระบบฐานข้อมูลมีการจัดเก็บข้อมูล

ไม่เหมือนกันอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการเชื่อมโยงข้อมูลให้เป็นระบบเดียวกันได้

(2) ปัญหาอุปสรรคด้านต่างๆ ในการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพ พบว่า ปัญหาด้านโครงสร้างของศาลที่แต่ละศาลมีการทำงานเป็นอิสระต่อกัน เป็นเอกเทศต่อกันด้านข้อมูล ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างศาลได้ จึงทำให้การทำงานต่างๆ จึงต้องใช้เวลาในการทำงานค่อนข้างมาก และปัญหาด้านบุคลากรที่ยังขาดความรู้ทักษะในการปฏิบัติงานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ปัญหาการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรรุ่นเก่า และปัญหาขาดอัตรากำลังบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ที่สนับสนุนที่เพียงพอ ปัญหางบประมาณที่ไม่ได้รับการจัดสรรทำให้ระบบงานพัฒนาได้แต่โครงการเล็กไม่เป็นองค์รวม ปัญหาด้านเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ได้รับการทดแทนล่าช้า ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการปฏิบัติไม่เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งข้อจำกัดต่างๆ เหล่านี้ จึงเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้งานจะประสบความสำเร็จขึ้นกับปัจจัยเหล่านี้เป็นสำคัญ

5.2 ข้อเสนอแนะ

เป็นแนวทางที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบ และจากผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการตัดสินใจและเคยผ่านการทำงานจากศาลชั้นต้นและศาลสูง และเป็นข้อเสนอที่ผู้ศึกษาเห็นว่าควรเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงาน

5.2.1 ข้อเสนอในเชิงนโยบาย (จากการการสัมภาษณ์ผู้บริหาร)

5.2.1.1 การพัฒนาระบบงานคดีให้เกิดผลต้องได้รับความร่วมมือควรมีการประชุมหารือร่วมทั้ง 9 ภาคมาหารือและเป็นเจ้าภาพ โดยให้ศาลในสังกัดภาคแต่ละภาคสรุปลักษณะงานส่งที่ภาคและประชุมร่วมระหว่างศาลในสังกัดภาค เพื่อตัดสินใจเลือกศาลต้นแบบของภาค สนับสนุนให้เครื่องมือ งบประมาณให้ภาคมีการพัฒนาโปรแกรมศาลต้นแบบของภาค เพราะระบบงานศาลมีรายละเอียดเยอะ และเห็นว่าผู้พิพากษาหลายท่านมีความรู้ความสามารถที่สามารถสนับสนุนในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีของศาล แต่ด้วยไม่มีหน้าที่และอยู่กระจายตามศาล มองว่าถ้าผู้ใช้งานได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ในการทำงานก็จะทำให้มีการพัฒนาปรับปรุงระบบให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ เพราะถ้าระบบสามารถตอบสนองต่อการใช้งานของผู้ใช้งานได้ดี ผู้ใช้งานก็จะให้ความร่วมมือในการใช้งานระบบเพราะมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ส่วนในด้านเทคนิคอาจต้องจ้างที่ปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกที่ไม่มีแรงกดดัน

5.2.1.2 ผู้บริหารต้องเข้ามามีส่วนร่วมโดยกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายที่ชัดเจนในการให้ศาลยุติธรรมประจำภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการหารือหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบงานงานคดี

5.2.1.3 การลดปริมาณกระดาษสำนวนคดีโดยจัดเก็บเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เป็นสิ่งจำเป็น ถ้าสามารถขอความร่วมมือจากอัยการที่ส่งฟ้องคดีนำไฟล์อิเล็กทรอนิกส์มาให้แก่ศาล จะช่วยให้ศาลหล่นระยะเวลาในการทำงานได้เร็วขึ้น ไม่ต้องมีการพิมพ์เอกสารจากไฟล์สแกนทั้งหมดเพื่อพิมพ์ใหม่ จะทำให้ลดปริมาณกระดาษไปได้มาก

นอกจากนี้ ให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการจัดทำคำพิพากษาที่เป็นประเด็นวินิจฉัยในข้อของกฎหมายเพื่อเป็นแนวทางในการกฎหมาย นอกเหนือจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพียงระบบงานภายในคดีของศาล จะช่วยให้การทำงานของผู้พิพากษาหรือนักกฎหมายสามารถใช้เป็นแนวทาง และเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ตรงกันมากขึ้น

5.2.2 ข้อเสนอในทางปฏิบัติ

5.2.2.1 ด้านระบบงาน เป็นการนำเสนอแนวทางปฏิบัติที่ควรมีการดำเนินการก่อนที่มีการพัฒนาโปรแกรมใหม่

(1) ศาลชั้นต้นควรมีการออกแบบฐานข้อมูลกลาง และมีโปรแกรมการใช้งานที่เหมือนกันทั่วประเทศ โดยวิเคราะห์ในภาพรวมและจัดจ้างพัฒนาทีเดียว เพื่อการแก้ไขโปรแกรมได้เหมือนกันทีเดียว

(2) ถ้ามีการพัฒนาระบบงานใหม่เห็นว่าไม่ควรที่จะถ่ายโอนข้อมูล ควรใช้ระบบงานเดิมควบคู่ ระบบงานใหม่ก็ใช้ลงข้อมูลใหม่ เพราะด้วยแต่ละศาลมีการจัดเก็บข้อมูลหลากหลายการถ่ายโอนข้อมูลอาจจะเกิดปัญหาในการทำงาน

(3) ควรมีการเก็บรวบรวมสภาพปัญหาและความต้องการของศาลชั้นต้นทั้งหมดในการพัฒนาภาพรวม จะทำให้เข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริง

(4) ในการพัฒนาระบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูล ควรมีข้อกำหนดหรือระเบียบในชั้นความลับของแต่ละศาลในการทำงานว่าใครมีสิทธิอย่างไร

5.2.2.2 ด้านบุคลากรหรือผู้ที่ใช้งานระบบ

(1) สำหรับเจ้าหน้าที่ที่ขาดความรู้ทักษะในการใช้งานคอมพิวเตอร์ ต้องมีจัดฝึกอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป็นหลักสูตรที่เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องเข้ารับการอบรมไม่น้อยกว่า 12 ชั่วโมง และมีการวัดความรู้โดยการฝึกปฏิบัติทดสอบ

(2) บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ควรสนับสนุนให้ได้เข้าร่วมสัมมนาด้านวิชาการหรือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนความรู้ในวิชาชีพ และ

ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เข้าอบรมหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขอุปสรรคในการทำงาน ในหน้าที่ได้

5.2.3 ข้อเสนอในทางเทคนิค

5.2.3.1 โปรแกรมระบบงานควรพัฒนาในรูปแบบ Web Application บนฐานข้อมูลที่เป็น Web Base เพราะง่ายต่อการบริหารจัดการ

5.2.3.2 ควรใช้ระบบฐานข้อมูลที่มีการรองรับขนาดไฟล์ใหญ่ เช่น MySQL ที่เป็นระดับEnterprise เพื่อรองรับข้อมูลขนาดใหญ่

5.2.3.3 ควรมีการทำงานลักษณะที่ Virtualization ที่เป็นระดับ Cloud Computing ขององค์กร มีศูนย์ควบคุมในการบริหารจัดการส่วนกลาง แต่มีการแบ่งทรัพยากรให้ภาคดำเนินการในส่วนที่รับผิดชอบ ในด้านงานคดีควรมีการแบ่งสาขาที่ภาคในแต่ละภาค

5.2.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.4.1 ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารในศาลชั้นต้น สำนักงานศาลยุติธรรมภาค และศาลสูงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบงานเทคโนโลยีขององค์กร

5.2.4.2 การศึกษาระบบงานคอมพิวเตอร์ของศาลชั้นต้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบงานใหม่และการเชื่อมโยงข้อมูลของระบบงานศาล เพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคในการใช้งานของเจ้าหน้าที่ ระบบงานที่มีการใช้ในแต่ละศาลมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างที่เป็นปัญหาที่แท้จริง

5.2.4.3 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรศาลยุติธรรม เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของบุคลากรในช่วงเพศ อายุ และข้อจำกัดในต่างๆ ที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการยอมรับการใช้เทคโนโลยี เพื่อศาลจะได้มีการเตรียมความพร้อมโดยการพัฒนาหรือเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ให้กลับกลุ่มบุคลากรในกลุ่มดังกล่าว

5.2.4.4 ศึกษากฎหมายที่มีผลเกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร เป็นการศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศความีข้อจำกัดในเรื่องใดบ้างที่เป็นข้อสำคัญของกฎหมายที่มีผลต่อการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้งาน

5.2.4.5 ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้แผนยุทธศาสตร์ขององค์กร แผนแม่บทสารสนเทศของศาลยุติธรรมของบุคลากรในศาลยุติธรรม เพื่อสำรวจการรับรู้ถึงสิ่งที่เป็นข้อปฏิบัติที่บุคลากรในองค์กรจะต้องรับรู้และศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรร่วมกัน

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กัลยารัตน์ อีระชนชัยกุล. *การพัฒนาองค์การ (Organization Development)*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท วี.พรีนธ์ (1991) จำกัด, 2558.
- กิตติ ภัคดีวัฒนะกุล. *ความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศและการจัดการ (Information Security and Management)*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท เคทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์ จำกัด, 2553.
- ดำรง วัฒนา. *โลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. *การจัดการสมัยใหม่ (MODERN MANAGEMENT)*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : บริษัท ทริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด, 2558.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. *การบริหารห้องสมุดยุคใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอสอาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์, 2550.
- สุชาดา กิระนันท์. *เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ : ข้อมูลในระบบสารสนเทศ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. *ความรู้และแนวปฏิบัติในการติดต่อราชการศาลยุติธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2546.
- อัมพร อารงลักษณ์. *องค์การ ทฤษฎี โครงสร้างและการออกแบบ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. *เครือข่ายคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร (Computer Network and Communications)*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท วี.พรีนธ์ (1991) จำกัด, 2552.
- Barnard, Chester I. อ้างถึงในอัมพร อารงลักษณ์. *องค์การ ทฤษฎี โครงสร้างและการออกแบบ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- Balogun and Hope. อ้างถึงในกัลยารัตน์ อีระชนชัยกุล. *การพัฒนาองค์การ (Organization Development)*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท วี.พรีนธ์ (1991) จำกัด, 2558.
- Herbert, Hicks G. อ้างถึงในอัมพร อารงลักษณ์. *องค์การ ทฤษฎี โครงสร้างและการออกแบบ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

Mintzberg, Henry, อ้างถึงในอัมพร อังรังลักษณ์. *องค์การ ทฤษฎี โครงสร้างและการออกแบบ*.

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

Webster's Dictionary, อ้างถึงในอัมพร อังรังลักษณ์. *องค์การ ทฤษฎี โครงสร้างและการออกแบบ*.

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ศาลยุติธรรม. กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์. “แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2558 – 2561,”

http://www.iprd.coj.go.th/doc/data/iprd/iprd_1459829032.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2560).

ศาลยุติธรรม. สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ. “แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม

พ.ศ. 2558 – 2561,” http://www.it.coj.go.th/doc/data/it/it_1463628932.pdf.

(สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2560).

ศาลยุติธรรม. สำนักประธานศาลฎีกา. “นโยบายประธานศาลฎีกา ประจำปีงบประมาณ

พ.ศ. 2559 - 2560,”

http://www.opsc.coj.go.th/doc/data/opsc/opsc_1454058991.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2560).

ศาลยุติธรรม. “แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553 – 2557,”

http://www.it.coj.go.th/doc/data/it/it_1463628932.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

ศาลยุติธรรม. สำนักแผนและงบประมาณ. “แนวทางการจัดทำคำของบประมาณ โครงการและงานประจำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลยุติธรรม,”

http://www.oppb.coj.go.th/doc/data/oppb/oppb_1496805435.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

สำนักคณะกรรมการบริหารงานศาลยุติธรรม. “ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปลดทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ.2552,”

http://www.ojac.coj.go.th/doc/data/ojac/ojac_1486097063.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2560).

สำนักคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม. “ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยงาน
ธุรการเกี่ยวกับสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2557,”

<http://www.ojac.coj.go.th/doc/data/ojac/R54.pdf>

(สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

หน่วยตรวจราชการศาลยุติธรรม. “สรุปรายงานสภาพปัญหาจากแบบบันทึกข้อมูลเพื่อ
การตรวจราชการของหน่วยงานศาลยุติธรรมในภาค 1-9,”

http://www.iu.coj.go.th/doc/data/iu/iu_1480308341.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

หน่วยตรวจราชการศาลยุติธรรม. “สรุปรายงานสภาพปัญหาจากแบบบันทึกข้อมูลเพื่อ
การตรวจราชการของหน่วยงานศาลยุติธรรมในกรุงเทพมหานคร,”

http://www.iu.coj.go.th/doc/data/iu/iu_1480307940.pdf

(สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. “เทคโนโลยีกับการพัฒนาระบบงานศาล,”

http://elib.coj.go.th/Article/c13_5_9.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

Expert Corporation. “ประโยชน์ของ Microsoft Access เพื่องานธุรกิจ,”

<http://www.9experttraining.com/articles/ประโยชน์-microsoft-access-เพื่องานธุรกิจ>.

(สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

Thaipublica. “ตัวชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นโลกปี 2559”

<https://thaipublica.org/2017/01/corruption-perceptions-index-2016-thailand>,

(สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2560).

เอกสารอื่นๆ

จรัญ วิวัฒน์เจษฎาวุฒิ. “เอกสารวิชาการส่วนบุคคล: การเพิ่มความโปร่งใสให้แก่กระบวนการยุติธรรม

โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ”, การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการ
ยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 15, 2554.

ตุลยฤทธิ์ สมนึก. “ผลงานทางวิชาการ: แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศาลชั้นต้น”

การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 8, 2553.

นงนุช ดุษฎีพร. “เอกสารวิชาการส่วนบุคคล : การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในศาลชั้นต้น”

การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 6, 2551.

- นนทวัฒน์ โชติพิมาย. “เอกสารวิชาการส่วนบุคคล : การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้งานของศาล: กรณีศึกษาศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 8, 2553.
- วินัย สร้อยพลอย. “ผลงานทางวิชาการ: การใช้เทคโนโลยีเพื่อป้องกันการเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาหรือ จำเลย: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้ระบบสแกนลายนิ้วมือ”, การนำเสนอผลงานวิจัย หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 9, 2554.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง (ฉบับที่ 23) พุทธศักราช 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างแบบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ กลุ่มบุคลากรด้านงานคดีและบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ และผู้บริหาร

ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครอบคลุมด้วยประเด็นในด้านต่อไปนี้ (เน้นในเรื่องการปฏิบัติที่
เกี่ยวข้องกับระบบงานคดีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานระบบงานสารสนเทศ)

1. ประเด็นด้านการบริหารจัดการงานคดี (เฉพาะกลุ่มบุคลากรด้านงานคดีและด้านคอมพิวเตอร์)
 - 1.1 ท่านพบปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างในการปฏิบัติงานคดีของศาล
 - 1.2 ท่านคิดว่าปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในการทำงานมีอะไรบ้าง
 - 1.3 ท่านคิดว่าหน่วยงานของท่านยังมีความจำเป็นต้องการได้รับการสนับสนุนงบประมาณในเรื่องใด
 - 1.4 หน่วยงานยังขาดเครื่องมืออะไรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของท่านใน
2. ประเด็นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของศาล (เฉพาะกลุ่มบุคลากรด้านงานคดีและด้านคอมพิวเตอร์)
 - 2.1 ท่านคิดว่าโปรแกรมระบบงานศาลชั้นต้นมีปัญหาหรือข้อจำกัดในเรื่องใดบ้าง
3. ประเด็นในด้านนโยบายการพัฒนาาระบบสารสนเทศสำนักงานศาลยุติธรรม (กลุ่มบุคลากรด้านงานคดี ด้านคอมพิวเตอร์ และผู้บริหาร)
 - 3.1 ท่านคิดว่าระบบงานศาลชั้นต้นควรจะมีการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง

ภาคผนวก ข
ปริมาณสถิติคดีศาลชั้นต้น (ย้อนหลัง 10 ปี)

ปี พ.ศ./ ประเภท คดี	จำนวนคดีค้างมาจากปีก่อน			จำนวนคดีรับใหม่			คดีรับใหม่เพิ่ม/ลด จากปีก่อน (- = คดีลด)	
	แพ่ง	อาญา	รวม	แพ่ง	อาญา	รวม	จำนวน	คิดเป็น ร้อยละ
2559	853,378	647,664	1,501,042	1,118,510	634,796	1,753,306	252,264	16.80
2558	749,020	665,772	1,414,792	853,378	647,664	1,501,042	85,521	6.04
2557	646,549	684,845	1,330,394	749,152	666,369	1,415,521	84,127	6.32
2556	627,539	619,684	1,247,223	646,549	684,845	1,331,394	84,171	6.75
2555	626,525	578,604	1,205,129	627,539	619,684	1,247,223	42,094	3.50
2554	641,947	544,258	1,186,205	626,525	578,604	1,205,129	18,924	1.60
2553	665,053	580,939	1,245,992	641,947	544,258	1,186,205	-59,787	-4.79
2552	682,992	565,764	1,248,756	665,053	580,939	1,245,992	-2,764	-0.22
2551	619,992	562,545	1,182,537	682,992	565,764	1,248,756	66,219	11.77
2550	532,584	533,141	1,065,725	619,992	562,545	1,182,537	116,812	10.96

หมายเหตุ : คดีรับใหม่ในปี 2549 มีจำนวน 1,065,725 คดี

ที่มา : ศาลยุติธรรม, “รายงานสถิติคดีที่วราชอาณา”, <http://www.coj.go.th/home/index.html>
(สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2560).

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวแสงเดือน ยิ่งสัมพันธ์เจริญ
วันเดือนปีเกิด	31 ตุลาคม 2514
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2553: นิติศาสตรบัณฑิต (นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2543: วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วิทยาการคอมพิวเตอร์) สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ปีการศึกษา 2538: บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำแหน่ง	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานศาลยุติธรรม
ทุนการศึกษา	ปีงบประมาณ 2558: ทุนสนับสนุนการศึกษา ปริญญาโทภายในประเทศ สำหรับข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
ประสบการณ์ทำงาน	2558-ปัจจุบัน: นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานศาลยุติธรรม 2552-2558: นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ สำนักงานศาลยุติธรรม 2545-2552: นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ สำนักงานศาลยุติธรรม